

Lokalna Strategia Rozwoju

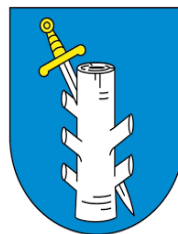
dla obszaru działania

LGD „STOWARZYSZENIE ZIEMI GRODZISKIEJ LEADER” na lata 2023-2027

obszar gmin:

Granowo, Grodzisk Wielkopolski, Kamieniec, Rakoniewice, Wielichowo

Grodzisk Wielkopolski
aktualizacja – kwiecień 2026 r.

SPIS TREŚCI

I CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	4
1.1. Nazwa LGD i forma prawna	4
1.2. Proces tworzenia partnerstwa uwzględniający doświadczenie LGD	4
1.3. Struktura LGD	6
1.4. Rada LGD – opis organu decyzyjnego	7
1.5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	7
1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	8
II CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU	10
2.1. Opis obszaru	10
2.2. Mapa obszaru	11
2.3. Spójność obszaru	11
2.3.1 Położenie i walory turystyczne obszaru	11
2.3.2 Demografia	14
2.3.3 Spójność wewnętrzna obszaru LSR	16
III PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU	18
3.1. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane w LSR	18
3.2. Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji	22
3.3. Planowane działania informacyjno-mobilizacyjne	30
3.4. Uwzględnienie wytycznych i celów Unii Europejskiej i ONZ	31
IV ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR	32
4.1. Określenie grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR	32
4.2. Charakterystyka gospodarki	33
4.3. Sektor społeczny	35
4.4. Grupy defaworyzowane i ich problemy	38
V SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ, SYNERGIA,	42
5.1. Komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi	42
5.2. Podejście zintegrowane	47
VI CELE I WSKAŹNIKI	49
VII SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	55
7.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych	55
7.2. Sposób ustanawiania kryteriów wyboru	56
7.3. Procedura zmiany kryteriów	56
7.4. Podejście innowacyjne	57
7.5. Operacje realizowane w partnerstwie	59
VIII PLAN DZIAŁANIA	60

IX PLAN FINANSOWY	67
X MONITORING I EWALUACJA	71
10.1. Ogólna charakterystyka zasad monitoringu i ewaluacji	71
10.2. Sposób wykorzystania wyników monitoringu i ewaluacji	72
10.3. Główne elementy podlegające monitoringu i ewaluacji	72
10.4. Procedury monitoringu i ewaluacji	72
10.5. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych z monitoringu	74
XI WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	76
XII ZAŁĄCZNIKI	77

I CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1.1. Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader to stowarzyszenie specjalne – posiadające osobowość prawną. Stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 19.06.2006 r. pod numerem 0000259023, zgodnie z wymogami przepisów prawnych ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 poz. 2261) oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/20115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych, sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), a także ustawy z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.

Nadzór nad Stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Wielkopolskiego.

Siedziba Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader mieści się w Grodzisku Wielkopolskim, przy ulicy Powstańców Chocieszyńskich 23 F.

NIP: 995-01-77-108

Numer Regon: 300373588

1.2. Proces tworzenia partnerstwa uwzględniający doświadczenie LGD

LGD rozpoczęło budowę swojego potencjału począwszy od roku 2006, kiedy to odbyły się pierwsze spotkania organizacyjne. Spotkania podyktowane były chęcią zintegrowania funkcjonujących na terenie powiatu sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego, a zainicjowane przez ówczesnego Starostę Grodziskiego. Uczestnicy spotkań z obszaru 5 gmin (Granowo, Grodzisk Wielkopolski, Kamieniec, Rakoniewice, Wielichowo) ustalili, że wspólna działalność ma przyczynić się do poprawy życia mieszkańców oraz wzrostu aktywności społecznej. Również w tym roku Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym (data rejestracji: 19.06.2006 r.). W roku 2009 Stowarzyszenie podpisało z Samorządem Województwa Wielkopolskiego pierwszą umowę o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju (w ramach PROW na lata 2007- 2013). Druga umowa o warunkach i sposobie realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 została podpisana w roku 2015.

W ramach pierwszej podpisanej umowy Stowarzyszenie realizowało strategię, której działania koncentrowały się w zakresie rozwoju turystyki, kultury i tradycji, ofert aktywnego spędzania czasu wolnego dla mieszkańców w tym rekreacja i wypoczynek na Ziemi Grodziskiej, wzmacniania kapitału społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD. W okresie programowania PROW 2007-2013 w ramach poszczególnych przedsięwzięć.:

- wybudowano/zmodernizowano/doposażono 46 szt. obiektów i miejsc infrastruktury rekreacyjno-turystycznej,
- powstało 246,35 km szlaków i ścieżek pieszo-rowerowych,
- powstało 36 szt. nowych obiektów i miejsc małej infrastruktury turystycznej, będących uzupełnieniem rozwijanych szlaków i ścieżek,
- wybudowano/zmodernizowano/doposażono 8 szt. obiektów infrastruktury turystycznej, związanej ze szlakiem kolejowym,
- utworzono/wyremontowano lub doposażono 19 szt. obiektów związanych z podtrzymywaniem lokalnej tradycji i kultury,
- zorganizowano lub współorganizowano kilkadziesiąt wydarzeń skierowanych do społeczności lokalnej.

Doświadczenie we wdrażaniu RLKS/Leader na podstawie realizacji LSR w ramach PROW 2014-2020 stanowiło kontynuację części z tychże działań.

W zakresie zwiększenia potencjału turystycznego i rekreacyjnego działania zrealizowane przez LGD skupiały się w dwóch kluczowych celach tj.: „Zwiększenie potencjału turystycznego i rekreacyjnego”, a także „Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego”. W ramach tych celów zrealizowano przedsięwzięcia z zakresu: „Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz aktywnego wypoczynku”, „Zachowanie dziedzictwa lokalnego” oraz „Aktywizacja”. Zrealizowane operacje w sposób istotny poprawiły dostępność do infrastruktury pro turystycznej oraz infrastruktury ogólnodostępnej skierowanej dla mieszkańców. Przedsięwzięcia pozytywnie wpłynęły na zachowanie i poprawę stanu obiektów zabytkowych, a także tych związanych z podtrzymywaniem dziedzictwa lokalnego, kultury i tradycji. Działania aktywizacyjne niewątpliwie zwiększyły integrację i zaangażowanie społeczności lokalnej przy wykorzystaniu miejscowych zasobów. W ramach celu: „Rozwój przedsiębiorczości mieszkańców oraz wzmocnienie lokalnej gospodarki” zrealizowano przedsięwzięcie: „Rozpoczynanie działalności gospodarczej na ziemi grodziskiej”, a także „Rozwijanie działalności gospodarczej na ziemi grodziskiej”. W ramach tych zakresów przeprowadzono szkolenia, świadczone doradztwa, które miały za zadanie podniesienie wiedzy w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, przyczyniając się jednocześnie do powstania nowych miejsc pracy na obszarze LGD.

Dzięki zaawansowanym formom współpracy wszystkich interesariuszy zarówno publicznych, prywatnych oraz społecznych przyniosły wartość dodaną w postaci zrealizowanych projektów dopasowanych do miejscowych potrzeb.

W ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020 i dostępnych środków z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich zrealizowano m.in:

- zbudowano lub zmodernizowano 50 szt. obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na kwotę: 773 174,88 €;
- powstało 14 szt. nowych obiektów do obsługi ruchu turystycznego na łączną kwotę: 335 678,64 €
- wydano 4 materiały promujące lokalne atrakcje i zasoby na kwotę: 44 455,72 €
- dofinansowano 2 wydarzenia o charakterze promocyjnym na kwotę: 11 388,22 €
- dofinansowano 7 wydarzeń promujących aktywny wypoczynek na terenie LGD połączony z promocją działań mających pozytywny wpływ na środowisko naturalne lub mających na celu przeciwdziałanie zmianom klimatu na kwotę: 38 633,69 €
- 2 obiekty zabytkowe poddano pracom konserwatorskim lub restauratorskim na kwotę: 34 709,45 €
- doposażono 2 podmioty działające w sferze kultury na kwotę: 17 621,09 €
- zorganizowano 2 wydarzenia / imprezy skierowane dla mieszkańców na kwotę: 11 398,25 €
- utworzono 23 szt. nowych mikroprzedsiębiorstw na kwotę: 365 442,78 €
- dofinansowano 26 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w ramach rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa na łączną kwotę: 1 010 000 €

W ramach przedsiębiorczości na obszarze LGD utworzono 49 etatów oraz utrzymano 58 miejsc pracy.

Obecnie o Stowarzyszeniu Ziemi Grodziskiej Leader można powiedzieć, że jest prężnie działającą organizacją na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, która ma za sobą doświadczenia obejmujące lata 2009-2020, wynikające z wdrażania i realizacji przedsięwzięć w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Zbudowany dotychczas potencjał materialny i merytoryczny posłuży za bazę wyjściową realizacji nowych celów i przedsięwzięć.

Do udziału w przygotowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru działania Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader w perspektywie finansowej UE 2021-2027 wykorzystano zróżnicowane środki komunikacji, celem dodarcia do jak najszerszej grupy mieszkańców. Spotkania z mieszkańcami były niezbędne w całym procesie tworzenia strategii, ponieważ określiły potencjał rozwojowy obszaru,

wyodrębniły grupy interesariuszy, grupy ważnych w procesie tworzenia i realizacji LSR. Każdy etap powstawania strategii oparty był o współpracę z mieszkańcami, dzięki temu dokument ma charakter partycypacyjny, uwzględniający interesy mieszkańców obszaru, zarówno w aspekcie terytorialnym jak i poszczególnych grup interesariuszy, w tym grup defaworyzowanych. Szerokie zaangażowanie i uczestnictwo mieszkańców gwarantuje trafność obranych kierunków, efektywność wdrażania LSR realizując między innymi działania innowacyjne, związane z cyfryzacją, środowiskiem i klimatem, zmianami demograficznymi oraz partnerstwem w realizacji lokalnych inicjatyw. Dlatego w nowej perspektywie finansowania przewiduje się większą niż dotychczas specjalizację i ukierunkowanie na osiągnięcie tylko najistotniejszych aspektów LSR. Stowarzyszenie planuje wielowymiarowe projekty rozwojowe, bazując jednocześnie na miejscowych zasobach, kulturze, tradycji, w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem osób - grup w niekorzystnej sytuacji. Działania te będą realizowane dzięki ścisłej współpracy wszystkich interesariuszy - reprezentantów sektora: publicznego, prywatnego oraz społecznego, w tym mieszkańców. Wspólne definiowanie potrzeb, problemów i propozycji ich rozwiązań prowadzić będzie do spójnego i zrównoważonego rozwoju naszego obszaru poprzez lepszą mobilizację potencjału na szczeblu lokalnym. Jest to bardzo istotne, ponieważ przyczynia się do budowania kapitału społecznego tj. zwiększa partycypację społeczną oraz szeroko rozumianą aktywność obywatelską. Zintegrowane działania powinny przynieść wartość dodaną w postaci realizacji projektów dokładnie dopasowanych do miejscowych potrzeb.

Aby efektywnie wdrażać LSR Stowarzyszenie będzie pogłębiać współpracę (wykorzystując elektroniczną formę komunikacji: www, mailing, FB, strony internetowe gmin członkowskich), a także poprzez spotkania, angażując mieszkańców, członków LGD, lokalnych liderów, przedsiębiorców oraz przedstawicieli władz lokalnych w procesie planowania i podejmowania decyzji.

1.3. Struktura LGD

Obecnie Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader zasilają 58 członków sektora publicznego, społecznego i gospodarczego [sektor publiczny reprezentuje 12 członków, sektor społeczny w tym mieszkańcy 40 członków, sektor gospodarczy: 6 członków]. Do członków LGD należy pięć Gmin wchodzących w skład obszaru działania LGD, które reprezentowane są przez pięciu przedstawicieli sektora publicznego, jak również Powiat Grodziski. Członkowie sektora publicznego stanowią 20,69 %, sektora gospodarczego 10,34 %, społecznego 68,97 % wszystkich członków Stowarzyszenia. Wśród członków jest 25 kobiet, co stanowi 43,10 % liczby członków Stowarzyszenia. W strukturach LGD znajdują się zarówno jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiat), osoby prowadzące działalność gospodarczą oraz mieszkańcy będący pracownikami instytucji publicznych, różnego rodzaju przedsiębiorstw, instytucji kultury, ZHP czy też działający w ramach OSP, Kół Gospodyń Wiejskich, organizacji zrzeszających seniorów, aktywne kobiety wiejskie, stowarzyszenia działające na rzecz lokalnej społeczności i organizacje pro sportowe, którzy łącznie reprezentują wszystkie gminy wchodzące w skład LGD.

Opisana powyżej struktura członkostwa w Stowarzyszeniu Ziemia Grodziska Leader gwarantuje właściwą reprezentację poszczególnych partnerów – zgodnie z wymogami wdrażania LSR w latach 2023-2027 należy podkreślić właściwą reprezentację wszystkich sektorów. Jednocześnie stowarzyszenie zostaje podmiotem otwartym na nowych członków. Przyjęcie nowych osób w poczet członków LGD zostało uregulowane w Statucie Stowarzyszenia w § 9 – Członkowie Stowarzyszenia, kwestie związane z ustaniem/skreśleniem z listy regulują natomiast przepisy § 14 w punktach od 1 do 3.

1.4. Rada LGD – opis organu decyzyjnego

Zgodnie z § 23 pkt 1 Statutu Stowarzyszenia Rada składa się maksymalnie z 15 członków, w tym jej Przewodniczący, Wiceprzewodniczący oraz Sekretarz. Decyzją Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia, Rada składa się z osób, które reprezentują sektor: publiczny, gospodarczy oraz społeczny, w tym przynajmniej 4 kobiety i 4 mężczyzn. Co najmniej połowę członków Rady stanowią partnerzy gospodarczy i społeczni.

Większość członków Rady posiada doświadczenie w ocenie działań realizowanych w ramach LSR, nabyte w okresie programowania PROW 2014-2020. W skład Rady wchodzi przedstawiciele wszystkich gmin będących członkami Stowarzyszenia.

Tabela 1.1 Skład Rady wg sektorów

Przedstawiciele	Sektor publiczny	Sektor społeczny	Sektor gospodarczy
Ilość reprezentantów	7 osób	3 osoby	5 osób
Udział procentowy	46,67 %	20 %	33,33 %

Źródło: Opracowanie własne

Rada w obecnym składzie gwarantuje, że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Osoby wchodzące w skład organu decyzyjnego poza powiązaniem ze względu na reprezentowany sektor nie są ze sobą powiązane w inny sposób (nie reprezentują wspólnie żadnej grupy interesu, która posiadałaby więcej niż 49% praw głosu). W Radzie jest 7 kobiet, które stanowią 46,67% składu Rady, 5 osób powyżej 60 roku życia (seniorzy) co stanowi 33,33% składu organu decyzyjnego oraz 1 przedstawiciel organizacji pozarządowej.

1.5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

W procesie decyzyjnym zagwarantowano przestrzeganie parytetu gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków pochodzi od członków Rady, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego, zapewniono brak dominacji pojedynczych grup interesu (m.in. przez prowadzenie rejestru interesu), wprowadzono deklaracje poufności i bezstronności, procedurę wykluczenia Członka Rady z procesu wyboru operacji, procedurę odwoławczą, zapewniono udział społeczności lokalnej w procesie zmiany kryteriów wyboru operacji. Ponadto określono sposób postępowania w sytuacji, gdy operacje uzyskują jednakową ilość punktów, sposób postępowania w przypadku wykrycia błędów w kartach do głosowania oraz obowiązek publikowania protokołów z posiedzeń Rady.

Określony skład osobowy Rady Stowarzyszenia, jak i jasne wymagania stawiane pracownikom biura gwarantują pozyskanie osób o doświadczeniu i/lub kwalifikacjach zapewniających prawidłowe funkcjonowanie tych jednostek, jak i sprawne wdrażanie LSR w ramach PROW 2021 – 2027.

Radę Stowarzyszenia tworzą osoby posiadające kompetencje w zakresie zarządzania projektami, prowadzenia działalności gospodarczej, kierowania organizacjami pozarządowymi oraz osoby, które

wykazują się aktywnością w grupach nieformalnych. W jej składzie znajdują się również osoby, które posiadają doświadczenie w procesie oceny i wyboru wniosków do dofinansowania.

W skład Zarządu wchodzi osoby będące pracownikami bądź przedstawicielami instytucji, które w ostatnich latach zrealizowały co najmniej kilkadziesiąt projektów finansowanych ze środków UE (w tym PROW). Poza tym Członkowie Zarządu brali czynny udział w organizacji wydarzeń i realizacji projektów prowadzonych przez Stowarzyszenie oraz wdrażaniu dotychczasowej Lokalnej Strategii Rozwoju, co również przełożyło się na zdobycie przez nich nowych doświadczeń.

Pracownicy Biura Zarządu posiadają wiedzę i doświadczenie w zakresie prowadzenia doradztwa, przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy, o płatność, prowadzenia działalności promocyjnej i informacyjnej (w tym organizacji wydarzeń), wdrażania oraz aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, jak i aktualizacji regulaminów funkcjonujących w LGD. Wymagania stawiane w stosunku do poszczególnych osób określone zostały w przypisanych do ich działalności regulaminach i statucie Stowarzyszenia. W przypadku ich zmiany gwarantuje to wybór osób o zbliżonych kwalifikacjach i doświadczeniu.

Tak utworzona struktura wewnętrzna LGD pozwala stwierdzić, że zgromadzona kadra posiada lub posiadać będzie kwalifikacje zarówno ekonomiczne jak i administracyjne niezbędne do gospodarowania środkami publicznymi.

1.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Dla uporządkowania działalności Stowarzyszenia, przyjęty został odpowiedni kanon dokumentów wewnętrznych (Tabela 1.2).

Tabela 1.2 Dokumentacja wewnętrzna

Rodzaj dokumentu	Sposób uchwalania	Sposób aktualizowania
Statut	Uchwała Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	
Regulamin Walnego Zebrania Członków	Uchwała Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	
Regulamin Rady	Uchwała Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	Uchwała Rady Stowarzyszenia
Regulamin Komisji Rewizyjnej	Uchwała Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	
Regulamin Zarządu	Uchwała Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia	
Regulamin Biura	Uchwała Zarządu Stowarzyszenia	

Źródło: Opracowanie własne

Wyżej wymienione dokumenty przygotowane zostały w sposób zapewniający uregulowanie kluczowych kwestii wskazanych w Poradniku dla LGD w zakresie opracowania LSR na lata 2014-2020. Regulacje w nich zwarte pozwoliły na sprawne i przejrzyste funkcjonowanie poszczególnych organów Stowarzyszenia i sprawdziły się na przestrzeni lat. Dokumenty te podawane są do publicznej wiadomości na stronie internetowej Stowarzyszenia w specjalnie przygotowanej do tego celu zakładce.

Statut Stowarzyszenia określa m.in.: organ nadzoru i funkcjonowania Stowarzyszenia, obszar i cel działania Stowarzyszenia, prawa i obowiązki członków, wprowadza dodatkowy organ – Radę odpowiedzialną za wybór operacji oraz szczegółowo określa jej kompetencje wraz ze wskazaniem organu

odpowiedzialnego za wybór operacji, uchwalenie oraz zmianę LSR i kryteriów wyboru operacji, zasady nabywania i utraty członkostwa, czas trwania kadencji władz Stowarzyszenia.

Regulamin Walnego Zebrania Członków (WZC) określa m.in.: zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC, podejmowania uchwał i ustalenia quorum, zasady głosowania, wyboru władz Stowarzyszenia, kompetencji przewodniczącego WZC, Komisji Rewizyjnej.

Regulamin Rady określa m.in.: szczegółowe kompetencje Rady, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny i wyboru operacji, podejmowania decyzji, protokołowania posiedzeń.

Regulamin Komisji Rewizyjnej określa m.in.: kompetencje Komisji Rewizyjnej, zasady zwoływania, organizacji i protokołowania posiedzeń, zasady i tryb prowadzenia działań kontrolnych.

Regulamin Zarządu określa m.in.: skład Zarządu, zasady zwoływania i protokołowania posiedzeń, zadania i główne kompetencje Zarządu, podział zadań pomiędzy Członków Zarządu.

Regulamin Biura określa m.in.: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia Dyrektora Biura, zakresy zadań i odpowiedzialności pracowników, stawiane im wymagania, zasady udostępniania informacji przez biuro, metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników biura doradztwa oraz zadania z zakresu animacji lokalnej i współpracy oraz metody ich pomiaru.

Polityka rachunkowości określa m.in.: wewnętrzne zasady rachunkowości z wykazem kont, podziałem kosztów na statutowe i administracyjne.

II CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU

2.1. Opis obszaru

Obszar LGD Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader obejmuje pięć przylegających do siebie gmin: Granowo, Grodzisk Wielkopolski, Kamieniec, Rakoniewice i Wielichowo (Tabela 2.1). Obszar gmin wchodzących w skład LGD mieści się w granicach administracyjnych Powiatu Grodziskiego.

Tabela 2.1 Obszar LGD

Nazwa gminy	Powierzchnia w ha	Ludność
Granowo	6.687	5 027
Grodzisk Wielkopolski	13.259	20 328
Kamieniec	13.382	6 284
Rakoniewice	20.101	13 243
Wielichowo	10.758	6 829
Łącznie	64.187	51 711

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dane na 31. XII.2020 r.)

W ramach oddziaływania poszczególnych EFSI na całym obszarze wdrażania LSR SZG Leader będą wdrażane operacje mające na celu m.in.:

a) PS WPR – Plan Strategiczny Wspólna Polityka Rolna

- poprawa dostępu do usług dla lokalnej społeczności;
- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
- rozwój przedsiębiorczości;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki oraz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego;
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji;
- ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi.

b) EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

- wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa

c) EFS+ - Europejski Fundusz Społeczny Plus

- wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem poprzez rozwój kompetencji, umiejętności, uzdolnień i zainteresowań uczniów poza edukacją formalną;
- integrowanie społeczne osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

Współfinansowanie operacji realizowanych poprzez Lokalną Strategię Rozwoju z poszczególnych funduszy EFSI przyniesie konkretne rezultaty i korzyści w odniesieniu do obszaru SZG Leader, ponieważ dają one ogromne możliwości pod względem rozwiązywania konkretnych problemów na obszarach wiejskich, wykorzystując niezagospodarowany potencjał obywateli w szczególności tych w trudnej sytuacji. Wspierane będą działania innowacyjne, związane ze środowiskiem i klimatem, zmianami demograficznymi oraz partnerstwem w realizacji lokalnych inicjatyw. Wielowymiarowe projekty

rozwojowe, bazować będą na miejscowych zasobach, kulturze, tradycji, w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej. Uruchomienie lokalnych inicjatyw oraz aktywizacja społeczna poprawi poziom lokalnego potencjału społecznego, co przyczyni się do rozwoju gospodarczego obszaru działania LGD.

2.2. Mapa obszaru

Obszar jest spójny, ponieważ gminy tworzące LGD tworzą zwarty obszar geograficzny. Spójność obszaru przedstawia poniższa mapa.

Mapa obszaru LGD

----- granice gmin

Źródło: SZG Leader

2.3. Spójność obszaru

2.3.1 Położenie i walory turystyczne obszaru

Obszar działania Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej LEADER jest odpowiedni dla strategii poprzez wyróżniające go cechy i czynniki, które czynią go społecznie, gospodarczo i środowiskowo spójnym przede wszystkim ze względu na fakt, że mieści się w granicach obszaru jednego powiatu.

Sieć osadniczą obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader tworzą:

1. Granowo – 13 sołectw (Bielawy, Dalekie, Drużyn, Granowo, Granówko, Januszewice, Kąkolewo, Kotowo, Kubaczyn, Niemierzyce, Separowo, Strzępiń, Zemsko).
2. Grodzisk Wielkopolski – 17 sołectw (Albertowsko, Biała Wieś, Borzysław, Chrustowo, Czarna Wieś, Grąblewo, Kąkolewo, Kobylniki, Kurowo, Lasówki, Ptaszkowo, Rojewo, Słocin, Snowidowo, Sworzyce, Woźniki, Zdrój).
3. Kamieniec – 24 sołectwa (Cykowo, Cykówiec, Doły, Goździchowo, Jaskółki, Kamieniec, Karczewo, Konojad, Kotusz, Kowalewo, Lubiechowo, Łęki Małe, Łęki Wielkie, Maksymilianowo, Parzęczewo, Puszczykowo, Puszczykówiec, Sepno, Szczepowice, Ujazd, Ujazd-Huby, Wąbiewo, Wilanowo, Wolkowo).

4. Rakoniewice – 26 sołectw i Osiedle Miasta Rakoniewice (Adolfowo, Blinek, Błońsko, Cegielsko, Drzymałowo, Elżbieciny, Głodno, Gnin, Gola, Goźdżin, Jabłonna, Komorówko, Kuźnica Zbąska, Łąkie, Łąkie Nowe, Narożniki, Rakoniewice wieś, Rataje, Rostarzewo, Ruchocice, Stodolsko, Tarnowa, Terespol, Wioska, Wola Jabłońska, *Osiedle Miasta Rakoniewice*).
 5. Wielichowo – 15 sołectw (Augustowo, Celinki, Dębsko, Gradowice, Łubnica, Piotrowo *Wielkie*, Prochy, Pruszkowo, Reńsko, Śniaty, Trzcinica, Wielichowo-Wieś, Wilkowo Polskie Zielęcin, Ziemin)
- Zabudowa w większości obszaru jest zwarta, co umożliwia budowę infrastruktury technicznej prawie na całym obszarze.

Sieć komunikacyjna

Obszar LGD posiada dobrą sieć komunikacyjną. Głównymi drogami przebiegającymi przez obszar są: droga krajowa nr 32 Poznań-Zielona Góra, droga wojewódzka nr 305 Wolsztyn-Nowy Tomyśl, stanowiąca dojazd do autostrady A2, droga wojewódzka nr 308 Leszno-Nowy Tomyśl, droga wojewódzka nr 312 z Grodziska Wielkopolskiego przez Wielichowo w kierunku Leszna, droga wojewódzka nr 312 Czacz-Wielichowo-Rakoniewice. Na terenie LGD przebiega wiele dróg powiatowych, w tym o bardzo dużym znaczeniu gospodarczym, uzupełnionych siecią dróg gminnych. Drogi są w dobrym stanie, chociaż wymagają nakładów odtworzeniowych, szczególnie w kategorii dróg lokalnych. Gminy tworzące LGD są połączone dogodną siecią dróg, ale widoczny jest niedostatek połączeń komunikacji zbiorowej, szczególnie w dni wolne od nauki szkolnej.

Walory przyrodnicze

Stowarzyszenie leży w obszarze zlodowacenia tzw. bałtyckiego. Przez jego teren biegnie pas nizin nadodrzańskich, będących częścią Pradoliny Warciańsko-Odrzańskiej. Obszar bogaty jest w zalesienia, które występują nierównomiernie, najwięcej w zachodniej części. Dwa największe zbiorniki wodne, leżące w granicach obszaru LGD, to Jezioro Strykowskie i otoczone lasami Jezioro Kuźnickie. Wysokie walory przyrodnicze Obry były przyczyną wytypowania tych obszarów do Europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000, pod nazwą Wielki Łęg Obrzański. Najbardziej ciekawe i zróżnicowane skupiska roślinności znajdują się na terenie parków wiejskich i terenów podworskich, których na obszarze LGD jest około 30. Na obszarze działania LGD nie zlokalizowano dużej ilości surowców mineralnych.

Walory turystyczne

Uwarunkowania przyrodnicze i zagospodarowanie przestrzenne obszaru Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej LEADER, determinują obszar do pełnienia funkcji turystycznych i rekreacyjnych. Niektóre z miejsc i obiektów układają się w interesujące szlaki. Ciekawy szlak tworzą np. kościoły drewniane, których na omawianym obszarze jest dziesięć. Pochodzące głównie z XVIII wieku świątynie znajdują się w Bukowcu, Granowie, Grodzisku Wilkp., Jabłonie, Łękach Wielkich, Parzęczewie, Prochach, Ruchocicach, Wielichowie oraz Zielęcinie. Podobny szlak tworzą pałace i dworki, pochodzące z XVIII i XIX wieku. Budowle, inspirowane różnymi stylami architektonicznymi, często eklektyczne, znajdują się w miejscowościach: Cykowo, Gnin, Granowo, Granówko, Karczewo, Kotowo, Lasówki, Parzęczewo, Ptaszkowo, Prochy, Rakoniewice, Ujazd, Wilkowo Polskie, Wioska. Poza kościołkami drewnianymi, na obszarze LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER rozmieszczonych jest wiele innych interesujących obiektów sakralnych, będących wysokiej rangi zabytkami. Należy do nich malowniczo położony zespół klasztorny, który wznosi się na wzgórzu Wyrwał w miejscowości Woźniki. Najstarszą świątynią na omawianym obszarze jest pochodzący z ok. 1540 r. kościół św. Jadwigi, znajdujący się w Wilkowie Polskim. Gotycki kościółek wraz z wieżą obronną oraz przylegającym cmentarzem stoi na wzniesieniu, ogrodzony zabytkowym płotem. Inną ważną atrakcją turystyczną obszaru są kurhany, czyli grobowce kultury unietyckiej, które powstały około 1700-1450 r. p.n.e., zwane też wielkopolskimi piramidami, znajdują się w pobliżu miejscowości Łęki Małe. W okolicach Konojadu, Wolkowa, Łęk Małych i Łęk Wielkich znajdują się także grodziska wczesnohistoryczne, z których część poddano badaniom

archeologicznym, odnajdując skorupy, monety srebrne, kości zwierząt. Z początku XX w. pochodzą pomniki związane z Michałem Drzymałą: kamień w Zdroju w pobliżu miejsca jego urodzenia oraz głaz w Drzymałowie symbolizujący walkę z germanizacją. Inne ważne atrakcje turystyczne obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER to (2020r.):

- układ urbanistyczny Grodziska Wielkopolskiego, obejmujący obszar starego miasta lokacyjnego, wytyczony w XIII i XIV wieku, nowego miasta, kształtujący się od końca XVI wieku oraz przedmieść Grodziska, zurbanizowanych w XIX i XX wieku,
- muzea: Wielkopolskie Muzeum Pożarnictwa, mieszczące się w zabytkowym budynku kościoła ewangelickiego w Rakoniewicach, dysponujące ponad czterema tysiącami niezwyklej eksponatów oraz Muzeum Ziemi Grodziskiej w Grodzisku Wielkopolskim;
- Fabryka cygar z 1905 roku w Rakoniewicach; Grodziska Kolej Drezynowa,
- ciekawy szlak turystyki kolejowej (stacje Granowo – Rakoniewice – Wolsztyn, drezyny Grodzisk – Kościan),
- infrastruktura sportowa (Dyskobolia, Sokół, Orzeł, Bractwo Kurkowe) i rekreacyjna (Klub Oficerów Rezerwy w Zdroju).

Bazę noclegową i gastronomiczną obszaru stanowią: kompleksy konferencyjno-rozrywkowo gastronomiczne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, motele i pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, restauracje, gospody, punkty małej gastronomii, pola namiotowe.

Uwarunkowania kulturowe

Społeczeństwo, mieszkające na obszarze Stowarzyszenia, kultywuje i pielęgnuje wiele zwyczajów i obrzędów kształtując lokalną tożsamość, która ma swoje korzenie w wyznawanej religii, obyczajach i wielopokoleniowej tradycji.

Do najważniejszych z nich należą:

1. Pielgrzymka do grobu Ojca Bernarda w Lubiniu, której początki sięgają XVII wieku
2. Grodziskie Piwobranie – dyskusje panelowe na temat produkcji piwa, letnia szkoła piwowarów wydarzenie muzyczne o charakterze kulturalnym.
3. Grodziski Półmaraton Słowaka - impreza biegowa, skupiająca na starcie ponad 500 osób z całej Polski i z zagranicy.
4. Kultywowane za pośrednictwem Kół Gospodyń Wiejskich tradycje wiejskie: „Święto Pyry”, „Stół Wielkanocny”, konkurs na potrawę wigilijną oraz cykliczne imprezy pod nazwą „Z wizytą u sąsiadów”.
5. Rakoniewickie biegi uliczne w dniu 3 maja.
6. Dni Rakoniewic, festyny.
7. Obchody rocznic istnienia wsi.
8. Dożynki wiejskie – co roku, po zakończeniu żniw, w poszczególnych wsiach odbywają się dożynki – jest to moment aktywizacji społeczności lokalnej.
9. Odpusty – na terenie obszaru LGD jest dużo kościołów, w których odbywają się odpusty w święta patronów kościelnych; odpusty zbierają osoby z terenów sąsiadujących gmin, są okazją do imprez o charakterze religijnym i kulturalnym.
10. Święto Pieczarki - jest imprezą targowo - festynową o zasięgu ogólnopolskim skierowaną do producentów grzybów, firm z branży pracujących na rzecz pieczarkarstwa, wszystkich osób zawodowo związanych z pieczarką firm "okołopieczarkowych" , impreza promuje polską branżę pieczarkarską.
11. Biesiada „W gościnie u Wilkowian”.
12. Powiatowy Dzień Strażaka.
13. Obchody Narodowego Święta Niepodległości.
14. Koncert Kolęd.

15. Inne – noc świętojańska, kolędnicy, podkoziołek, jarmarki wiejskie, Pożegnanie Lata.

Zabytki na obszarze LGD

Na obszarze działania Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej LEADER znajduje się wiele obiektów o charakterze zabytkowym, wpisanych do rejestru zabytków. Wśród nich można znaleźć najczęściej budynki mieszkalne, gospodarcze, cenne parki oraz kościoły. Najważniejsze zabytki na terenie poszczególnych gmin, to:

- Gmina Grodzisk Wielkopolski – zespół folwarczny, układ urbanistyczny, Ratusz, kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi, kościół szpitalny (cmentarny) p.w. Św. Ducha, kościół ewangelicki p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, zespół klasztoru Bernardynów, zespół browaru, słodownia, zespół dworsko-parkowy, kościół p.w. Św. Apostołów Piotra i Pawła, zespół klasztoru Reformatorów,
- Gmina Rakoniewice – zespół zagród w Błońsku, pozostałości zespołu folwarcznego w Elżbiecinach i Józefinie, plebania w Gninie, Gospoda w Goździnie, Zespół Kościoła Ewangelickiego i Kościół Cmentarny p.w. Św. Michała Archanioła w Jabłonnej, Kościół parafialny p.w. Św. Marcina i Stanisława Biskupa, Zespół Kościoła Ewangelickiego i Gazownia w Rakoniewicach, Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Józefa i Zespół Kościoła Ewangelickiego w Rostarzewie, Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Urszuli w Ruchocicach,
- Gmina Wielichowo – dwór, grodzisko wklęsłe i kościół św. Mikołaja w Prochach, grodzisko wczesnośredniowieczne w Reńsku, kościół św. Magdaleny, kościół cmentarny Narodzenia NMP, pałac i park w Wielichowie, kościół św. Jadwigi w Wilkowie Polskim, osada wczesno-średniowieczna i zespół pałacowo-folwarczny w Zielęcinie, grodzisko wczesnośredniowieczne w Zieminie,
- Gmina Granowo – zespół dworsko – folwarczny w Bielawach, Kościół p.w. św. Marcina w Granowie, zespół zabudowań przykościelnych w Granowie z końca XIX wieku, Dworzec Kolejowy z początków XX wieku, zespół dworsko – folwarczny w Granowie, zespół folwarczny ze spichlerzem i gorzelnią w Granówku, zespół pałacowy w Kotowie z połowy XIX wieku, wiatrak – koźlak w Januszewicach,
- Gmina Kamieniec – Zespół pałacowy w Cykowie, zespół dworski w Goździchowie, zespół pałacowy i folwarczny w Karczewie, zespół kościoła par. p.w. św. Andrzeja Apostoła i kaplica grobowa rodziny Speichertów w Konojadzku, kościół ewangelicki p.w. Królowej Korony Polskiej w Katuszu, kościół p.w. św. Katarzyny i Niepokalanego Serca Marii w Łękach Wielkich, kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła oraz zespół pałacowy i folwarczny w Parzęczewie, zespół pałacowy i zespół folwarczny w Szczepowicach, Zespół pałacowy w Ujeździe.

Głównymi animatorami życia kulturalnego na obszarze są: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Grodzisku Wielkopolskim, Gminna Biblioteka Publiczna w Rakoniewicach, Gminna Biblioteka Publiczna w Kamieńcu, Centrum Kultury w Wielichowie i Gminna Biblioteka Publiczna w Granowie.

2.3.2 Demografia

Na terenie Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader mieszkało w 2020 roku 51 711 osób, o 285 osoby więcej niż w roku 2015. Najwięcej osób przybyło w gminie Grodzisk Wielkopolski - 692, co daje wzrost o 3,5%. Największy bilans ujemny notuje gmina Kamieniec w 2020 roku zanotowano spadek liczby ludności o 400 osób w stosunku do roku 2015.

Tabela 2.2 Ludność ogółem

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	3475323	3481625	3489210	3493969	3498733	3507042
Granowo	5057	5051	5100	5127	5068	5027
Grodzisk Wielkopolski	19636	19740	19928	20001	20064	20328
Kamieniec	6684	6699	6689	6698	6673	6284
Rakoniewice	13191	13115	13150	13268	13178	13243
Wielichowo	6858	6818	6834	6878	6910	6829
Suma	51426	51423	51701	51972	51893	51711

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na demograficzny obraz regionu składa się nie tylko suma narodzin i zgonów, ale także migracja mieszkańców w ruchu wewnętrznym, czyli w obrębie regionu oraz zewnętrznym – wyjazdy i przyjazdy z i do kraju. Trzy gminy LGD charakteryzują się saldem ujemnym, oznacza to, że więcej mieszkańców wyjechało z nich niż do nich przyjechało. Wyjątkiem są gminy: Grodzisk Wlkp. i Rakoniewice w których ludność w ostatnich latach powiększyła się w wyniku migracji.

Tabela 2.3 Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	1059	1143	1282	1460	1757
Granowo	-17	11	6	-47	-1
Grodzisk Wielkopolski	32	82	42	5	33
Kamieniec	-25	-35	-27	-35	-47
Rakoniewice	-40	6	-17	-86	11
Wielichowo	-18	-56	-15	-5	-16
Średnia dla gmin LGD	-13,6	1,6	-2,2	-33,6	-4

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Średnio 60% mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader jest w wieku produkcyjnym. Liczba ta jest porównywalna do odsetka osób w tym przedziale wiekowym w całym województwie i nieznacznie niższa niż w roku 2015. Gmina Rakoniewice ma najwyższy odsetek osób w wieku produkcyjnym, najniższy odsetek ma gmina Wielichowo.

Tabela 2.4 Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	62,6	62	61,3	60,7	60,1	59,7
Granowo	63,4	62,9	62,2	61,5	61,2	60,5
Grodzisk Wielkopolski	64,1	63,5	62,7	62,1	61,4	61
Kamieniec	63,3	62,7	62,3	61,5	60,8	60,5
Rakoniewice	63,2	62,9	62,2	61,8	61,3	61
Wielichowo	64,1	63,5	62,9	62,1	61,4	60,3
Średnia dla gmin LGD	63,62	63,1	62,46	61,8	61,22	60,66

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ciągu ostatnich lat wzrosła o 19% liczba mieszkańców w wieku senioralnym. Najszybsze tempo starzenia się społeczności występuje w gminach: Grodzisk Wielkopolski oraz Wielichowo. Tam liczba osób powyżej 65 roku życia wzrosła o blisko 20%. Wolniej starzeje się gmina Granowo, gdzie w ciągu ostatnich sześciu lat przybyło 17% seniorów.

Tabela 2.5 Wskaźnik obciążenia demograficznego

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	14,6	15,2	15,7	16,3	16,8	17,3
Granowo	12,2	12,7	13,1	13,4	13,6	14,1
Grodzisk Wielkopolski	12,4	13,1	13,6	13,9	14,4	14,8
Kamieniec	12,3	12,7	13	13,6	14,3	14,5
Rakoniewice	11	11,4	12,1	12,6	13,1	13,3
Wielichowo	12	12,4	12,8	13,2	13,7	14,4
Średnia dla gmin LGD	11,98	12,46	12,92	13,34	13,82	14,22

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wzrastają wydatki gmin, które przeznaczają one na jednego mieszkańca, co jest wskaźnikiem bogacenia się budżetów. W roku 2020 gminy na jednego mieszkańca wydawały średnio 1635,26 zł. To wzrost wydatków o 75% w przeliczeniu na jednego mieszkańca w porównaniu z rokiem 2015.

Tabela 2.6 Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca (w złotych)

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	1013,346	1159,256	1362,666	1539,888	1573,668	1658,664
Granowo	1076,63	1150,366	1581,794	1823,326	1794,732	1927,17
Grodzisk Wielkopolski	912,528	1123,938	1287,604	1432,022	1374,786	1523,118
Kamieniec	1047,762	1104,042	1353,112	1443,794	1334,08	1463,196
Rakoniewice	944,142	1143,354	1442,552	1489,556	1486,378	1571,646
Wielichowo	1003,766	1093,942	1260,378	1371,056	1355,41	1691,158
Średnia dla gmin LGD	996,9656	1123,128	1385,088	1511,951	1469,077	1635,258

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

2.3.3 Spójność wewnętrzna obszaru LSR

Analiza wykazała, że cały obszar LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER jest spójny pod względem funkcjonalno-przestrzennym. Spójność ta wyraża się przede wszystkim w następujących aspektach:

1. Cały obszar jest atrakcyjny krajobrazowo i przyrodniczo.
2. Położenie geograficzne oraz rzeźba terenu są charakterystyczne dla całego obszaru; wszystkie gminy leżą w zasięgu najmłodszego zlodowacenia tzw. bałtyckiego; przez obszar biegnie pas nizin nadodrzańskich. Warunki klimatyczne są zbliżone dla całego obszaru.
3. Na terenie LGD zlokalizowano zasoby gazu ziemnego, brak jest przemysłu ciężkiego.
4. Gospodarka na obszarze prowadzona jest zgodnie z wymogami ochrony środowiska: brak uciążliwych zakładów przemysłowych, nie występuje zatrucie gleb i wody.
5. W strukturze użytkowania terenu dominują użytki rolne, stanowiące ponad 2/3 ogółu powierzchni; duży udział stanowią użytki leśne i zadrzewione, łącznie ponad 24% ogółu powierzchni.
6. Na całym obszarze dominuje rolnictwo. W strukturze użytków rolnych zdecydowanej większości obszaru dominują grunty orne, które stanowią ponad ¾ arealu.

7. Sieć osadnicza na przeważającej części obszaru jest stosunkowo zwarta, co umożliwia budowanie infrastruktury technicznej.
8. Cały obszar jest dobrze dostępny komunikacyjnie, modernizacji wymaga sieć dróg lokalnych.
9. Na całym obszarze dominują gleby słabe, niepredestynujące obszaru do intensywnej produkcji rolniczej; jednocześnie w strukturze funkcjonalnej całego obszaru (poza terenami miejskim) dominuje rolnictwo jako podstawowa działalność.
10. Na całym obszarze są kultywowane podobne tradycje i obrzędy, mieszkańcy poszczególnych gmin biorą udział we wspólnych wydarzeniach o znaczeniu kulturalnym.
11. Obszar LGD charakteryzuje się zdrową strukturą demograficzną, niemniej jednak zaobserwowano szybsze tempo starzenia się społeczeństwa.
12. W większości obszar charakteryzuje się dodatnim wskaźnikiem przyrostu naturalnego.
13. W większości obszar charakteryzuje się ujemnym saldem migracji.
14. Stopa bezrobocia na całym obszarze jest niższa niż średnia dla województwa, ale zdiagnozowano grupy wykluczone (defaworyzowane) na rynku pracy, takie jak osoby młode, niepełnosprawne, kobiety czy osoby po 60 roku życia.
15. W strukturze gospodarczej dominują funkcje rolnicze; wśród zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON dominują podmioty branży produkcyjnej, wskaźnik łącznej liczby podmiotów rejestru REGON w przeliczeniu na 1.000 mieszkańców jest niższy niż średnia dla województwa

Budując strategię danego obszaru, można albo dążyć do zminimalizowania bądź całkowitego usunięcia słabych stron albo też bazować na jego silnych stronach, dążąc do ich jak najlepszego wykorzystania. Silnymi stronami są często cechy specyficzne, wyróżniające obszar na tle innych, z nim sąsiadujących. Wynikiem konsultacji społecznych była decyzja, że w pierwszej kolejności LGD będzie starać się wykorzystać specyfikę swojego terenu. Znalazło to wyraz, w sformułowanym w Rozdziale VI, celu i poszczególnych przedsięwzięciach.

Na obszarze LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER miały miejsce różne ważne dla historii Polski wydarzenia. Dlatego istnieją przesłanki, aby to posiadane dziedzictwo kulturowe wykorzystać z jednej strony do osiągnięcia celów materialnych w postaci rozwoju gospodarczego, z drugiej strony do osiągnięcia celów społecznych w postaci podniesienia poziomu wiedzy społeczeństwa, zwiększenia wrażliwości społecznej w tym kulturalnej i przyrodniczej, wzmacnianie postaw obywatelskich i aktywności społecznej na rzecz rozwoju lokalnego itp.

III PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU

3.1. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane w LSR

Do tworzenia nowej LSR wykorzystano szeroki wachlarz sposobów partycypacji społecznej, uwzględniając różne metody badań, z wielu czasookresów. W działania konsultacyjne zaangażowano wszystkie grupy społeczne, każdego z sektora i to na każdym etapie tworzenia LSR, ze zwróceniem szczególnej uwagi na NGO, które wciąż w Polsce nie dość dostatecznie działają na tle innych krajów Unii Europejskiej. Sektor rozwija się rokrocznie, niemniej jego potencjał nadal nie jest w pełni wykorzystywany. Stąd przy tworzeniu LSR zwrócono się bezpośrednio do organizacji działających na obszarze w tym OSP, KGW, Klubów Seniorów i innych lokalnych organizacji.

Konsultacje rozpoczęto w lipcu 2022r. od warsztatów z mieszkańcami. Wieloma źródłami komunikacji (strony internetowe, portale społecznościowe, plakaty rozwieszane w mniejszych miejscowościach) - zapraszano mieszkańców obszaru na spotkania warsztatowe. Spotkania bezpośrednie odbyły się we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD. Po krótkiej prezentacji idei podejścia LEADER, celów spotkania i kwestii do omówienia następowała faza dyskusji. Wszystkie uwagi były notowane, by następnie uwzględnić je na dalszych etapach procedowania. Spotkania odbyły się w dniach 18-22 lipca 2022 roku w następujących miejscowościach:

- Grodzisk Wielkopolski
- Kamieniec
- Rakoniewice
- Wielichowo
- Granowo

Dyskusji podlegały przede wszystkim: ocena warunków życia i diagnoza problemów, analiza SWOT, konstrukcja celów, przedsięwzięć. Mieszkańcy mieli możliwość wypowiedzenia się na temat gminy, w której mieszkają jak i szerzej na temat całego obszaru Lokalnej Grupy Działania, która stanowi obszar powiatu grodziskiego. Zapoznano mieszkańców także z założeniami nowej perspektywy finansowej, z wytycznymi i wymaganiami jakie stawia się w nowym okresie programowania LGD-om, przedstawiono założenia wielofunduszowości nowych LSR, wskazując kierunki działań, którymi będzie można podążać. W ostatnim kwartale roku 2022 dokonano ewaluacji obecnie funkcjonującej LSR. Wykorzystano wówczas szeroki wachlarz badań do zdiagnozowania zarówno obecnej sytuacji jak i potrzeb i wyzwań przed jakimi stoi LGD. Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

Dzięki rozwojowi internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankietę można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doбором próby, który jest faktycznie doбором przypadkowym, dodatkowo obciążonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby, gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji. Łącznie przebadano 40 osób.

- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację poglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR. Łącznie przeprowadzono 164 ankiety.

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z dyrektorem Biura
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękojmę udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwia późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustra umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady, wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych. W wywiadach wzięło udział 3 przedstawicieli sektora społecznego.

W roku 2023 cały czas kontynuowano konsultacje społeczne, dotyczące nowej LSR i funkcjonowania w nowej perspektywie. Najwięcej danych dostarczyła ankieta internetowa i tradycyjna. Pytania różniły się od tych zawartych w ankiecie ewaluacyjnej. Bogatsi o nowe dokumenty i założenia nowej perspektywy, wzbogaceni o konsultacje z mieszkańcami, wypracowaliśmy nową ankietę. Stworzona została ona w toku analizy i diagnozy obszaru LGD, wzbogacona o wynik warsztatów z mieszkańcami, jak również analizę ewaluacji. Ankieta była zawieszona na portalach internetowych wszystkich samorządów, należących do obszaru LGD w okresie luty-marzec 2023. Łącznie zebrano 315 wypełnionych ankiet. Ankieta dystrybuowana była także w wersji tradycyjnej – papierowej (w tej formie zebrano 51 sztuk). Ankietę rozdystrybuowano po wszystkich jednostkach podległych należących do samorządów wchodzących w skład LGD. Została rozesłana także po szkołach. Poinformowane zostały lokalne społeczności poprzez sołtysów, a także organizacje społeczne działające na obszarze LGD, w tym OSP i KGW. O ankiecie informowano na portalach społecznościowych różnych grup i osób fizycznych. Miała ona na celu zaprezentowanie stanowiska mieszkańców do kluczowych kwestii związanych z przygotowaniem LSR, w tym oceny warunków życia i diagnozy problemów, analizy SWOT, konstrukcji celów, przedsięwzięć już z uwzględnieniem wytycznych programowych.

W dalszym etapie konsultacji wykorzystano metodę delficką – należy ona do grupy metod heurystycznych, w których do podejmowania decyzji wykorzystuje się wiedzę, doświadczenie i opinie ekspertów z danej dziedziny. Po sformułowaniu problemów przygotowano ankietę, która została rozesłana do kilku osób z obszaru LGD, wytypowanych przez Biuro LGD jako osoby o największej wiedzy eksperckiej z zakresu wdrażania strategii rozwoju. Po wypełnieniu ankiety wyniki były podsumowywane i wysyłane z kolejną rundą pytań. Eksperci mogli poznać inne odpowiedzi, co umożliwiało refleksję nad własnymi odpowiedziami. Zakładano, iż w przypadku pojawienia się skrajnych opinii, będzie możliwość pytania eksperta o uzasadnienie i wytłumaczenie stanowiska. W analizowanym przypadku nie było jednak dużej rozbieżności opinii, eksperci byli względnie zgodni zarówno co do diagnozy obszaru, jak i propozycji rozwiązania zdiagnozowanych problemów.

Wśród metod partycypacji zastosowano także World Cafe – metodę konwersacyjną, służącą do prowadzenia dialogu oraz poszukiwania kreatywnych pomysłów na rozwiązanie wybranych zagadnień z udziałem społeczeństwa. Spotkanie odbyło się 24 marca 2023 roku Wielichowie. Wśród zebranych byli przedstawiciele wszystkich 5 gmin, z każdej gminy byli reprezentanci różnych sektorów. Przed zebranymi (26 uczestników), postawiono kilka kwestii do rozwiązania: cele, kryteria wyboru operacji, wskaźniki, obszary monitorowania, narzędzia komunikacji i poproszono o dyskusję. Grupę podzielono na 3 zespoły, którym przydzielono różne zakresy problemów. Następnie pracowano w podgrupach. Po 30 minutach następowała zmiana stolików – przy stolikach zostawali „gospodarze” stolików, którzy krótko naświetlali wyniki poprzedniej dyskusji nowej grupie i po 30 minutach dyskusji następowała kolejna zmiana. Na końcu każdy „gospodarz” krótko naświetlał efekty wszystkim zgromadzonym.

Ostatnim etapem było wyłożenie strategii do oceny w internecie. Projekt LSR został zamieszczony na stronie internetowej Stowarzyszenia wraz z formularzem służącym do zgłaszania uwag. Każdy mieszkaniec miał szansę na zaprezentowanie swojej oceny implementowanych rozwiązań i propozycji zmian. Dokument nie tylko upubliczniony był na stronie internetowej LGD, ale także na stronach wszystkich gmin wchodzących w skład LGD. Wzmianki o konsultacjach pojawiały się także na spotkaniach sołeckich i KGW z informacją gdzie można zapoznać się z dokumentem – zarówno w formie elektronicznej jak i tradycyjnej - papierowej. Osoby niekorzystające z internetu mogły wносить uwagi również poprzez pocztę tradycyjną, bądź osobiście w biurze LGD. Podsumowanie zastosowanych metod partycypacji zawarto w Tabeli 3.1.

Tabela 3.1 Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym etapie tworzenia LSR

Etap tworzenia LSR	Zastosowana metoda
Diagnoza i analiza SWOT	Warsztaty, ankieta tradycyjna i internetowa, metoda delficka, wyłożenie w internecie
Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR i opracowania Planu Działania	Warsztaty, ankieta tradycyjna i internetowa, metoda delficka, World Cafe, wyłożenie w internecie
Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru	Metoda delficka, Worled Cafe, wyłożenie w internecie
Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji	World Cafe, metoda delficka, wyłożenie w internecie
Przygotowanie Planu Komunikacji w odniesieniu do realizacji LSR	World Cafe, metoda delficka, wyłożenie w internecie

Zródło: Opracowanie własne

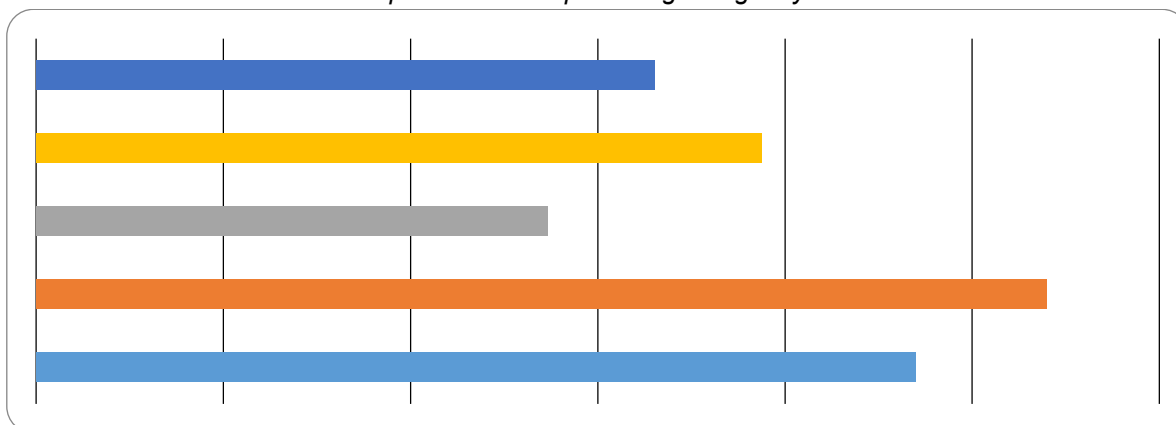
Miejszem partycypacji LSR był również punkt konsultacyjny w biurze LGD - miejsce, w którym potencjalni beneficjenci strategii mogli zapoznać się z materiałami informacyjnymi, złożyć swoje opinie i uwagi, przedyskutować z osobami odpowiedzialnymi za budowę strategii interesujące ich kwestie, czy wypełnić ankietę.

Każda faza partycypacji społecznej przyniosła zakładane efekty. Warsztaty w każdej gminie wraz z wynikami diagnozy i analizy statystycznej stały się podstawą do sformułowania pytań badawczych, propozycji celów, przedsięwzięć, wskaźników, narzędzi komunikacji i obszarów monitoringu. Ankieta była narzędziem waloryzacji wszystkich tych aspektów, dzięki czemu możliwe było wybranie rozwiązań optymalnych z punktu widzenia interesów społeczności lokalnej. Eksperci, dzięki metodzie delfickiej, mogli nadać propozycjom zgłoszonym przez społeczność lokalną walor realizmu. Wszystkie aspekty były „szlifowane” i doprecyzowywane podczas World Cafe, a następnie całość strategii przeszła weryfikację dzięki zamieszczeniu w internecie. Dzięki szerokiemu odzewowi społeczności lokalnej możliwe było przyjęcie przez Walne Zebranie LGD dokumentu, który ma szeroką akceptację społeczną.

3.2. Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

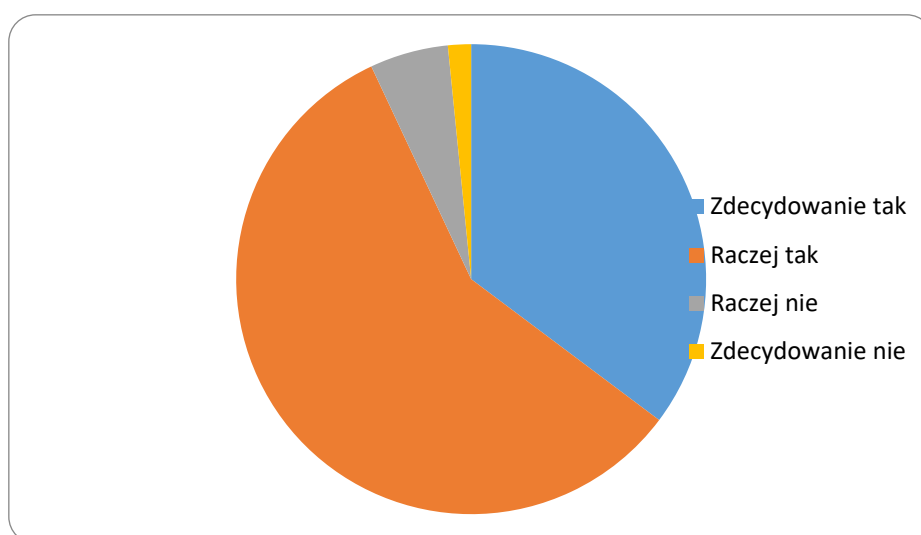
Najwięcej informacji przyniosła ankieta, z uwagi na jej obszerność. Wyniki z ankiet niemalże w całości potwierdzały się z wynikami konsultacji bezpośrednich w formie warsztatów. Co cieszy ilość respondentów z poszczególnych gmin, była zbliżona, więc odzew społeczeństwa pochodził z całego obszaru LSR.

Wykres 3.2 - Procentowe rozłożenie respondentów na poszczególne gminy obszaru

Źródło: Opracowanie własne

Większość mieszkańców obszaru jest zadowolona z tego gdzie mieszka. Poniższy wykres przedstawia odpowiedź na pytanie: Czy jest Pan/Pai zadowolona z tego, że mieszka w swojej gminie?

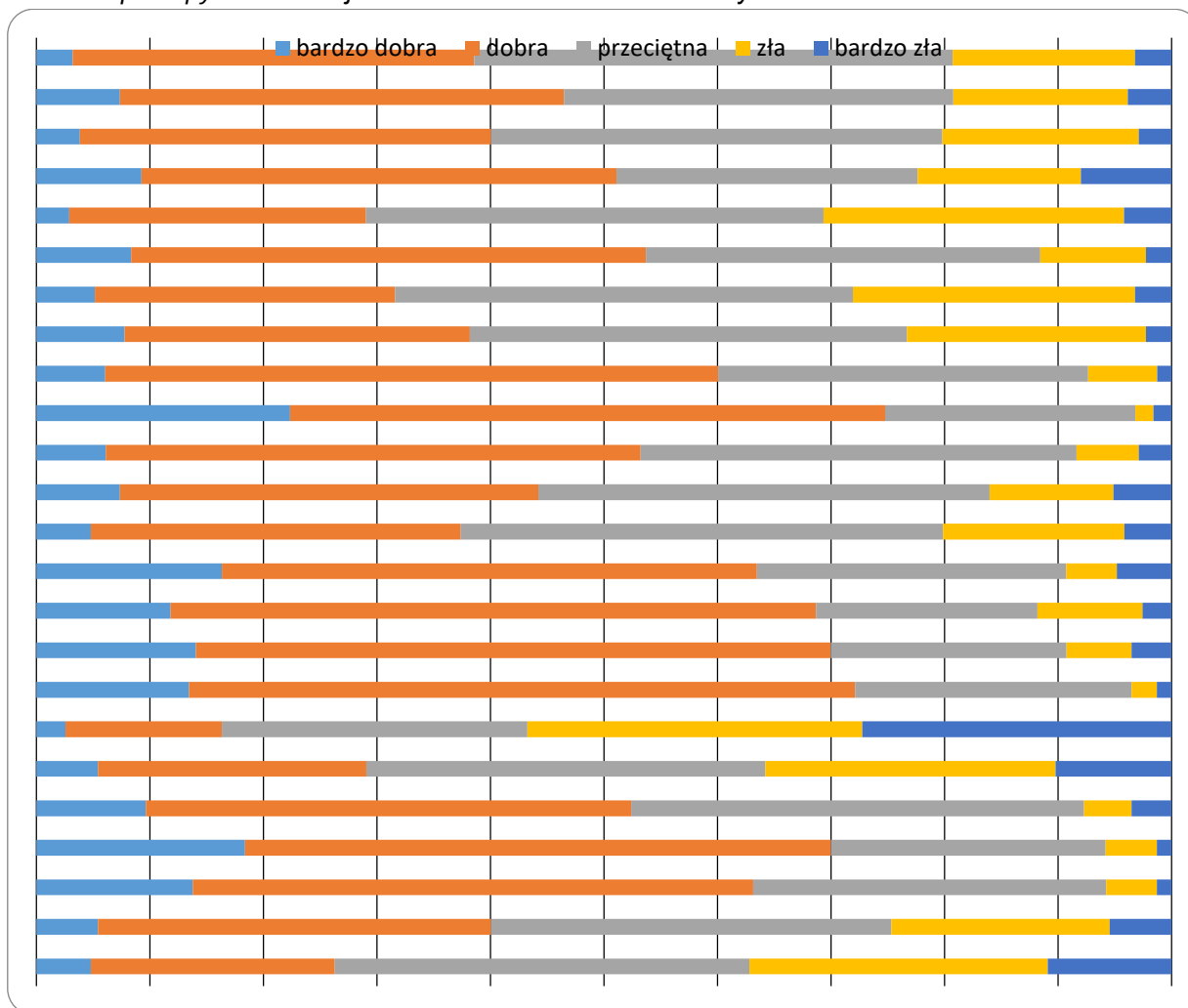

Wykres 3.3 – Odp. na pytanie czy jest Pan/Pai zadowolona z tego, że mieszka w swojej gminie?

Źródło: Opracowanie własne

Respondentów zapytano także jak oceniają jakość życia i jego poszczególne aspekty. Odpowiedzi przedstawia poniższy wykres.

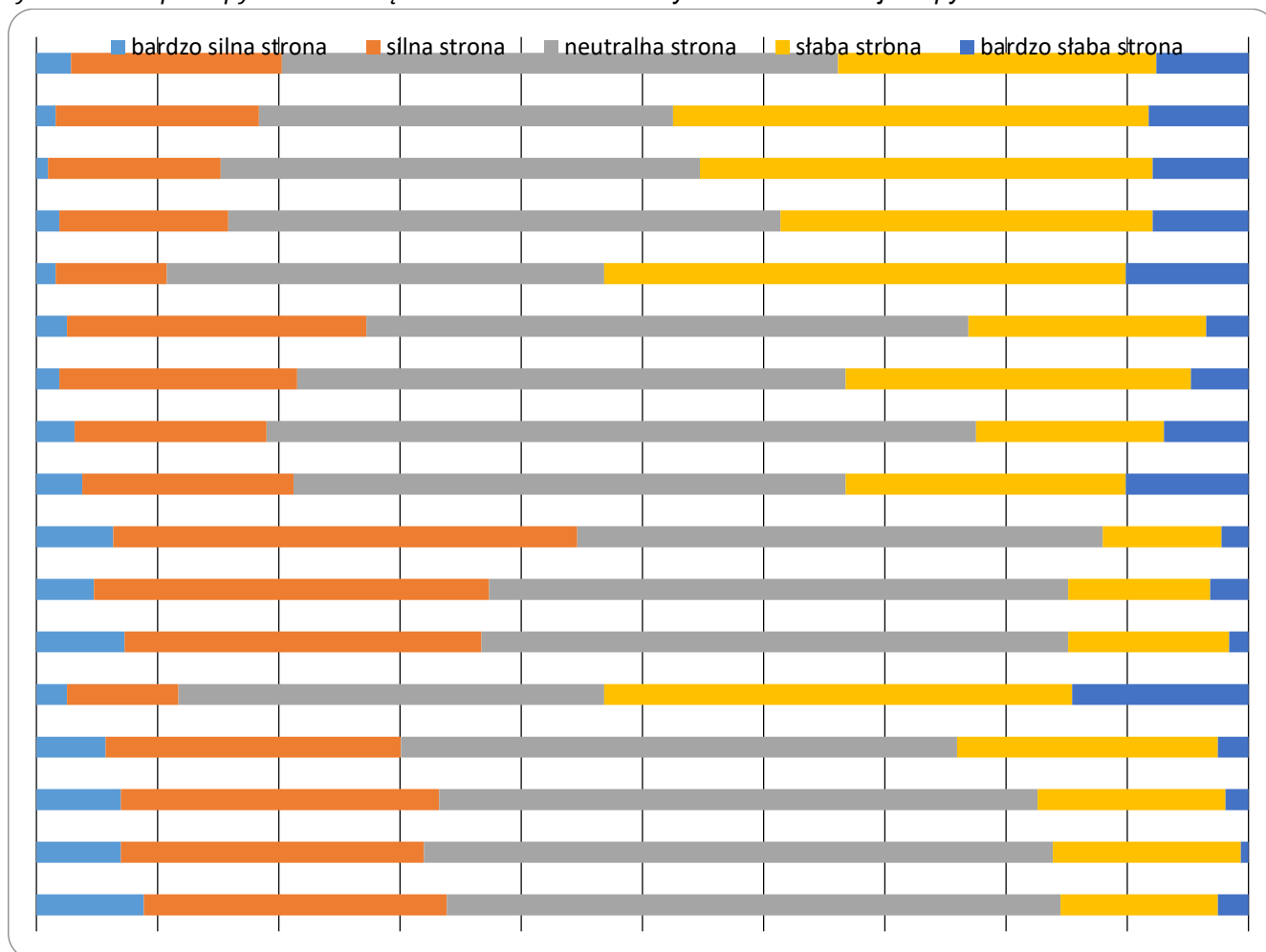
Wykres 3.4 Odp. na pytanie: Jaka jest Pani/Pana ocena warunków życia w Gminie?

Źródło: Opracowanie własne

Zdecydowanie najgorzej mieszkańcy oceniają zarówno podstawową jak i specjalistyczną opiekę zdrowotną, a także możliwość znalezienia pracy na terenie gminy. Jako kolejny słaby punkt klasuje się dostęp do infrastruktury turystycznej, a także oferta zajęć rekreacyjnych, sportowych i usług kulturalnych, chociaż samo położenie i walory krajobrazowe mieszkańcy oceniają wysoko, co pokazuje kolejny wykres, w którym respondenci dokonali mini swota swoich gmin. Tu po raz kolejny jako słaba strona uwidacznia się oferta kulturalno-rekreacyjna, a także turystyczna. Respondenci za niewystarczającą uważają także promocję regionu. Jako słabość wskazano również aktywność organizacji pozarządowych i więzi społeczne. To pokrywa się z wynikami analiz Monitora Rozwoju Lokalnego, gdzie obszar nr 7 „Zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny poza Wielichowem w każdej z gmin ma wartości znacznie poniżej średniej, a w gminie Rakoniewice wręcz przybiera wartości ujemne.

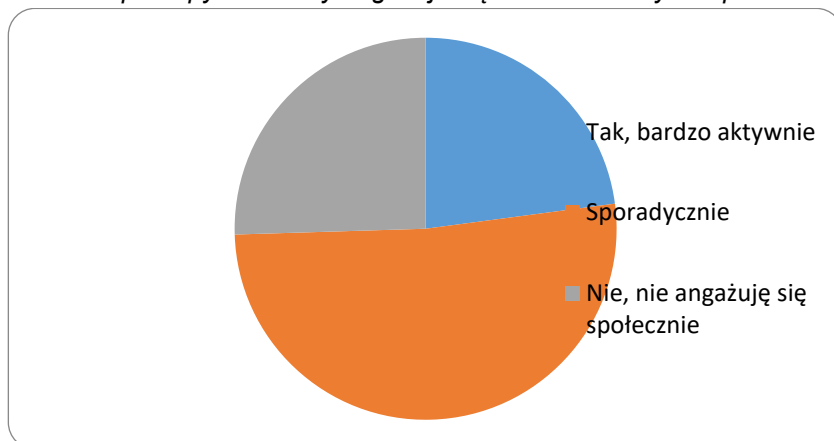
Wykres 3.5 Odp. na pytanie: Proszę ocenić silne/słabe strony obszaru Lokalnej Grupy Działania

Źródło: Opracowanie własne

Niestety większość mieszkańców obszaru bardzo słabo lub wręcz w ogóle nie angażuje się w życie społeczne, co przedstawia poniższy wykres.

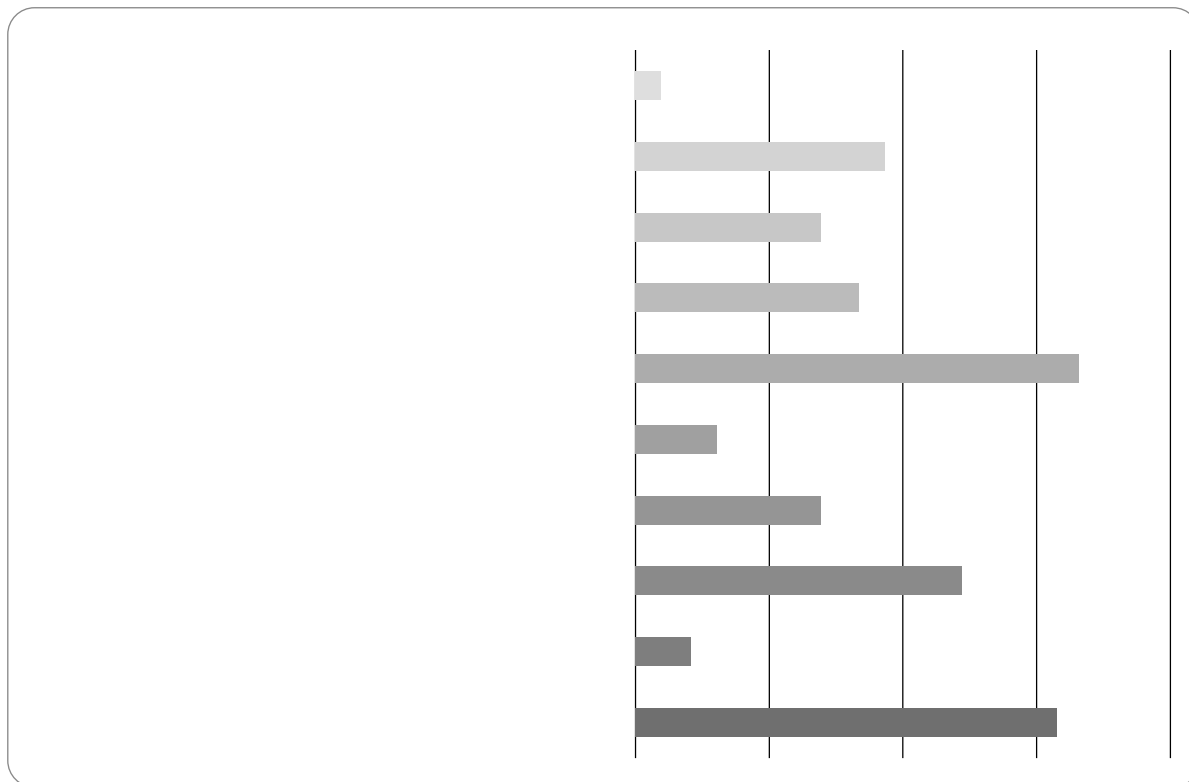
Wykres 3.6 Odp. na pytanie: Czy angażuje się Pan/Pani w życie społeczne?

Źródło: Opracowanie własne

Mieszkańców zapytano także co jest powodem nieuczestniczenia w wydarzeniach organizowanych na terenie LGD. Poza brakiem czasu, jako drugi z czynników wskazano brak informacji lub słabą promocję wydarzenia.

Wykres 3.7 Odp. na pytanie: Co dla Pani/Pana jest barierą, aby w pełni uczestniczyć w wydarzeniach na terenie obszaru Lokalnej Grupy Działania?

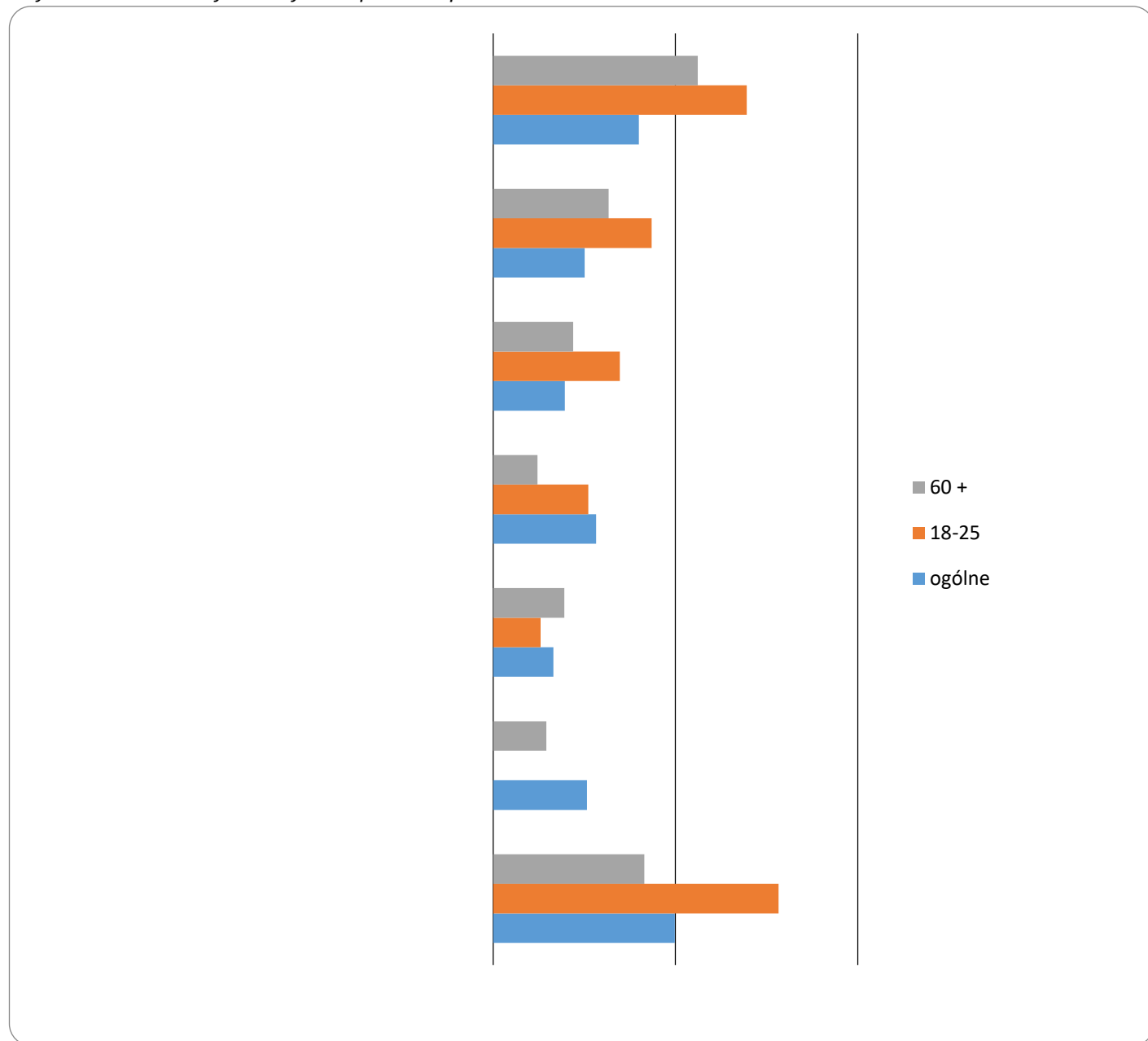

Źródło: Opracowanie własne

Poprosiliśmy naszych respondentów o wskazanie kogo uważają za grupę defaworyzowaną i określenie stopnia wykluczenia. Pytanie sugerowało kilka grup: osoby 60+, osoby młode do 25 roku życia, niepełnosprawni, migranci, osoby bezrobotne, podopieczni OPS, rodzice samotnie wychowujący dzieci, kobiety z dziećmi do lat 3. Pytanie dawało także możliwość zaznaczenia odpowiedzi „inne” i wskazania konkretnej grupy. Zdecydowanie najwięcej osób wskazywało jako grupę defaworyzowaną osoby niepełnosprawne. W odpowiedziach otwartych dodatkowo pojawiały się często uszczegółowienia osób chorujących na choroby rzadkie. Jako kolejnych wykluczonych wskazano osoby starsze. Nieco mniej wskazań w ankiecie uzyskały osoby młode, jednak przy okazji bezpośrednich spotkań uznano, że ich start w dorosłe życie mimo teoretycznie lepszych warunków bytowych od poprzednich pokoleń, jest obciążony wieloma zagrożeniami i wcale niemniej łatwy. Młodzi ludzie nawet nie zdają sobie sprawy z tego jak bardzo sami się wykluczają z życia społecznego, pogrążając w wirtualnym świecie i tracąc w technologii, która miała pomóc, a nierzadko robi z nich niewolników. Zauważono, że coraz więcej załamań nerwowych, a nawet prób samobójczych jest udziałem ludzi młodych i pod tym kątem można uznać ich za grupę wymagającą szczególnego wsparcia, zwłaszcza w kontekście włączenia społecznego. Jako inne wskazano także kobiety, w szczególności te wychowujące dzieci, gdyż w porównaniu do mężczyzn stanowią grupę defaworyzowaną na rynku pracy. Tezy te potwierdziły również spotkania bezpośrednie. Ankieta zawierała również proponowane zakresy tematyczne (podzielone na 3 bloki zgodnie z trzema programami, z których finansowana będzie nowa perspektywa Leader). Mieszkańcy mieli wskazać maksimum po 3 działania, które ich zdaniem wymagają najpilniejszego wsparcia. Odpowiedzi nieco różniły

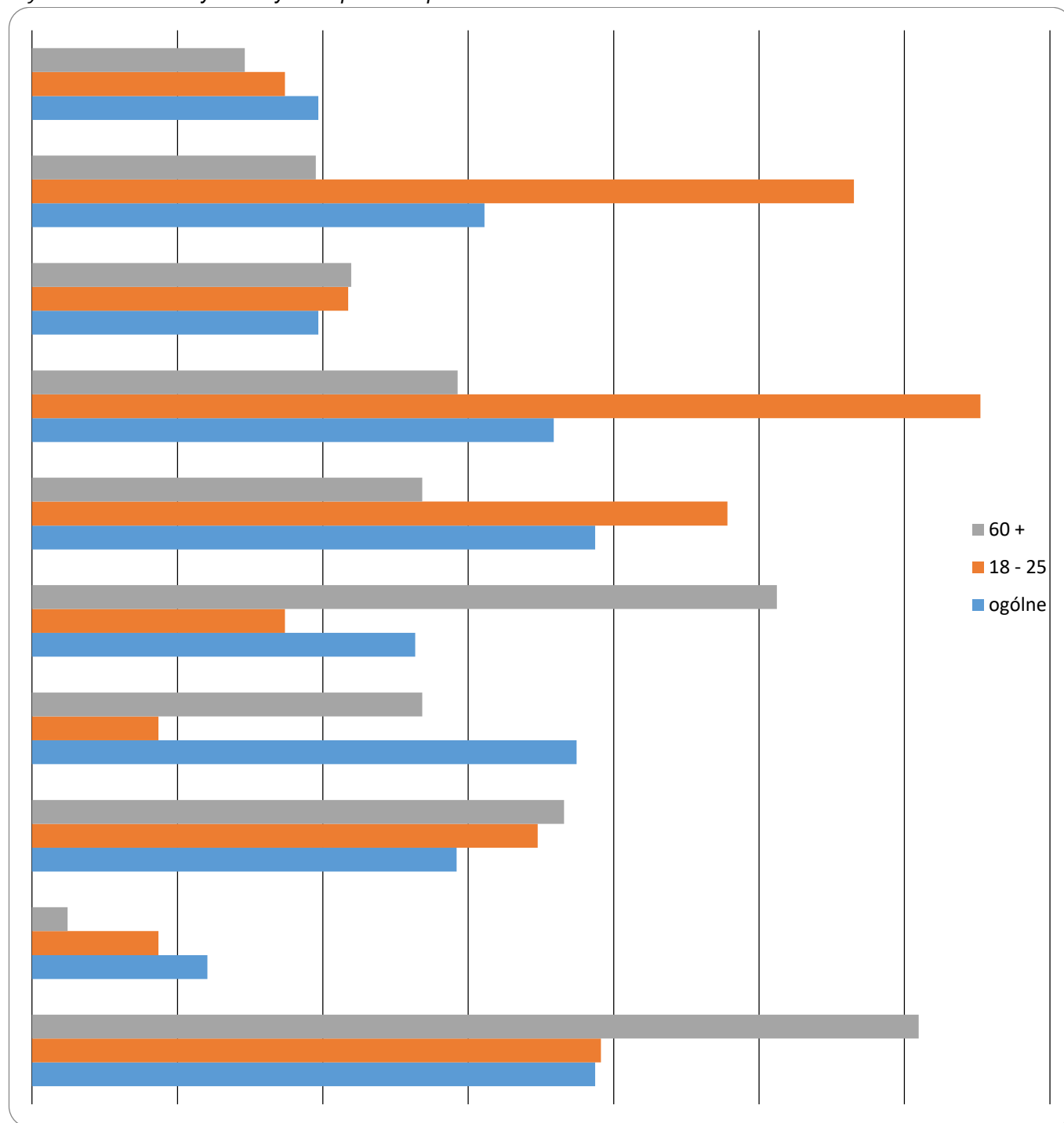
się w zależności od wieku ankietowanych. Wyniki w trzech zakresach (z podziałem na 3 programy i 3 grupy respondentów) przedstawiają trzy poniższe wykresy.

Wykres 3.8 – Zakresy wskazywane przez respondentów

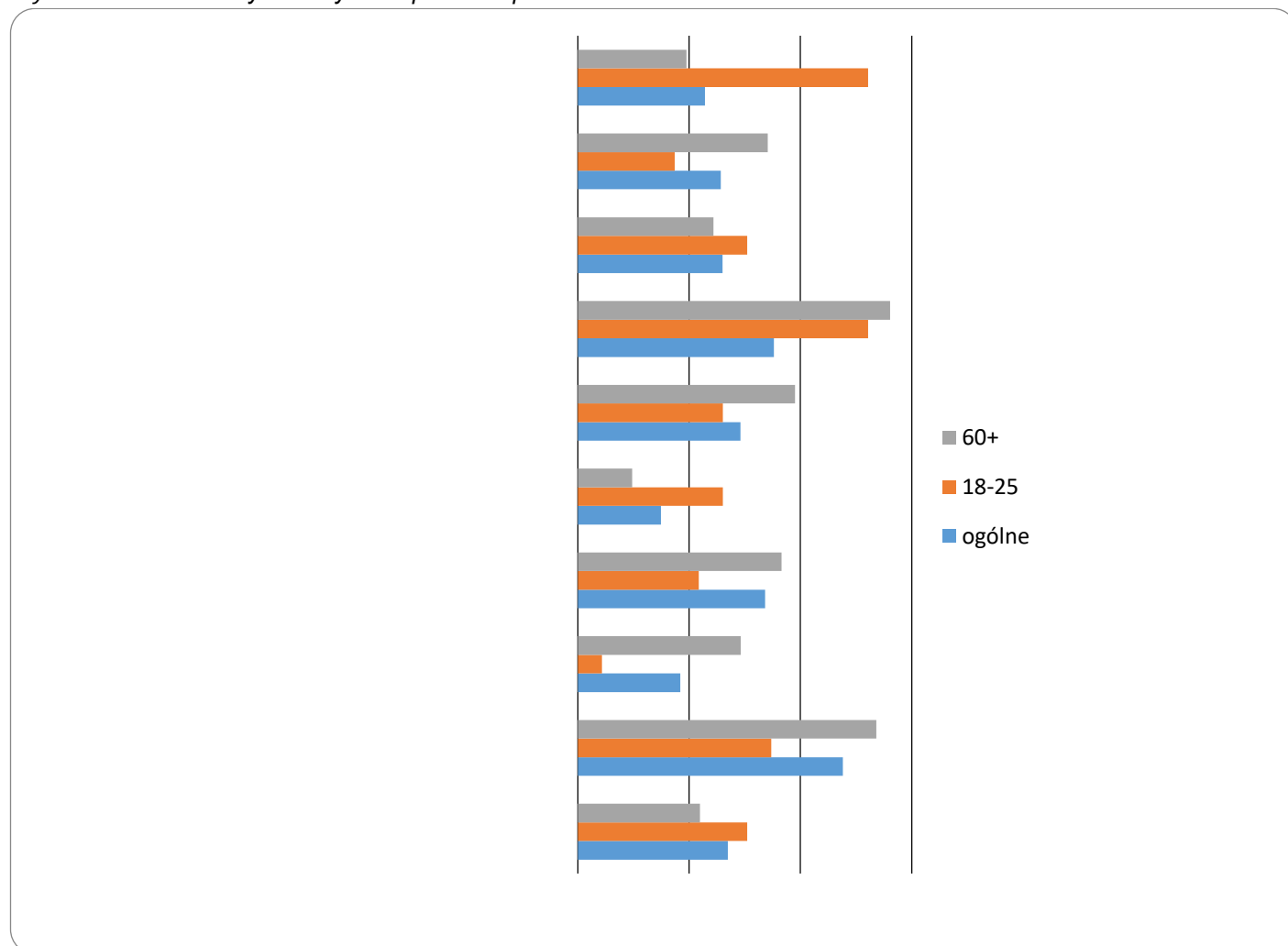
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 3.9 – Zakresy wskazywane przez respondentów

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 3.10 – Zakresy wskazywane przez respondentów

Źródło: Opracowanie własne

Analizując odpowiedzi z podziałem na wiek respondentów, widać pewne różnice. Ludzie młodzi zdecydowanie najwyżej ocenili wszelkiego rodzaju działania proekologiczne i to zarówno w wymiarze edukacyjnym jak i infrastrukturalnym. Aż 80% ludzi młodych do 25 roku życia uważa, że nowa LSR powinna skupiać się na dofinansowywaniu OZE. Bardzo wysoko ocenili także działania z zakresu kapitału społecznego, w tym edukacji ekologicznej, ale i zajęć pozalekcyjnych. Kolejnym ważnym elementem dla młodych jest dofinansowanie infrastruktury turystycznej i małej architektury. Co cieszy, młodzi zauważyli również potrzebę tworzenia miejsc dla osób starszych. Żadna z młodych osób za to nie widzi potrzeby inwestowania np. w zbieranie deszczówki. Osoby starsze natomiast najwyżej ocenili działania skierowane właśnie do nich, jednak nie wszystkie. Wysoko ocenili usługi opiekuńcze funkcjonowanie klubów seniora i tym podobnych dziennych placówek, jednak niewiele procent wskazało na potrzebę tworzenia gospodarstw opiekuńczych. Mieszkańcy uczestniczący w spotkaniach bezpośrednich mieli bardzo podobne odczucia co ankietowani. Dodatkowo na ostatnim z warsztatów, które odbyło się w Wielichowie, dopytaliśmy jaki rodzaj usług (w ramach przedsiębiorczości) ich zdaniem LGD powinna wesprzeć. Zdecydowanie najczęściej pojawiały się odpowiedzi dotyczące szeroko rozumianych usług medycznych i opiekuńczych. Jest to tożsame z wynikami również ankiet, które wskazują na deficyty w tych dwóch obszarach i oceniane były przez respondentów bardzo słabo. Najtrudniej mieszkańcom było skonstruować cele LSR. Rozpiętość problemów, na które wskazywali była bardzo duża, a pracującym grupom kłopot sprawiło doprecyzowanie i zawężenie do 3 szczegółowych celów LSR. Poszczególne grupy miały różne

wizję na czym LSR powinna skupić się w szczególności. Wspólnie wypracowano jeden cel, który stanowi swoisty konsensus wszystkich partycypujących w tworzeniu dokumentu.

3.3. Planowane działania informacyjno-mobilizacyjne

Na etapie wdrażania strategii kluczowa rola przypada organom LGD, w zakresie realizacji Planu Komunikacji, jak również monitorowania strategii. Przewiduje się ankiety internetowe, spotkania i warsztaty z ekspertami, spotkania z mieszkańcami, warsztaty i szkolenia dla beneficjentów. Każde z tych działań stwarza możliwości wprowadzania zmian w zakresie wdrażania strategii.

LSR ma być dokumentem odpowiadającym na potrzeby lokalnej społeczności, dokumentem „żywym” ewoluującym wraz ze społeczeństwem, dokumentem nadążającym za zmieniającą się rzeczywistością i wyzwaniami współczesnego świata. LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader wykorzystując doświadczenia z lat poprzednich, w tym ewaluację wie, że aby dotrzeć do możliwie szerokiej grupy społecznej trzeba sięgać po różne metody komunikacji.

O inicjatywach Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader mieszkańcy gmin dowiadują się głównie z bezpośrednich kontaktów z pracownikami biura (88%), z oficjalnej strony internetowej (60%). Połowa ankietowanych o działaniach LGD dowiaduje się też z bezpośrednich kontaktów z władzami LGD. Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader w celu ciągłego podnoszenia wiedzy i kompetencji członków organu decyzyjnego oraz pracowników biura LGD organizowała i nadal zamierza organizować szkolenia w zależności od bieżących potrzeb. W ramach działań komunikacyjnych, stale od 2016 roku, prowadzona jest kampania informacyjno – promocyjna LSR. Na stronie internetowej LGD umieszczane są aktualne komunikaty (w 2021 roku na stronę internetową LGD weszło niemal 18 tysięcy osób), LGD korzystało i nadal zamierza korzystać z lokalnych mediów, a także różnego rodzaju spotkań informacyjnych. Spotkania takie odbywały się i nadal będą przed każdym konkursem. Oprócz tego dla potencjalnych beneficjentów organizowane są i będą szkolenia, prowadzone doradztwo, drukowane materiały informacyjne. Wydrukowane ulotki dystrybuowane będą w jednostkach samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD i na różnego rodzaju imprezach organizowanych przez LGD, jak również przez beneficjentów. LGD nie zapomina o osobach, dla których nowoczesne technologie nie są podstawowym źródłem informacji. Dlatego też zamierza zamieszczać ogłoszenia na tablicach informacyjnych w sołectwach, a także na tablicach parafialnych. Rozsyłać będzie również komunikaty pocztą elektroniczną. Stowarzyszenie rzetelnie podchodzi do monitoringu i ewaluacji prowadzonych działań. Raz w roku prowadzone będzie badanie satysfakcji grup defaworyzowanych. Do tej pory z badań wynika, że ponad 90% respondentów jest zadowolonych z realizacji Planu Komunikacji. LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader zamierza wspierać te działania, które do tej pory cieszyły się zainteresowaniem, ale też na bieżąco odpowiadać na głos niezadowolonych i wsluchiwać się w ich propozycje zmian, nawet jeśli jest to grupa mniejszościowa. Stowarzyszenie zdaje sobie sprawę z tego, że zawsze można coś poprawić. LGD nie chce działać w odosobnieniu do mieszkańców, a prowadzić z nimi realne partnerstwo na możliwie szerokim poziomie, zmierzając do efektywnej komunikacji, dzielenia się wszystkich zaangażowanych podmiotów, wiedzą doświadczeniem, a także zasobami.

Bardzo istotnym elementem działań informacyjno-mobilizacyjnych jest i będzie punkt konsultacyjny w biurze LGD - miejsce, w którym mieszkańcy obszaru mogą uzyskać pomoc w różnych kwestiach: informacje o naborach, pomoc w pisaniu wniosku i jego rozliczenia. To miejsce dzielenia się uwagami i spostrzeżeniami, gdzie do dyspozycji mieszkańców są zawsze gotowi do pomocy pracownicy biura.

3.4. Uwzględnienie wytycznych i celów Unii Europejskiej i ONZ

Przy tworzeniu LSR przestrzegano zasad horyzontalnych określonych w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) oraz w art. 10 TFUE, w tym zasad pomocniczości i proporcjonalności określonych w art. 5 TUE, z uwzględnieniem Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Przygotowany dokument uwzględnia także obowiązki określone w Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka i Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych. LSR kładzie nacisk na potrzeby osób niepełnosprawnych, a projekty współfinansowane ze środków LGD muszą zapewniać dostępność osobom niepełnosprawnym, zgodnie z art. 9 Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz z przepisami prawa Unii harmonizującymi wymogi dostępności produktów i usług. W tym kontekście wspierane działania będą wdrażane w sposób promujący przejście od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej. LSR dąży do wyeliminowania nierówności i do promowania równości kobiet i mężczyzn oraz do uwzględniania perspektywy płci, a także do zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, wiek, niepełnosprawność lub orientację seksualną. Projekty przewidziane do realizacji w LSR w żaden sposób nie będą wspierać działań przyczyniających się do jakichkolwiek form segregacji lub wykluczenia, a w przypadku finansowania infrastruktury będą zapewniać dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Cel będzie osiągany w ramach zrównoważonego rozwoju oraz zgodnie z promowanym przez Unię celem polegającym na zachowaniu, ochronie i poprawie jakości środowiska, w myśl art. 11 i art. 191 ust. 1 TFUE, z uwzględnieniem zasady „nie czynić poważnych szkód”, celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju i porozumienia paryskiego, przyjętego na mocy Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu. Cel LSR realizowany będzie z myślą o zapewnieniu odpowiedniego wsparcia obszarom i społecznościom będącym w niekorzystnej sytuacji. Karty oceny wniosków zostały tak skonstruowane, żeby nie tylko nie dyskryminować, ale realnie z tą dyskryminacją walczyć, poprzez promowanie takich projektów, które przyczynią się do wsparcia grup defaworyzowanych.

IV ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

4.1. Określenie grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR

Lokalna Strategia Rozwoju skierowana jest do mieszkańców obszaru powiatu grodziskiego. Populację tę można podzielić na kilka grup, istotnych z punktu widzenia realizacji LSR:

2. Beneficjenci (faktyczni i potencjalni) - to podmioty bezpośrednio zaangażowane w proces realizacji LSR i zaangażowane w proces monitoringu i ewaluacji zmian.
3. Uczestnicy operacji (faktyczni i potencjalni) – podmioty aktywnie uczestniczące w operacjach, kwalifikujące się do wsparcia, przewidziane w kryteriach dopuszczających do udziału w operacjach.
4. Odbiorcy rezultatów – szeroko rozumiane grupy, które korzystać będą w sposób bezpośredni lub pośredni z efektów operacji, a więc mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, turyści, przyjezdni, etc.

Najważniejszym odbiorcą wszystkich działań LGD są jej mieszkańcy – cała społeczność. W całym procesie tworzenia i później wdrażania LSR, Stowarzyszenie planuje objąć działaniem jak najszerszą grupę mieszkańców. Ponieważ możliwości finansowe są ograniczone, w wyniku diagnozy, analizy SWOT i konsultacji społecznych przeprowadzonych w sposób uspołeczniony, kryteria wyboru operacji zostały sformułowane tak, aby wybrane operacje jak najlepiej realizowały cel LSR. Tym samym ograniczony zostaje krąg odbiorców i współuczestników działań w ramach LSR. Jednak w całości procesu wdrażania podmiotem są mieszkańcy i poprawa ich jakości życia. W wyniku przeprowadzonych badań, sytuacja kobiet wydaje się problemem, któremu LGD w swojej działalności powinno poświęcić nieco więcej uwagi. Kobiety są grupą, która ma większe problemy na rynku pracy, są mniej widoczne w życiu publicznym, a jednocześnie dużo chętniej angażują się w działalność społeczną. Ta grupa wymaga wsparcia niezależnie od wieku. Kobiety są opiekunkami dla małych dzieci, jak i niesamodzielnych dorosłych członków rodzin; ze względu na obowiązki opiekuńcze nie podejmują pracy wymagającej długotrwałych dojazdów, czy pracy na zmiany. Sieć komunikacji drogowej na terenie powiatu grodziskiego jest dobra, natomiast brak jest wystarczającej komunikacji publicznej, co powoduje, iż w rodzinach, gdzie do pracy samochodem dojeżdża mężczyzna, kobieta jest wykluczana z życia zawodowego i społecznego. Również w wieku senioralnym to kobiety w większym stopniu angażują się w pomoc dzieciom i zastępują rodziców lub placówki opiekuńcze w opiece nad wnukami. Stąd kobiety są w naszej LSR grupą defaworyzowaną, nie tylko w kontekście dostępu do rynku pracy. W tym znaczeniu to właśnie kobiety przedsiębiorcze z naszego terenu będą istotną grupą z punktu widzenia realizacji LSR. Chcemy, aby Panie, które odniosły sukces stały się inspiracją dla pozostałych Pań, będziemy tworzyć kanały przekazywania doświadczeń, wspierać kobiety, które planują rozwijać się. Chcemy niwelować różnice w dostępie do rynku pracy i życia społecznego między kobietami i mężczyznami na obszarach wiejskich. Kolejną grupą istotną z punktu widzenia realizacji LSR są osoby związane z administracją samorządową i władzami lokalnymi. Jest to grupa istotna z punktu posiadanych kompetencji i zasobów. Samorząd gminny prowadzi inwestycje w infrastrukturę, co jest przedmiotem zainteresowania wszystkich mieszkańców, prowadzi politykę społeczną, edukacyjną i kulturalną na terenie poszczególnych gmin. W założeniach LSR będzie realizowała przedsięwzięcia związane z niekomercyjną infrastrukturą rekreacyjną i kulturalną. Tego typu inwestycje, ze względu na wysokość kosztów operacji, są w ograniczonym stopniu możliwe do realizacji przez inne podmioty, np. organizacje pozarządowe, a wyniki badań i konsultacji wskazują, iż mieszkańcy oczekują finansowania przez LGD takich działań. Również środowisko związane z **organizacjami pozarządowymi** jest ważną grupą związaną z realizacją LSR. Stowarzyszenia będą głównym motorem przedsięwzięć w ramach projektów, skupiających ludzi aktywnych, nastawionych na działanie w konkretnym celu, co pomoże wdrażać i promować cel LSR. Kolejna ważna grupa z punktu widzenia wdrażania LSR to **Sołtysi**. Są oni

dla mieszkańców przedłużeniem władzy samorządowej, osobami zaufania społecznego, źródłem wiedzy i animatorami integracji mieszkańców. Współpraca z sołtysami jest podstawą skutecznego przekazywania informacji na temat naszych działań, a dla LGD źródłem danych na temat oczekiwań społeczności lokalnych. Choć sołectwo z racji braku osobowości prawnej nie może być bezpośrednim realizatorem zadań, to z pewnością będzie uczestnikiem wielu przedsięwzięć związanych z animacją społeczną i integracją. Wokół sołectw i świetlic wiejskich skupia się najczęściej aktywność społeczności lokalnej w tym grup nieformalnych.

Wśród beneficjentów (faktycznych i potencjalnych) wyróżniono w szczególności:

- b) LGD i jej organy,
- c) Mieszkańców, wśród nich kobiety jako grupa defaworyzowana
- d) Przedsiębiorstwa
- e) Organizacje pozarządowe,
- f) Kościoły i związki wyznaniowe,
- g) Jednostki samorządu terytorialnego i podległe im jednostki,
- h) Turystów i przyjezdnych,
- i) Młodzież (grupa defaworyzowana),
- j) Osoby starsze (po 60 roku życia - grupa defaworyzowana),
- k) Niepełnosprawnych (grupa defaworyzowana),

4.2. Charakterystyka gospodarki

Powiat grodziski należy do powiatów o przewadze funkcji rolniczej. Najwięcej gospodarstw indywidualnych posiada powierzchnie do 5-10 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa to 9,1 ha. Gospodarstwa wielkoobszarowe zajmują zaledwie 0,5%. Warunki przyrodniczo - klimatyczne sprzyjają produkcji rolnej, wskaźnik waloryzacji przestrzeni produkcyjnej jest wyższy od wskaźnika dla całego województwa. Oprócz zasiewu zboża rozwija się uprawa pieczarek, szparagów, truskawek i brzoskwiń. Prowadzona jest uprawa chmielu, wikliny, ziemniaków a także hodowla trzody, bydła, drobiu, zwierząt futerkowych.

Na obszarze LGD nie ma przemysłu ciężkiego. Większość firm na terenie LGD należy do sektora małych i średnich przedsiębiorstw, czyli zatrudniających do 250 osób.

Głównym centrum działalności gospodarczej jest miasto Grodzisk Wielkopolski, gdzie zaobserwować można większe zagęszczenie zakładów przemysłowych. W pozostałych gminach w większości pojawiają się zakłady średniej wielkości. Na terenie powiatu znajduje się jeden zakład dużego ryzyka – Odazotownia Grodzisk w miejscowości Snowidowo oraz jeden zakład zwiększonego ryzyka – Autobutlegaz Szczygiet SJ Rakoniewice.

Jeśli chodzi o liczbę podmiotów gospodarki narodowej, mamy do czynienia z tendencją wzrostową, średnio dla gmin o 15% w porównaniu z rokiem 2015. Jest to zjawisko podobne do tego na skalę wojewódzką, gdzie w ciągu ostatnich lat liczba podmiotów gospodarki narodowej wzrosła o 16%. W 2020 roku na terenie LGD było średnio 1109 takich podmiotów w każdej z gmin.

Tabela 4.1 Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	409 865	414 798	422 094	429 658	446 215	461 225
Granowo	398	417	429	434	457	470
Grodzisk Wielkopolski	2 165	2 198	2 238	2 284	2 347	2 415
Kamieniec	451	444	458	488	517	530
Rakoniewice	1 302	1 327	1 351	1 414	1 443	1 500
Wielichowo	539	565	570	593	618	630
Średnia dla gmin LGD	971	990,2	1 009,2	1 042,6	1 076,4	1 109

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na terenie działania LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader obserwujemy zwiększanie się liczby podmiotów wpisanych do systemu REGON. W roku 2020 było ich 994 średnio w każdej z gmin, co stanowi wzrost o 15% względem roku 2015. Najwięcej podmiotów wpisanych do REGON przybyło w gminie Rakoniewice (150).

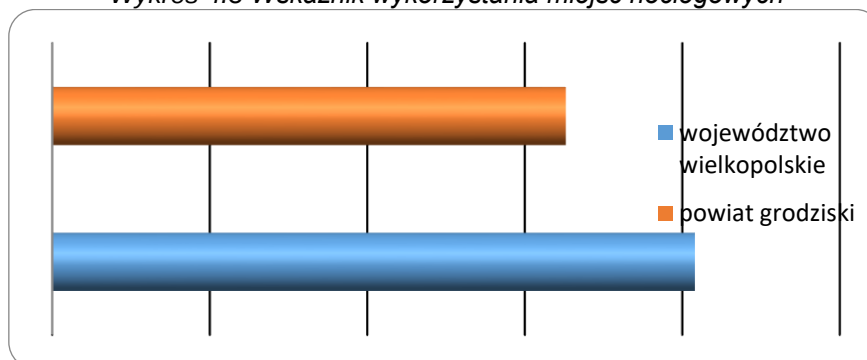
Tabela 4.2 Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	1179	1191	1210	1230	1275	1319
Granowo	787	826	841	846	902	924
Grodzisk Wielkopolski	1103	1113	1123	1142	1170	1202
Kamieniec	675	663	685	729	775	800
Rakoniewice	987	1012	1027	1066	1095	1137
Wielichowo	786	829	834	862	894	908
Średnia dla gmin LGD	867,6	888,6	902	929	967,2	994,2

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Analizując gospodarkę pod kątem sektora turystyki widać, że w tej materii jest wiele do zrobienia. Pewna baza istnieje, ale nie jest w pełni wykorzystywana. Wskaźnik wykorzystania istniejących miejsc noclegowych kształtuje się na poziomie 16,3, podczas gdy średnia województwa wielkopolskiego to 20,4. Wskaźnik ten oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

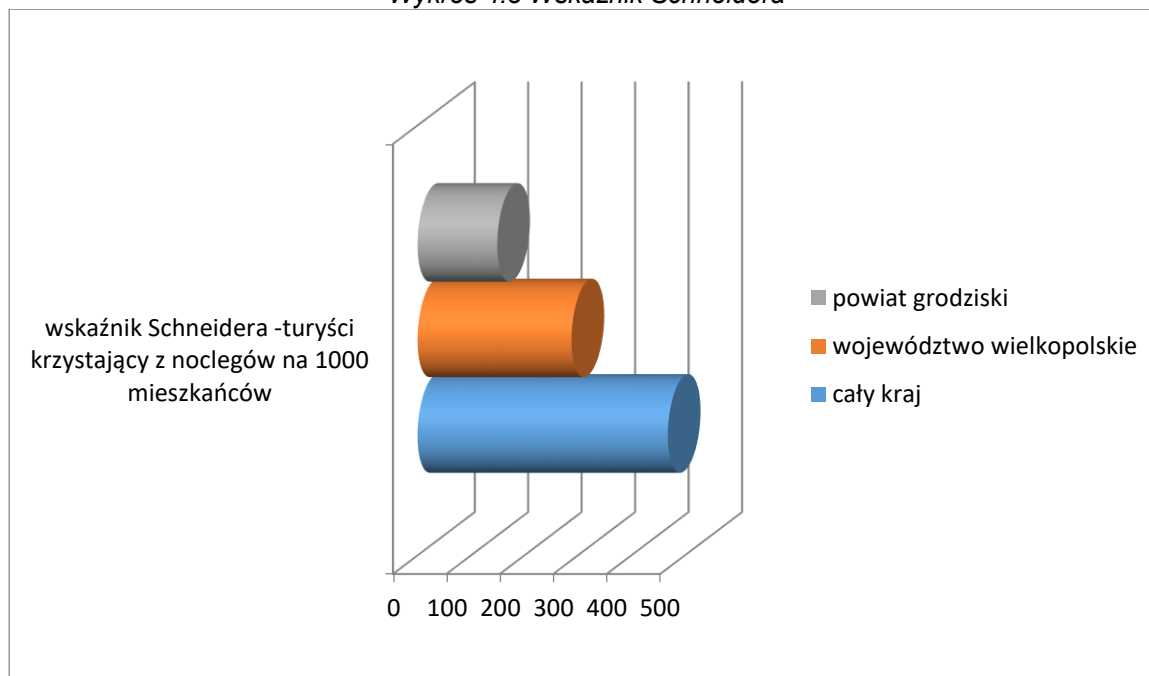
Wykres 4.3 Wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Również niesatysfakcjonujący jest wskaźnik Schneidera obliczany jako liczbę turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców. Ogólnie wskaźnik ten w województwie wielkopolskim należy do jednego z niższych w kraju, gdyż wynosi 288,27, podczas gdy w przodującym w tym zakresie województwie zachodniopomorskim wskaźnik ten przyjmuje wartości 1264. Relację tego wskaźnika do wartości wojewódzkich i ogólnokrajowych przedstawia poniższy wykres.

Wykres 4.3 Wskaźnik Schneidera

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

4.3. Sektor społeczny

Organizacje pozarządowe są podstawą kapitału społecznego na danym terenie. W 2020 roku na terenie gmin wchodzących w skład LGD działało 26 organizacji na 10 tys. mieszkańców, za wyjątkiem gminy Granowo, w której w roku 2020 działało 6 organizacji mniej niż w roku 2015, tj. 20%. Pozostałe odnotowują zwiększenie liczby fundacji i stowarzyszeń. Najwięcej tego typu organizacji funkcjonuje w gminie Grodzisk Wielkopolski (30 na 10 tys. mieszkańców), najwięcej przybyło ich w ciągu ostatnich lat w gminie Rakoniewice i Wielichowo (po 3). Mimo wszystko jest to wskaźnik dużo niższy aniżeli średnia dla województwa.

Najważniejsze organizacje pozarządowe na terenie LGD, to: Dom Samotnej Matki BETLEJEMKA, Gminne Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych, Grodziskie Stowarzyszenie „Amazonki”, Grodziskie Stowarzyszenie „Amazonki”, Grodziskie Stowarzyszenie na Rzecz Współpracy z Zagranicą, Grodziskie Stowarzyszenie Sportowe, Grodziskie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości, Klub Oficerów Rezerwy Ligi Obrony Kraju, Koło Emerytów Związku Nauczycielstwa Polskiego, Ludowy Klub Piłkarski „Inter Zdrój”, Motocyklowe Stowarzyszenie Pomocy Polakom za Granicą „WSCHÓD – ZACHÓD”, Parafialny Zespół Caritas przy parafii św. Faustyny, Parafialny Zespół Caritas przy parafii św. Marcina i Stanisława Biskupa, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Powiatowy Związek OSP RP, Stowarzyszenie „Dom Pomocna Dłoń”, Stowarzyszenie „Złota Jesień”, Stowarzyszenie Abstynenckie „Nowe Życie”, Stowarzyszenie Grodziska Kolej Drezynowa, Stowarzyszenie Grodziski Klub Biegacza, STOWARZYSZENIE Harcerzy z Tamtych Lat, Stowarzyszenie Kobiet Gminy Kamieniec, Stowarzyszenie Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę, Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „SERCE”, Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych oraz Rozwoju Ziemi Granowskiej, Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader, STOWARZYSZENIE Miłośników Wsi Wielkopolskiej, Uczniowski Klub Sportowy DYSKOBOLIA, Zarząd

Gminnego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Granowo, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Grodzisk Wielkopolski, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Kamieniec, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Rakoniewice, Związek Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych Wielichowo.

Działalność organizacji pozarządowych jest istotną cechą społeczeństwa demokratycznego, zaś skupieni w nich mieszkańcy to najaktywniejsi i najwrażliwsi na sprawy społeczne obywatele lokalnej społeczności. Ludzie ci są inicjatorami i realizatorami wielu przedsięwzięć, które wspomagają i uzupełniają gminy w realizacji ich zadań. Jak już wcześniej wspomniano, aktywność społeczna mieszkańców LGD jest na niezadowalającym poziomie. Chociaż mieszkańcy oceniają swoją aktywność jako wysoką (oceny podczas konsultacji społecznych), to obiektywnie trzeba stwierdzić, że aktywność w tym zakresie wymaga znacznej poprawy. Liczba organizacji pozarządowych na obszarze LGD wskazuje raczej na niski stopień integracji społecznej i niski stopień rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Biorąc również pod uwagę nowoczesną przedsiębiorczość społeczną (zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra i kluby integracji społecznej czy spółdzielnie socjalne), to na terenie LGD sytuacja nie kształtuje się najlepiej. Poza Grodziskiem Wielkopolskim, podmioty nowoczesnej przedsiębiorczości społecznej należą do rzadkości.

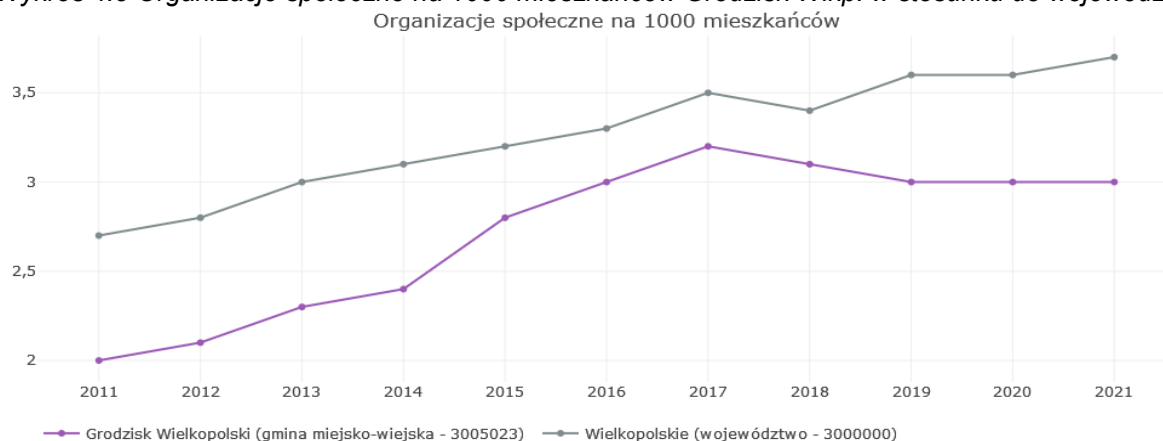
Tabela 4.4 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy/ województwo	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
WIELKOPOLSKIE	36	38	40	39	40	41
Granowo	30	30	29	23	24	24
Grodzisk Wielkopolski	28	30	32	31	30	30
Kamieniec	24	24	24	22	25	26
Rakoniewice	21	22	24	23	24	24
Wielichowo	23	23	25	25	26	26
Średnia dla gmin LGD	25,2	25,8	26,8	24,8	25,8	26

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

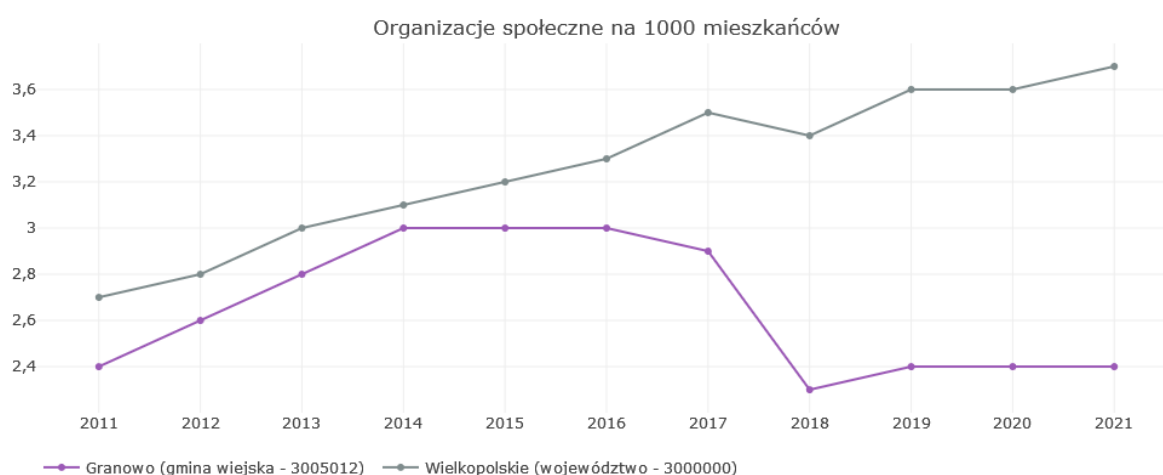
Odchylenie od średniej wojewódzkiej w tym zakresie obrazują poniższe wykresy dla poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD.

Wykres 4.5 Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców Grodzisk Wlkp. w stosunku do województwa

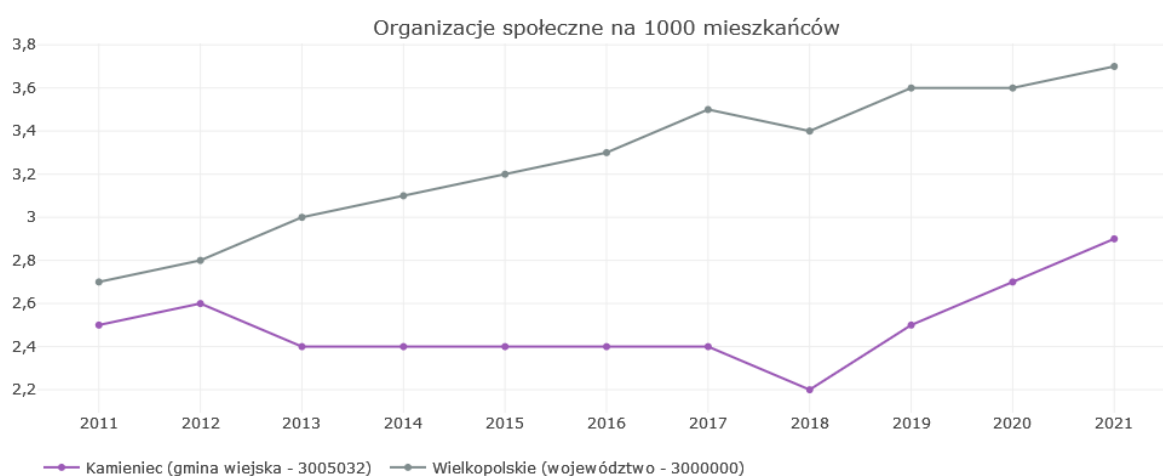
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wykres 4.6 Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców Granowo w stosunku do województwa

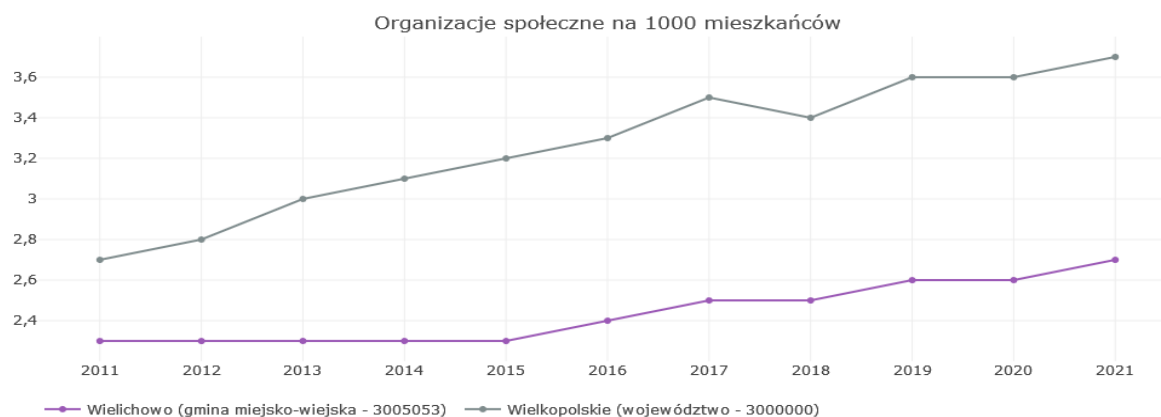
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wykres 4.7 Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców Kamieniec w stosunku do województwa

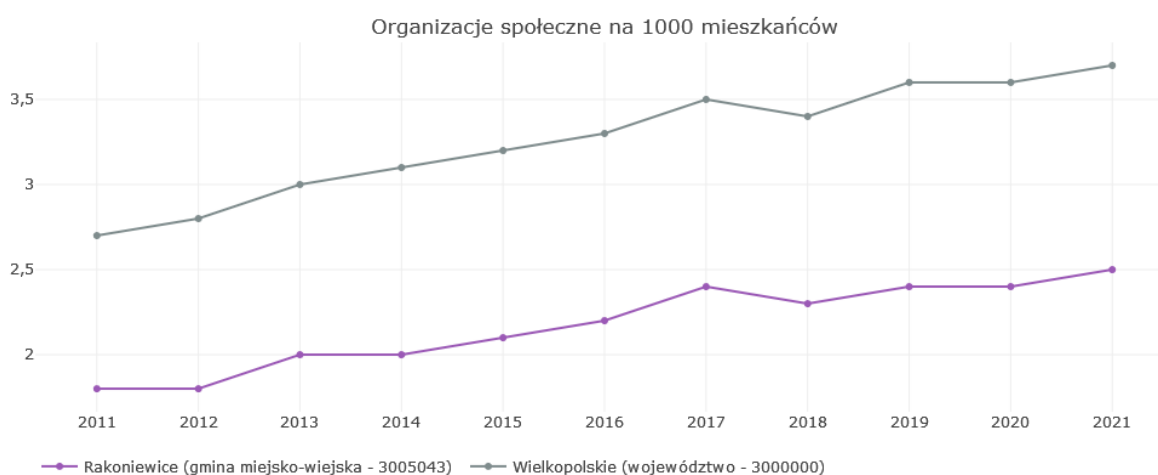
Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wykres 4.8 Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców Wielichowo w stosunku do województwa

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

Wykres 4.9 Organizacje społeczne na 1000 mieszkańców Rakoniewice w stosunku do województwa

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego

4.4. Grupy defaworyzowane i ich problemy

Zarówno analiza statystyczna, jak i badania społeczne wykazały, że na terenie LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej mamy do czynienia, co najmniej z czterema grupami defaworyzowanymi:

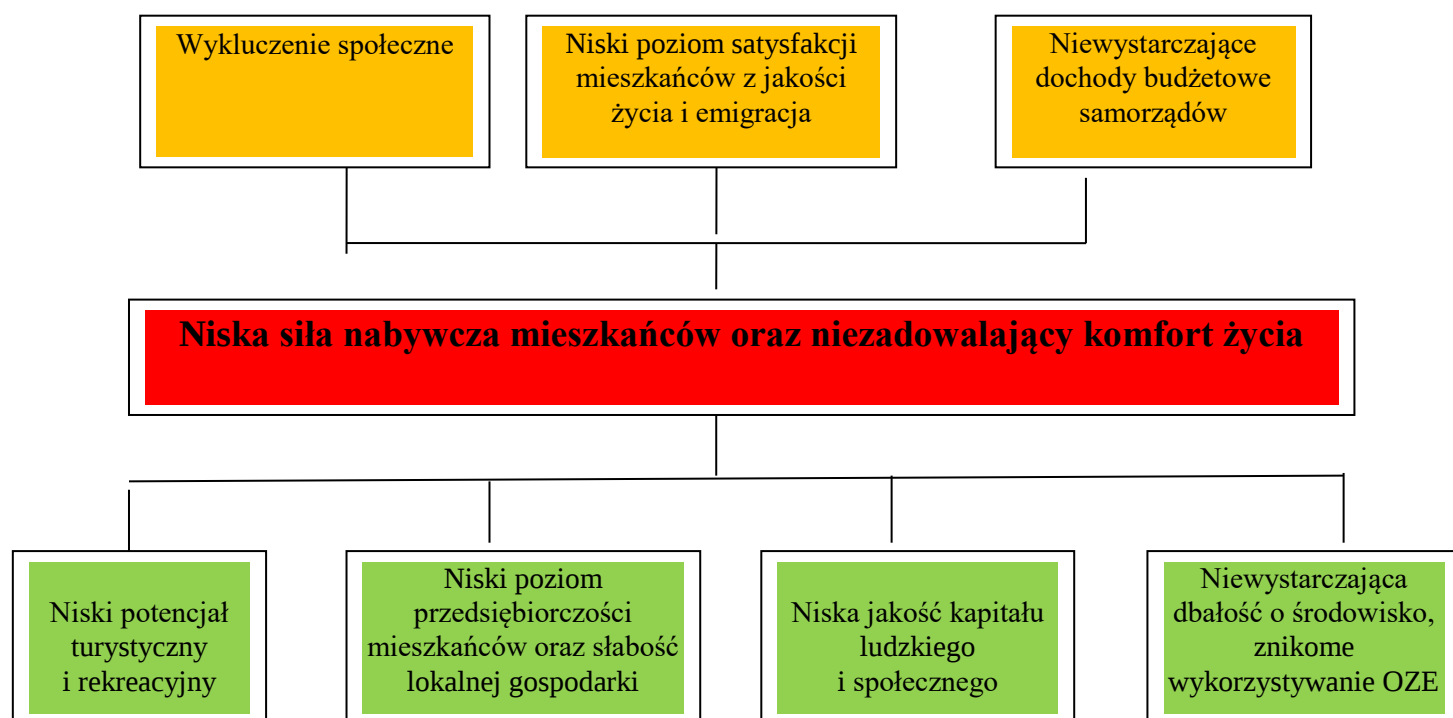
- młodzież – osoby do 25 roku życia, które dopiero wchodzi na rynek pracy – bezrobocie w tej grupie wiekowej jest stosunkowo wysokie. Osoby takie czasem nie zdobywają właściwego wykształcenia, gdyż zdobycie kwalifikacji wiąże się z wyjazdem do większego miasta. Jednocześnie oferta szkoleniowa na miejscu jest zbyt skromna, aby dostosować kwalifikacje młodego człowieka do oczekiwań rynku. Stąd zdarzają się wyjazdy za granicę w kierunku poszukiwania pracy. Młodzi wyłączają się z życia społecznego, pogrążając w świecie wirtualnym i narażając na uzależnienia różnego typu,
- osoby starsze (po 60 roku życia) – często tracą pracę, gdyż pracodawcy unikają zatrudniania osób, które wchodzi w wiek ochronny. Również w tym przypadku, kwalifikacje często są niedopasowane do nowoczesnego rynku pracy, a skłonność do zmiany kwalifikacji nie jest tak wysoka, jak w niższych grupach wiekowych; Przedstawiciele tych grup częściej narażani są na długotrwały okres przestoju w pracy spowodowanego chorobą, przez co też korzystają z pomocy społecznej. Seniorzy często również zamykają się w czterech ścianach własnych domów, co przyspiesza ich proces starzenia. Izolacja, brak ruchu i kontaktu z drugim człowiekiem prowadzą do wyłączenia społecznego.

- c) niepełnosprawni – problem tej grupy oczywiście zależy od stopnia niepełnosprawności, ale generalnie na terenie obszaru LGD brakuje ofert pracy dla osób niepełnosprawnych. Korzystają one częściej z pomocy społecznej. Nieprawność ruchowa jest także często problemem i przeszkodą w zdobyciu odpowiednich kwalifikacji, gdy trzeba dojechać do innego miasta, aby wziąć udział w szkoleniu albo zdobywaniu odpowiednich certyfikatów. Niepełnosprawność utrudnia integrację społeczną i pogłębia wykluczenie
- d) Kobiety – między innymi w kontekście powrotu do aktywności zawodowej po urlopie wychowawczym, a co za tym idzie nierównościach w rozwoju zawodowym. Kobiet w wieku senioralnym jest znacznie więcej niż mężczyzn z uwagi na średnią długość życia – około 10 lat więcej od mężczyzn. To z kolei w połączeniu z krótszą aktywnością zawodową przekładają się na niższe emerytury kobiet w stosunku do mężczyzn i zagrożenie ubóstwem tej grupy społecznej. Z uwagi na średnią długość życia ponad 80 lat, zdecydowanie też więcej kobiet niż mężczyzn w wieku senioralnym wymaga opieki lub doraźnej pomocy.

Grupy defaworyzowane zostały zdiagnozowane w procesie analizy statystycznej oraz szerokich konsultacji społecznych.

Z diagnozy oraz badań społecznych wynika, że najważniejszym problemem obszaru LGD jest niezadowalający poziom dochodów społeczeństwa, co negatywnie wpływa na każdą gałąź życia, w tym dostęp do dóbr materialnych. Ponadto niskie wyposażenie infrastrukturalne, niewystarczająca dbałość o środowisko obniża komfort życia na terenie LGD. Dlatego częściowo mieszkańcy migrują poza region. Przyczyn tego zjawiska może być wiele, ale analiza słabości obszaru LGD (SWOT) wykazała, że najważniejsze, to:

- a) niski potencjał turystyczny i rekreacyjny,
- b) niewystarczająca dbałość o środowisko naturalne, w tym znikome wykorzystywanie OZE
- c) niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz słabość lokalnej gospodarki,
- d) niska jakość kapitału ludzkiego i społecznego.

Źródło: Opracowanie własne

Jednym z kluczowych problemów związanych z poziomem kapitału społecznego jest niski stopień zaufania społeczeństwa. Społeczeństwo, które sobie nie ufa, nie ma potrzeby zrzeszania się i wspólnego rozwiązywania problemów społecznych. Poważną przeszkodą są także środki finansowe.

Chociaż samorządy przeznaczają coraz większe środki na wsparcie organizacji pozarządowych, to potrzeby są znacznie większe. Wysokie koszty szkoleń poza miejscem zamieszkania z kolei ograniczają możliwość podnoszenia kwalifikacji dla znacznej części społeczeństwa. LGD ma na swoim terenie także wsie popegeerowskie. Stanowią one znaczny obszar i występują w każdej z gmin. Obszary te są najczęściej gorzej rozwinięte i wymagają szczególnego wsparcia. Chociaż w ostatnim czasie pojawiają się programy dedykowane tym właśnie obszarom, cały czas niestety na wielu z nich widać odciski piętna reform lat 90-tych, które doprowadziły do degradacji tych środowisk i zubożenia ich mieszkańców.

Miejscowości gdzie funkcjonowały PGR z podziałem na gminy:

Gmina Rakoniewice: Rakoniewice, Adolfowo, Blinek, Błońsko, Drzymałowo, Elżbieciny, Głodno, Gola, Narożniki, Goźdżin, Jabłonna, Komorówko, Kuźnica Zbąska, Rakoniewice - Wieś, Rataje, Stodolsko, Tarnowa, Terespol, Wola Jabłońska

Gmina Kamieniec: Parzęczewo, Puszczykowo, Goździchowo, Wąbiewo

Gmina Wielichowo: tu samych PGR nie było w gminie, jedynie grunty w miejscowości Ptaszkowo

Gmina Granowo: Bielawy, Dalekie, Kąkolewo, Separowo, Kotowo Granowo.

Gmina Grodzisk Wielkopolski: Ptaszkowo, Chrustowo, Czarna Wieś, Grodzisk Wlkp., Grąblewo, Kobylniki, Kąkolewo, Woźniki.

Podsumowując kwestie podnoszone między innymi w analizie SWOT, można dojść do szeregu konkluzji i wniosków:

1. Niedostateczny jest poziom kapitału społecznego. Niska liczba organizacji pozarządowych oraz poziom aktywności społecznej są problemem na drodze rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.
2. Istotnym mankamentem jest brak skutecznej promocji wydarzeń odbywających się na terenie LGD ich niewystarczająca ilość i niedostosowanie do potrzeb w szczególności młodzieży i osób starszych.
3. Infrastruktura ogólnodostępna jest niewystarczająca, częściowo niedostosowana do osób z niepełnosprawnościami.
4. Brakuje instytucji i podmiotów prywatnych świadczących szeroko rozumiane usługi opiekuńcze i medyczne
5. Zbyt mały nacisk kładzie się na walkę z ociepleniem klimatycznymi wykorzystywanie OZE

Jednak obszar LGD ma na czym bazować i ma szanse, które może wykorzystać:

- Możliwość korzystania z unijnych funduszy jest wielką szansą do wykorzystania, w tym pozyskanie środków zewnętrznych na podniesienie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD.
- Szansą dla obszaru, który nie posiada spektakularnego bogactwa krajobrazu (góry, morze) jest rozwijający się trend w kierunku turystyki rodzinnej, weekendowej, co przy wykorzystaniu lokalnych tradycji historycznych wpłynąć może na wzrost zainteresowania obszarem jako miejscem atrakcyjnym turystycznie dla rodzin.
- Ważną szansą są także współczesne trendy w kierunku nowoczesnych technologii, co prowadzić będzie do wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw, gospodarstw rolnych i całego społeczeństwa.
- Szansą rozwoju turystyki i podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu grodziskiego stałaby się współpraca z sąsiadami (Wolsztyn, Kościan, Nowy Tomyśl), ale także innymi grupami LGD oraz organizacjami.
- Szansą na rozwój tego terenu i jego uatrakcyjnienie jest także nacisk na szeroko rozumianą ekologię, walkę z ociepleniem klimatu i nacisk na OZE.

Zaprezentowane wyżej wyniki analizy sytuacji obszaru LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader, stały się podstawą procesu planistycznego, bowiem atuty są tymi elementami, na których należy bazować planując dalszy rozwój obszaru. Z kolei usunięcie, bądź zniwelowanie braków i problemów to zadania, których realizacja powinna przyczynić się do lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców

i przybywających gości. W szczególności, realizacja zaplanowanych przedsięwzięć powinna przyczynić się do ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego. Zgodnie z dokonaną diagnozą oraz analizą SWOT, na obszarze LGD występują następujące grupy defaworyzowane: osoby niepełnosprawne, osoby starsze (powyżej 60 roku życia) kobiety oraz młodzież (inne grupy miały mniej wskazań, jak również analiza statystyczna nie wykazała szczególnych problemów). Stąd planując przedsięwzięcia oraz kryteria wyboru operacji trzeba będzie brać pod uwagę trudności wskazanych grup oraz konieczność walki z wykluczeniem społecznym.

Realizacja przedstawionych w kolejnym rozdziale przedsięwzięć, które składają się na strategię rozwoju terenu LGD, pozwoli na znaczący rozwój tego obszaru, w pierwszej kolejności poprzez wykorzystanie wyżej wymienionych, kluczowych atutów, do których należą zasoby przyrodnicze, walory krajobrazowe, bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe oraz owocna współpraca samorządowa. Pomoże też walczyć z podstawowymi problemami obszaru, w tym wykluczeniem społecznym oraz wzmocnić pozycję grup defaworyzowanych, wskazanych w trakcie prac nad strategią.

Należy podjąć wszelkie działania, aby odbiór podjętych działań był jak najbardziej dobrany do potrzeb odbiorców oraz żeby nie przegrał z konkurencyjną ofertą sąsiednich powiatów.

V SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ, SYNERGIA,

5.1. Komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi

Cel i działania Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader komplementarne i zgodne są z następującymi dokumentami:

- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
- Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030
- Polityka ekologiczna państwa 2030
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030
- Program fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027
- Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku
- Strategia Rozwoju Powiatu Grodziskiego na lata 2021 – 2025

Oceny dokonano poprzez porównanie celów i założeń tych dokumentów z przedsięwzięciami LSR (wraz z wykazaniem ich spójności), której wyniki znajdują się w Tabeli 5.1.

Tabela 5.1. Komplementarność LSR z dokumentami wyższego rzędu

Dokumenty planistyczne / strategiczne	Cel i przedsięwzięcia LSR		
	Cel - Poprawa atrakcyjności wsi i małych miasteczek jako miejsca pracy, odpoczynku i życia mieszkańców obszaru LGD		
	Przedsięwzięcie: Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego	Przedsięwzięcie: Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska	Przedsięwzięcie: Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu
Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z:	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z:	Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025) Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z:

założenia dokumentu: m.in. wskazanie działań polegających na usuwaniu barier rozwojowych, w tym słabości polskiej gospodarki koncentrując się na potencjałach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione będą stymulowały rozwój.	Celem 1.5 - Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów Celem 3.3 - Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych	Celem 1.4 - Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych Celem 3.2 - Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym Celem 2.3 - Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji	Celem 2.1 - Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 założenia dokumentu: m.in.: Zrównoważony rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawa warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich, wsparcie zrównoważonych metod gospodarowania, przyjaznych klimatowi i środowisku; chroniących wodę, glebę i powietrze oraz bioróżnorodność	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem SO6 - Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej, wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z Celem SO4 - Przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, w tym poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych i zwiększenie sekwestracji węgla, a także promowanie zrównoważonej energii Celem SO 6 - Przyczynianie się do zatrzymania i odwrócenia procesu utraty różnorodności biologicznej,	

		wzmacnianie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazów	
Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030 założenia dokumentu: m.in.: Przyczynianie się do zapewnienia przejrzystości, stabilności, spójności i przewidywalności ram regulacyjnych i środków krajowych w celu zagwarantowania zrównoważonej, ekonomicznie efektywnej i sprawiedliwej transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej		Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z kierunkiem strategicznym nr 6: Rozwój odnawialnych źródeł energii cel 2.1 - Obniżenie emisyjności	
Polityka ekologiczna państwa 2030 założenia dokumentu: m.in.: Zharmonizowanie kwestii związanych z ochroną środowiska z potrzebami gospodarczymi i społecznymi	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem głównym: Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem szczegółowym III - Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych	
Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030 założenia dokumentu: m.in.:	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem II.3. - Rozwój infrastruktury społecznej i rewitalizacja wsi i małych miast	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem II.5. - Adaptacja do zmian klimatu	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem III.4 - Budowa i rozwój zdolności do współpracy w wymiarze społecznym

Rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego		i przeciwdziałanie tym zmianom	i terytorialnym Celem III.5. Rozwój ekonomii i solidarności społecznej na obszarach wiejskich Celem III.3 - Wzrost umiejętności i kompetencji mieszkańców wsi Celem III.1 - Odpowiedź na zmiany demograficzne i ich następstwa
Program fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem RSO4.6 - Wzmacnianie roli kultury oraz zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych Celem RSO5.2 - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem RSO1.1 – Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii Celem RSO1.2 - Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych RSO2.1 – Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych RSO2.2 – Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą UE	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem RSO4.2 – Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online Celem ESO4.3 – Wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym, a prywatnym w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i

		Celem RSO2.4 – Wsparcie przystosowania do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, odporności z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	osobami wymagającymi wsparcia codziennym funkcjonowaniu Celem ESO4.6 - Wsparcie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami Celem ESO4.9 – Wsparcie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich w tym migrantów
Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem 3.2 - Poprawa stanu oraz ochrona środowiska przyrodniczego Wielkopolski	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem 3.3 - Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności energetycznej	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z : Celem 1.3 - Wzrost i poprawa wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy Celem 2.2 - Przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniom

			Celem 2.3 - Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu
Strategia Rozwoju Powiatu Grodziskiego na lata 2021 – 2025	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem 2.2 - Poprawa stanu nawierzchni istniejących chodników oraz ścieżek rowerowych i budowa nowych Celem 4.1.2 - Minimalizowanie barier społecznych i architektonicznych utrudniających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem 8.1.1 - Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza i hałasu komunikacyjnego Celem 8.2 - Ochrona zasobów przyrody i środowiska Celem 8.6 - Wspieranie inwestycji w energię odnawialną	Zaplanowane przedsięwzięcia spójne są z: Celem 3.4 - Promocja zdrowia, poprzez edukację zdrowotną społeczeństwa, tworzenie programów zdrowotnych finansowanych ze środków zewnętrznych Celem 4.1.1 - Wspieranie rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych wraz z działaniami profilaktycznymi i informacyjnymi Celem 4.4 - Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 5.6 Zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych finansowanych ze środków budżetowych i pozabudżetowych Celem 6.4 - Wspieranie i promocja różnych form organizacyjnych twórczości ludowej Powiatu Celem 7.5 - Edukacja młodzieży w zakresie rozpoznawania i zapobiegania zagrożeniom

Źródło: Opracowanie własne

5.2. Podejście zintegrowane

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER” uwzględnia zintegrowane podejście w zakresie celu, przedsięwzięć i grup docelowych.

Grupy docelowe beneficjentów wywodzą się z różnych branż gospodarki i adresowane są do wszystkich sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Beneficjentami środków niemal wszystkich przedsięwzięć są również różne grupy społeczne. Wyjątek stanowi przedsięwzięcie 1 – „Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego”. Skierowane jest ono głównie do sektora publicznego, ale także sektora organizacji pozarządowych i to te grupy będą mogły aplikować w naborach. Jednak docelowym beneficjentem tego przedsięwzięcia będą przede wszystkim mieszkańcy obszaru, przedstawiciele różnych sektorów, a samo przedsięwzięcie odpowiada na zidentyfikowany podczas konsultacji społecznych problem jakim jest niewystarczająca infrastruktura turystyczna, integracyjna i niedostosowanie jej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy adresują zidentyfikowane w analizie SWOT zagrożenia, przy zastosowaniu różnych metod. Integrują różne branże działalności gospodarczej, integrują rozwój w różnych wymiarach: środowiskowym, społecznym, kulturowym, gospodarczym i przestrzennym. Poza tym przedsięwzięcia są współzależne i komplementarne wobec siebie oraz wobec innych programów i działań podejmowanych na obszarze LGD.

LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER planuje w realizacji przedsięwzięć użyć wszystkich dostępnych zasobów – przyrodniczych, ekonomicznych, społecznych i kulturowych. Tylko przemyślana strategia wykorzystania kombinacji tych zasobów może przynieść oczekiwany efekt. Kryteria wyboru operacji premiąją odwoływanie się do lokalnych tradycji i lokalnego dziedzictwa, integrowanie różnych środowisk lokalnych oraz podnoszenie kapitału ludzkiego i społecznego, walkę z wykluczeniem społecznym i wspieranie grup defaworyzowanych. Osiągnięcie celu możliwe będzie tylko wówczas, gdy optymalnie połączy się wykorzystanie wszystkich atutów obszaru oraz wyzwoli synergię działań.

Rozwijanie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej z pewnością prowadzi do lepszego wykorzystania potencjału turystycznego, a zbudowana, zmodernizowana, czy doposażona infrastruktura będzie również wykorzystana do rozwoju kapitału ludzkiego. W nowoczesnych i dobrze wyposażonych obiektach mieszkańcy będą mieli lepsze warunki i chętniej będą się integrować. Organizacje pozarządowe dysponując lepszą, bazą, chętniej będą podejmować inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej. Dziś często ogranicza je brak funduszy, a to właśnie w NGO drzemie wielka siła, która potrafi zintegrować i zorganizować społeczeństwo. Doinwestowana i odpowiednio wypromowana infrastruktura turystyczna przyczyni się do lepszego wykorzystania potencjału turystycznego, jaki niewątpliwie drzemie na obszarze. Wszystkie operacje będą prowadzone bardziej skutecznie, jeżeli uwzględnimy w nich walkę z ociepleniem klimatycznym i położymy nacisk na odnawialne źródła energii. Na tym skorzysta całe społeczeństwo. Nawet jeśli w przedsięwzięciu dotyczącym działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska nie jest się beneficjentem środków, to pośrednio korzystają wszyscy mieszkańcy obszaru LGD, choćby oddychając mniej zanieczyszczonym powietrzem. Pośrednio działania te oddziałują na jeszcze szerszą skalę, robiąc krok w kierunku ochrony całej planety, której grozi zagłada, jeśli nie zmienimy szkodzącym jej nawyków. Nie można również zapominać o sektorowej komplementarności dokumentu. Strategia kładzie nacisk na tę komplementarność na każdym etapie - zarówno konsultacji jak również wdrażania i późniejszej ewaluacji.

LSR przewiduje wykorzystanie środków z EFRROW, EFS+ i EFRR do sfinansowania zarówno przedsięwzięć jak i na funkcjonowanie. W przeciwieństwie do innych instrumentów wsparcia, choćby rządowych, LGD Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER ma charakter inicjatywy oddolnej i odpowiada na lokalne potrzeby mieszkańców. Zdecydowanie największy nacisk kładzie na wciąż za mało doceniane organizacje pozarządowe. Te mogą być beneficjentami wszystkich przedsięwzięć. LSR ogranicza w szczególności dominację sektora publicznego, który będzie mógł być beneficjentem nie więcej niż 40% dostępnych środków.

VI CELE I WSKAŹNIKI

W trakcie konsultacji społecznych mieszkańcom niezwykle trudno było sprecyzować cele przyszłej LSR. Cel, który wypracowali stanowi konsensus wielu grup społecznych.

Celem jaki postawili mieszkańcy obszaru przed LGD jest „Poprawa atrakcyjności wsi i małych miasteczek jako miejsca pracy, odpoczynku i życia mieszkańców obszaru LGD”.

Cel ten będzie realizowany poprzez **4 przedsięwzięcia**.

Przedsięwzięcie 1.1

Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego.

Obszar LGD, poza kilkoma większymi ośrodkami miejskimi, charakteryzuje rozproszona sieć osadnicza. Wpływa to na specyficzne więzi społeczne oparte o zaszczoły historyczne. Mieszkańcy zauważają pogłębiające się dysproporcje w rozwoju obszarów wiejskich (typowo rolniczych) i podmiejskich oraz miejskich. Deklarują potrzebę większego i bardziej powszechnego dostępu do infrastruktury kulturalnej i usług świadczonych przez istniejące obiekty. Z drugiej zaś strony uczestnicy konsultacji przyznali, iż słabo wykorzystany jest potencjał świetlic wiejskich oraz obiektów kulturalnych przy jednoczesnej niewystarczająco powszechnej infrastrukturze turystycznej i słabo zagospodarowanym potencjale przyrodniczym tego obszaru. W wielu miejscowościach od lat zaniedbana jest przestrzeń publiczna, a także obserwowane jest niszczenie obiektów zabytkowych, które mogłyby być wykorzystane na cele społeczne. Te wskazane przez uczestników konsultacji obszary problemowe uzasadniają potrzebę równomiernego rozwoju obszaru LGD. Aby z jednej strony poprawiać jakość życia mieszkańców, przyczyniać się do wzrostu aktywności społecznej i obywatelskiej w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym tego obszaru, przy jednoczesnej dbałości o obiekty dziedzictwa kulturowego służące mieszkańcom.

W ramach tego przedsięwzięcia planuje się wybudować/zmodernizować/doposażyć minimum 19 obiektów kulturalnych turystycznych ze środków EFRR.

W ramach operacji podmioty sektora publicznego, stowarzyszenia, fundacje i parafie realizować będą operacje z zakresu rozwoju ogólnodostępnej infrastruktury niekomercyjnej.

Wskaźnik produktu 1.1.1 – RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem

Wskaźnik rezultatu 1.1.1 – RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające /rok)

Poza dużymi obiektami również mała architektura wymaga wsparcia. Zauważono, że wiele obiektów wymaga odnowienia, w pewnych miejscach przydałaby się budowa nowych ogólnodostępnych małych obiektów z uwagi na ich brak lub nieopłacalność remontu zniszczonych (wiat, ławek etc).

Ten typ operacji realizowany będzie ze środków EFRROW. Tu również beneficjentami mogą być zarówno podmioty sektora publicznego, stowarzyszenia i fundacje. Zakładamy budowę/modernizację min. 5 takich obiektów.

Wskaźnik produktu 1.1.2 - Ilość wybudowanych/zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury

Wskaźnik rezultatu 1.1.2 - R.41 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR

Wskaźniki będą realizowane w ramach zakresu wsparcia - poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.

Przedsięwzięcie 1.2**Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska.**

Diagnoza obszaru LGD oraz zagadnienia zgłaszane przez mieszkańców, wskazują na potrzebę podjęcia działań wspierających wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Gminy z obszaru LGD chcą aktywnie uczestniczyć w kształtowaniu lokalnej polityki ochrony środowiska, w tym w zakresie praktycznych działań na rzecz wprowadzania i upowszechniania odnawialnych źródeł energii. Wpłynie to na poprawę efektywnego gospodarowania zasobami energetycznymi oraz powszechniejsze wykorzystanie OZE na terenie LGD i poprawi komfort życia wszystkich mieszkańców obszaru.

Ten typ operacji finansowany będzie ze środków EFROW. Zakładamy, że beneficjentem tych operacji będzie sektor publiczny, jednak jak w każdym przypadku, gdy wnioskuje sektor publiczny beneficjentem końcowym będą wszyscy mieszkańcy obszaru. W wyniku operacji przynajmniej 5 obiektów użyteczności publicznej wykorzystywać będzie OZE, bądź też dokona szerokiej termomodernizacji, co przyczyni się do zmniejszenia emisji CO₂.

Wskaźnik produktu 1.2.1 - Ilość zrealizowanych operacji na infrastrukturze publicznej przyczyniających się do zmniejszenia emisji CO₂.

Wskaźnik rezultatu 1.2.1 - R.27 Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmian klimatu i przystosowania do niej

Wskaźniki będą realizowane w ramach zakresu wsparcia - poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.

Przedsięwzięcie 1.3**Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu****Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025)**

W ramach tego przedsięwzięcia przewidziano najwięcej operacji. Będą one finansowane zarówno ze środków EFROW jak i EFS+.

Przewiduje się wsparcie podmiotów gospodarczych świadczących usługi opiekuńcze, medyczne i paramedyczne w latach 2024 – 2025. Zarówno badania dokumentów statystycznych jak zakrojone na szeroką skalę konsultacje społeczne wykazały, że mieszkańcom w zakresie usług najbardziej doskwiera ta właśnie dziedzina. W kolejnych latach wspierani będą także przedsiębiorcy z innych branż.

Przedsięwzięcie to ukierunkowane jest na budowanie aktywnych i przedsiębiorczych postaw mieszkańców obszaru LSR poprzez kompleksowe działania w zakresie aktywizacji, integracji społecznej oraz zwiększania dostępu do dobrej jakości usług służących mieszkańcom oraz aktywizujących zawodowo osoby w niekorzystnej sytuacji na lokalnym rynku pracy, w szczególności kobiety, osoby młode i osoby starsze.

Zarówno badania dokumentów statystycznych jak zakrojone na szeroką skalę konsultacje społeczne wykazały, że mieszkańcom najbardziej doskwiera zbyt mała dostępność do podmiotów świadczących usługi opiekuńcze, medyczne i paramedyczne. Tu widzą niszę do rozwoju. Placówek świadczących usługi opiekuńcze i to zarówno dla osób starszych jak i najmłodszych jest zdecydowanie za mało. Często jeden

z domowników z uwag na ich brak musi się poświęcić i zrezygnować z pracy zarobkowej. Brakuje też podmiotów, które świadczyłyby takie usługi doraźnie, odciążając opiekunów dzieci, czy osób w jakiejś mierze potrzebujących opieki. Zdecydowanie też usługi medyczne (pielęgniarskie, rehabilitacyjne, dentystyczne itp.) ich dostępność na terenie powiatu jest oceniana negatywnie. Dlatego chcemy premiować te podmioty, które już działają w tym zakresie lub zamierzają podjąć działalność w ten sposób ukierunkowaną. Oczywiście premiovane będą również usługi nakierowane na grupy defaworyzowane.

Wskaźnik produktu 1.3.1 - Ilość utworzonych/wspartych podmiotów świadczących usługi medyczne/paramedyczne lub opiekuńcze. (obowiązuje w latach 2024 – 2025)

Wskaźnik rezultatu 1.3.1 - R.41 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (obowiązuje w latach 2024 – 2025)

Wskaźnik produktu 1.3.2 - liczba operacji w zakresie podejmowania działalności gospodarczej

Wskaźnik rezultatu 1.3.2 - R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektu WPR

Wskaźnik produktu 1.3.3 - liczba operacji w zakresie rozwijania działalności gospodarczej.

Wskaźnik rezultatu 1.3.3 - R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.

Wskaźniki będą realizowane w ramach zakresu wsparcia - rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:

- podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne
- rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Istotnym wyzwaniem dla obszaru LGD jest zapewnienie dostępności do odpowiedniej jakości edukacji, poszerzania swoich horyzontów, możliwości doszkalania się, przekwalifikowywania. W ramach realizacji LSR szczególną uwagę zwraca się na edukację poza wymaganym programem, w kierunku kształcenia kompetencji kluczowych, a także rozwijania zdolności, mogących mieć istotne znaczenie dla dalszego łatwiejszego odnalezienia się na rynku pracy. Współczesna gospodarka jest bardzo dynamiczna, związana z nowoczesnymi technologiami i szybkim postępem technicznym. To wymaga od zasobów ludzkich na rynku pracy ciągłego podnoszenia swoich umiejętności, a zatem ciągłego uczenia się. Jednocześnie zaobserwować można tworzenie przewag konkurencyjnych dzięki sieciowaniu swoich aktywności i preferowaniu kolektywnych form pracy. Nie ulega dziś wątpliwości, że kapitał ludzki i społeczny są kluczowe dla rozwoju regionalnego i lokalnego. Wysokie kompetencje mieszkańców przyciągają inwestorów i prowadzą do tworzenia miejsc pracy. Z kolei kapitał społeczny umożliwia kooperację i rozwój sieci współpracy, rozszerza zdolności wspólnego działania dla osiągnięcia społecznie potrzebnych rezultatów. Ponadto wzmacnia on kolektywny proces uczenia się, tym samym wzmacniając kapitał ludzki. Ważnym aspektem w obszarze wsparcia rozwoju społeczeństwa jest praca na rzecz wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych, a także kształcenie lokalnych liderów, którzy stanowią istotny element rozwoju lokalnych społeczności. LGD zamierza podjąć działania skierowane na kształtowanie postawy pro-obywatelskiej, szkółąc osoby chcące działać społecznie. Nie zapominamy także o kształtowaniu świadomości ekologicznej. W ramach konsultacji ten zakres został wskazany jako bardzo istotny. W szczególności ludzie młodzi podkreślali konieczność edukacji ekologicznej.

Tu aplikować będą mogli wszyscy, gotowi zorganizować tego typu operację. W szczególności liczymy na sektor NGO, ale również aktywnych przedstawicieli grup nieformalnych.

Wskaźnik produktu 1.3.4 - Liczba zrealizowanych szkoleń wspierających efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną.

Wskaźnik rezultatu 1.3.4 - R.1 Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami

Wskaźniki będą realizowane w ramach zakresu wsparcia - kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych.

Istotnym wyzwaniem dla obszaru LGD jest zapewnienie dostępności do odpowiedniej jakości edukacji, na etapie kształcenia dzieci. Wiemy, że często te placówki gotowe byłyby świadczyć więcej usług w zakresie edukacji, oferować zajęcia dodatkowe, jednak wiąże się to z kosztami, których system nie przewiduje, a rodzice niekoniecznie są gotowi je ponosić. Kiedy pojawiają się takie oferty sfinansowane ze środków zewnętrznych wówczas okazuje się, że znajdują się na nie chętni. Wśród wielu problemów społecznych najbardziej dominujące w tym kontekście jest przede wszystkim konieczność zapewnienia odpowiedniej jakości kształcenia dzieci. Sytuacja dotyczy m.in. rozszerzenia oferty edukacyjnej placówek. LGD zdiagnozowała szereg problemów dzieci i młodzieży starszej - w wieku szkolnym, zwłaszcza w małych placówkach na terenie gmin LGD. Mieszkańcy uczestniczący w konsultacjach, w tym przedstawiciele lokalnych placówek edukacyjnych wielokrotnie podkreślali potrzebę organizacji dodatkowych zajęć dla dzieci, w tym rozwijających ich kompetencje m.in. językowe, społeczne, ICT. Ponadto wyzwaniem dla społeczności LGD jest zauważony zwiększający się wskaźnik dysfunkcji dzieci z orzeczeniami i opiniami poradni psychologiczno-pedagogicznych, wymagającymi indywidualnego wsparcia. Uczestnicy konsultacji zgłaszali również jako zasadne podjęcie działań na rzecz przeciwdziałania uzależnień i walki z patologiami (narkotyki, dopalacze, alkohol). Na obszarze LGD funkcjonują nie tylko placówki prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i to właśnie w dużej mierze im dedykowana jest ta operacja. Edukacja przedszkolna, ogólna oraz kształcenie zawodowe w ramach rozwoju lokalnego. Przedsięwzięcie będzie ukierunkowane na wsparcie dzieci i młodzieży w zakresie:

- poprawy dostępności i jakości edukacji przedszkolnej, w tym wsparcie polegające na oferowaniu zajęć dodatkowych, zajęć kompensacyjnych i wyrównujących szanse dzieci, rozwijanie kompetencji kadr, zwiększenie dostępu do specjalistów w zakresie wczesnej diagnozy (w tym psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej, zaburzeń SI).
- edukacji pozaformalnej, w tym organizacja zajęć pozalekcyjnych służących rozwojowi kompetencji, umiejętności, uzdolnień, zainteresowań uczniów w tym m.in.: zgodnych z potrzebami rynku pracy, proinnowacyjnych, cyfrowych, pobudzających kreatywność itp.
- realizacja kompleksowych programów rozwojowych obejmujących m.in.:
 - a) wsparcie uczniów w rozwijaniu kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy, społecznych i społeczno-emocjonalnych, w tym innowacyjnych, kreatywnych przedsiębiorczych, cyfrowych, w obszarze sztucznej inteligencji
 - b) realizację działań społeczno-wychowawczych (w tym eko-edukacja oraz działania antydyskryminacyjne)
 - c) działania więziotwórcze szkoły polegające na wzmocnienie relacji szkoła-nauczyciele-rodzice-uczniowie
 - d) wsparcie w zakresie indywidualizacji pracy z uczniem. Istotne jest wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci, w tym zamieszkałych na obszarach wiejskich i o różnicowanych kompetencjach językowych (jęz. ang.).

Wskaźnik produktu 1.3.5 (Edukacja przedszkolna)

- **WLWK-PLFCO01** Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej

Wskaźnik rezultatu 1.3.5 specyficzny (Edukacja przedszkolna)

- Liczba dzieci, które zakończyły udział w projekcie

Wskaźnik produktu 1.3.6 (Edukacja pozaformalna, programy rozwojowe)

- **WLWK-PLFCO03** Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem

Wskaźnik rezultatu 1.3.6 (Edukacja pozaformalna, programy rozwojowe)

- **WLWK-PLFCR01** Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu

Z przeprowadzonej diagnozy LGD wynika jednoznacznie potrzeba wsparcia społeczności lokalnej zamieszkującej obszar LGD w zakresie większej aktywizacji i uczestnictwa w życiu społecznym. Szczególnie dotyczy to grup, które często znajdują się na marginesie aktywności i uczestniczenia w społeczeństwie. Są to często osoby młode, a także osoby po 60 r.ż., w tym w rodzinach rolniczych, osoby biernie zawodowo, niepełnosprawne. Społeczność LGD podczas szeregu spotkań podkreśla problem niskiej aktywności społecznej, w tym w szczególności towarzyszący temu zanik więzi społecznych, wspólnego spędzania czasu, obniżenie rangi i znaczenia potrzeby kultywowania i celebrowania świąt lokalnych, podtrzymywania tradycji, łączenia pokoleń. W przekonaniu osób uczestniczących w diagnozowaniu, obszar LGD cechuje niedostateczna oferta kulturalna, edukacyjna i sportowo-rekreacyjna. Szczególne znaczenie dla mieszkańców ma rozszerzenie oferty spędzenia wolnego czasu w oparciu o walory przyrodnicze i kulturowe. Dlatego chcemy wyciągnąć młodszych i starszych do wspólnej integracji, do łączenia pokoleń, wspólnego kultywowania tradycji i obrzędów. Strategia przewiduje organizację 20 szt. inicjatyw lokalnych w tym zakresie realizowane w ramach EFRROW

Wskaźnik produktu 1.3.7 - Liczba inicjatyw w zakresie aktywizacji społeczności na rzecz rozwoju lokalnego.

Wskaźnik rezultatu 1.3.7 - R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

Wskaźniki będą realizowane w ramach zakresu wsparcia - włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji.

Przedsięwzięcie 1.4.**Operacja realizowana w partnerstwie wykorzystująca walory historyczno-przyrodniczo-kulturowe.**

W ramach realizacji LSR zaplanowano realizację jednej operacji, która realizowana będzie w partnerstwie przez Stowarzyszenia z obszaru objętego LSR. W ramach operacji przewidziano realizację zadań z zakresu wzmocnienia integracji społecznej przy wykorzystaniu lokalnego dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego, przy jednoczesnym promowaniu obszaru objętego LSR. Zadania te zrealizowane zostaną m.in. poprzez organizację wspólnych inicjatyw i wydarzeń ze szczególnym naciskiem na grupy defaworyzowane.

Wskaźnik produktu 1.4.1 - Liczba zrealizowanych operacji w partnerstwie

Wskaźnik rezultatu 1.4.1 - R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

Wskaźniki będą realizowane w ramach zakresu wsparcia – Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

Przewidziane do realizacji przedsięwzięcia oraz przypisany im budżet przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6.1. Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1: Poprawa atrakcyjności wsi i małych miasteczek jako miejsca pracy, odpoczynku i życia mieszkańców obszaru LGD.	Grupy docelowe	Sposób realizacji
648 000,00	P.1.1. Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego	podmioty sektora publicznego, parafie stowarzyszenia i fundacje	konkurs
500 000,00	P.1.2 Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska	podmioty sektora publicznego	konkurs
1 710 500,00	P.1.3 Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025)	podmioty sektora publicznego, parafie, stowarzyszenia i fundacje, osoby fizyczne, rolnicy, podmioty gospodarcze	konkurs
12 500,00	P.1.4 Operacja realizowana w partnerstwie wykorzystująca walory historyczno-przyrodniczo-kulturowe.	Stowarzyszenia	Konkurs – operacja realizowana w partnerstwie

Źródło: Opracowanie własne

VII SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

7.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych

a) rozwiązania formalno-instytucjonalne

Ocena wniosków o wsparcie realizacji operacji odbywa się dwustopniowo.

Biuro LGD przygotowuje niezbędne dokumenty na posiedzenie Rady.

Organem decyzyjnym w zakresie kierowania rozwojem lokalnym jest Rada zgodnie z § 23 ust 11, 12 Statutu LGD.

Do jej uprawnień należy m.in.:

- a) ocena i wybór wniosków
- b) ustalenie kwoty wsparcia
- c) rozpatrywanie protestów
- d) monitorowanie poziomu osiągnięcia wskaźników i ewaluacja LSR

Rada Stowarzyszenia (organ decyzyjny) dokonuje wstępnej weryfikacji formalnej złożonych przez Wnioskodawców dokumentacji, podczas swoich posiedzeń dokonuje oceny i wyboru operacji oraz ustala kwoty wsparcia każdej z nich. Biuro funkcjonuje w oparciu o regulamin Biura LGD, a czynności pracowników biura związane z procedurą weryfikacji formalnej wniosków wynikają z przyjętych procedur. Rada funkcjonuje w oparciu o Regulamin Rady LGD oraz ww. procedury. Podstawowe obowiązki Rady i biura wynikają ze Statutu Stowarzyszenia.

Zarząd odpowiedzialny jest za organizację pracy biura i funkcjonowanie LGD, a także za podejmowanie decyzji o sposobach działania LGD.

Szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania określa regulamin pracy Zarządu.

Walne Zebranie Członków zatwierdza LSR przed jej złożeniem do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego. w ramach konkursu na wybór LSR na lata 2023-2027. Szczegółowe regulacje zawierają poszczególne regulaminy.

b) sposób powstawania procedur

Pracą nad treścią poszczególnych procedur zajmowali się pracownicy biura, Zarząd oraz członkowie Rady. Przy opracowaniu procedur wykorzystano dotychczasowe doświadczenia z wdrażania LSR (PROW 2014-2020), w szczególności odnoszące się do funkcjonalności kryteriów oceny oraz poszczególnych narzędzi wykorzystywanych w procesie oceny i wyboru operacji (np. form i zawartości kart oceny, sposobu przeprowadzania oceny itd.). Opracowanie kryteriów wyboru oparto głównie na założeniach i zasadach dotyczących:

- obiektywności,
- niedyskryminacji,
- transparentności,
- mierzalności i adekwatności kryteriów wyboru operacji do wniosków płynących z diagnozy i analizy obszaru LGD.

Cennymi uwagami, które zostały wykorzystane podczas opracowania procedur, były także wnioski i rekomendacje z ewaluacji wdrażania LSR (2014-2020) odnoszące się m.in. do kryteriów wyboru oraz oceny pracy Rady i Biura LGD.

c) kluczowe cele i założenia procedur

Procedury, wymienione w pkt. a), odnoszą się w szczególności do:

- **warunków ubiegania się wnioskodawców o wsparcie realizacji operacji**, w tym do terminów poszczególnych czynności jakie należy wykonać w toku tego procesu, niezbędnej dokumentacji itp.;
 - **sposobu oceny operacji**, w tym do opisu tego procesu jak i do narzędzi i sposobów samej oceny (informacja jak, przez kogo, kiedy oceniane są wnioski, jakimi kryteriami, jakie są minima punktowe oceny itd.);
 - **sposobów obiegu informacji i jej zakresie** (w tym o ogłoszeniach naborów, o terminach poszczególnych czynności, o wynikach naboru, wynikach wyboru operacji, o możliwości składania odwołań/protestów, o konieczności dokonania uzupełnień i wiele innych);
 - **dokumentów niezbędnych do przeprowadzenia procedur** (załączniki do procedur - wzory dokumentów)
 - **sposobów ustalania kryteriów oceny** (w tym powiązań tych kryteriów z diagnozą obszaru LGD), a także sposobów zmiany tych kryteriów.
- Szczegóły zawierają poszczególne dokumenty procedur obowiązujące podczas wdrażania LSR, udostępniane w Biurze LGD oraz na stronie internetowej LGD.

7.2. Sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Wyniki diagnozy posłużyły jako podstawa do sformułowania propozycji kryteriów wyboru.
2. Propozycje kryteriów zostały poddane konsultacjom społecznym i dyskutowane podczas World Cafe, oraz konsultowane z ekspertami (metoda delficka).
3. Ustanowione kryteria zostały uwzględnione w projekcie strategii wyłożonym do konsultacji w internecie.

Poszczególne kryteria nawiązują zarówno do diagnozy, celu jak i do wskaźników LSR. Elementy uwzględnione w kryteriach wyboru, a wynikające z diagnozy obszaru LGD i nawiązujące do celu oraz wskaźników, to przede wszystkim:

- a) preferencje dla grup defaworyzowanych, wskazanych w diagnozie (młodzi do 25 r.ż., osoby powyżej 60 roku życia, osoby niepełnosprawne oraz kobiety),
- b) punktowanie ważnych dla LSR sektorów (turystyczno-rekreacyjnych, edukacyjnych związanych z podnoszeniem kwalifikacji lub zainteresowań, a także aktywizacji i integracji społeczności lokalnej, rozwój branży z zakresu usług medycznych/paramedycznych i opiekuńczych),
- c) innowacyjność operacji bazująca na lokalnych zasobach historycznych, kulturowych i przyrodniczych
- d) premiowanie tworzenia nowych miejsc pracy,
- e) stopień przyczynienia się do realizacji wskaźników LSR.

Kryteria wyboru zostały sformułowane w ten sposób, aby w maksymalnym stopniu przyczyniały się do osiągnięcia założonych poziomów, przez to do osiągnięcia postawionych celów/zamierzeń i tym samym do rozwiązania problemów zauważonych w diagnozie, które zostały przedstawione w analizie obszaru. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zostały określone zgodnie z wymogami PS WPR oraz funduszami EFS+/EFRR, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

7.3. Procedura zmiany kryteriów

Zmiany kryteriów, podobnie jak i aktualizacje innych treści LSR, mogą (i powinny) odbywać się w sytuacjach koniecznych, a więc takich, w których zastosowanie dotychczasowych kryteriów nie przynosi zadowalającego efektu (nie realizowane są wskaźniki i cel LSR). Podstawową przyczyną zmiany kryteriów są dane z monitoringu i ewaluacji, mówiące o niezadowalającym poziomie realizacji LSR. Informacja taka (zgodnie z założeniami monitoringu i ewaluacji, rozdział X) jest podstawą do podejmowania decyzji w sprawie zmiany kryteriów wyboru. Zmiana kryteriów powinna być konsultowana społecznie, chyba że

wynika ze zmian prawnych lub zaleceń pokontrolnych instytucji nadrzędnych (obowiązek wprowadzenia zmian).

1. Propozycje zmian lub wprowadzenia nowych kryteriów mogą przedłożyć, w formie pisemnej, do Biura Stowarzyszenia na ręce Przewodniczącego Rady:
 - Członkowie Rady,
 - Zarząd Stowarzyszenia,
 - Pracownicy Biura LGD,
 - Mieszkańcy, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty posiadające swoją siedzibę na terenie LGD.
2. Złożone propozycje poddaje się pod dyskusję Rady na jej najbliższym posiedzeniu. Są one analizowane w szczególności w zakresie wymogów określonych dla poszczególnych programów w ramach których planowana jest realizacja LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celem i wskaźnikami. Propozycja może zostać zaopiniowana negatywnie, pozytywnie bądź skorygowana / nieznacznie zmodyfikowana przez Członków Rady.
3. Propozycje zaopiniowane negatywnie nie mogą zostać wprowadzone do procedury oceny operacji o czym osoba / podmiot je wnoszący zostają poinformowani na piśmie.
4. Propozycje zaopiniowane pozytywnie bądź skorygowane / nieznacznie zmodyfikowane zostają umieszczone na stronie internetowej Stowarzyszenia do konsultacji na okres minimum 7 dni (o czym informuje się na piśmie osobę / podmiot ją wnoszący).
5. Po tym okresie propozycje przyjmowane są przez Radę z uwzględnieniem bądź z odrzuceniem ewentualnych propozycji wynikających z konsultacji.
6. Zmiana kryteriów następuje w formie uchwały Rady Stowarzyszenia.

7.4. Podejście innowacyjne

Innowacyjność w Lokalnej Strategii Rozwoju rozumiana jest jako zmiana mająca na celu:

- a) wdrożenie na obszarze LGD nowego produktu, usługi, procesu lub organizacji,
- b) wdrożenie na obszarze LGD znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu lub organizacji,
- c) nowy sposób wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (w kontekście lokalnym).

Nowe, czy znacząco udoskonalone produkt, usługa, proces, organizacja są rozważane łącznie jako „nowatorskie rozwiązanie”. Innowacyjność stanowi jedno z kryteriów przedsięwzięć zaplanowanych w LSR.

Innowacyjność przedsięwzięć LSR**Przedsięwzięcie 1.1 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego.**

Innowacyjne podejście może w tym przypadku oznaczać wypracowanie nowego, albo znacząco udoskonalonego produktu bądź usługi turystycznej, ale także nowy, czy też udoskonalony sposób promocji danego produktu, sposób korzystania z infrastruktury, nowatorskie podejście do społecznego wytworzenia produktu czy zarządzanie nim. Nowatorski może być również sposób rozwiązania istniejącego problemu w tej dziedzinie, albo integracja branży bądź społeczeństwa dla wytworzenia czy też korzystania z danego produktu. Innowacyjny charakter może mieć także zintegrowany charakter operacji, integrujący produkty, zasoby, branże, sektory czy wymiary wzrostu gospodarczego.

Przedsięwzięcie 1.2 Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska.

W tym przedsięwzięciu innowacyjność polega na wprowadzeniu i wykorzystaniu OZE, działań z zakresu przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska, poprzez inwestycje na obiektach ogólnodostępnych, które mają za zadanie redukcję eksploatacji środowiska naturalnego oraz ochronę klimatu poprzez ograniczenie konwencjonalnych, nieekonomicznych źródeł energii.

Innowacyjność może polegać również na połączeniu tradycyjnych zasobów do realizacji operacji wykorzystujących nowoczesne technologie. Innowacyjny charakter może mieć także zintegrowany charakter operacji, integrujący produkty, zasoby, branże, sektory czy wymiary wzrostu gospodarczego.

Przedsięwzięcie 1.3 Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu**Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025)**

Innowacyjność może tutaj oznaczać wprowadzanie kompletnie nowych produktów czy usług na obszarze LGD, ale także istniejących o znacząco udoskonalonych funkcjach czy zastosowaniu. Nowatorstwo może także oznaczać wejście do nowego sektora, branży, zastosowanie nowych, ulepszonych technologii czy sposobów świadczonych usług na obszarze wiejskim (mobilne usługi). Innowacyjny charakter może mieć także zintegrowany charakter operacji, integrujący produkty, zasoby, branże, sektory czy wymiary wzrostu gospodarczego. Innowacyjność została uwzględniona jako oddzielne kryterium oceny. Operacje z ww. zakresu otrzymają dodatkowy punkt za projekt innowacyjny. Obowiązek udowodnienia innowacyjności (dostarczenia wystarczających informacji na ten temat) leży po stronie wnioskodawcy, który musi zawrzeć te informacje w formularzu wniosku lub załącznikach.

Przedsięwzięcie 1.4 Operacja realizowana w partnerstwie wykorzystująca walory historyczno-przyrodniczo-kulturowe.

Innowacyjne podejście może w tym przypadku oznaczać wypracowanie nowego, albo znacząco udoskonalonego produktu bądź usługi turystycznej, czy zorganizowanie nowatorskich inicjatyw/wydarzeń bazujących na walorach historyczno-przyrodniczo-kulturowych. Może to być nowy, czy też udoskonalony sposób promocji danego produktu, wykorzystania infrastruktury czy zarządzanie. Innowacyjność może

być również oparta na sposobie realizacji operacji z partnerami z obszaru LSR SZG, nowatorskiego rozwiązania istniejącego problemu w obszarze tych walorów, albo integracji branż, bądź społeczeństwa dla wytworzenia, czy też korzystania z danego produktu.

7.5. Operacje realizowane w partnerstwie

Bazując na zasobach kulturowych, przyrodniczych i historycznych planuje się realizację operacji ze stowarzyszeniami z obszaru objętego LSR. Operacja będzie miała na celu pobudzenie atrakcyjności obszaru LSR SZG poprzez lepsze wykorzystanie i efektywne promowanie zasobów lokalnych. Działanie wychodzi na wprost oczekiwaniom społeczności lokalnej. Z konsultacji społecznych poprzedzających tworzenie LSR wynika, że niezbędne jest zwiększenie wiedzy na temat lokalnych zasobów, a także podniesienie jakości oferowanych usług/oferty. LGD ma niezwykle cenne zasoby historyczne, jednocześnie obserwuje się niewykorzystanie tego potencjału. Uznaje się zasadnym interwencja w tym zakresie poprzez rozwój i promowanie potencjału historyczno-przyrodniczego obszaru objętego LSR. Operacja realizowana w partnerstwie ze stowarzyszeniami z obszaru objętego LSR, w zakresie szeroko rozumianej integracji społecznej, przy jednoczesnym promowaniu usług turystyczno-rekreacyjnych i promowania lokalnych zasobów.

Lokalna Strategia Rozwoju realizowana na obszarze Stowarzyszenia Ziemi Grodziskiej Leader ma na celu kształtowanie zrównoważonej przestrzeni publicznej na obszarach wiejskich. Łączy zrównoważony rozwój z estetyką, stylem i jakością życia włączając potrzeby różnych grup społecznych. LSR podejmuje pokonywanie globalnych wyzwań poprzez działania na poziomie lokalnym. Projekty/działania w niej zawarte pobudzają i angażują społeczność lokalną w projektowanie i formułowanie przestrzeni publicznej, która odpowiada na lokalne wyzwania.

LGD SZG oświadcza, że projekty wskazane w LSR będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ i EFRR, a także będą promowane projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Nowy Europejski Bauhaus przejawia się poprzez wszystkie przedsięwzięcia / działania, które zgodnie z tą inicjatywą mają na celu:

- **Powrót do natury** (projekty nawiązujące do estetyki, zrównoważoności i włączenia społecznego, które zbliżają ludzi i społeczności do natury, przyczyniają się do regeneracji naturalnych ekosystemów i zapobiegania utracie bioróżnorodności lub stanowią bodziec do przemyślenia swojego związku z naturą) – Przedsięwzięcie 1.2
- **Odzyskanie poczucia przynależności** (projekty włączenia społecznego, które przynoszą poczucie przynależności, nadają charakter i znaczenie miejscom, społecznościom lub towarom) - Przedsięwzięcie – 1.1
- **Nadanie priorytetu miejscom i ludziom, którzy tego najbardziej potrzebują** (realizacja projektów, których celem jest zaspokojenie potrzeb społeczności i jednostek wymagających pilnej uwagi ze względu na szczególne aspekty gospodarcze, społeczne lub fizyczne) – Przedsięwzięcie 1.1; 1.3.

LSR podejmuje wiele trudnych zagadnień począwszy od budowania ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, w tym osób niepełnosprawnych, po integrację i łączenie młodych i starszych członków społeczności poprzez tworzenie ofert kulturalnych, edukacyjnych i rekreacyjnych, skierowanych do różnych grup wiekowych, a także działania z zakresu ochrony środowiska i klimatu.

VIII PLAN DZIAŁANIA

Plan działania to dokument przedstawiający szczegółowy harmonogram osiągania poszczególnych celów i wskaźników określonych w konkretnych przedsięwzięciach, zaplanowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader. Strategia Rozwoju Lokalnego będzie wdrażana w latach 2024-2029. Główną zasadą przyjętą dla określenia planu działania był realizm sprawnego i zgodnego z procedurami przeprowadzenia konkursów i rozliczenia operacji. Do charakteru przedsięwzięć, dopasowano termin ich wdrożenia i program, z którego będą finansowane.

Przedstawiony został okres osiągania poszczególnych efektów wdrażania LSR w podziale na kamienie milowe - sześć przedziałów czasowych, które wyznaczają kolejne lata kalendarzowe. W planie wskazano szczegółowo osiąganie wskaźników produktu i rezultatu w poszczególnych latach. Operacje zamierzamy wspierać w całym okresie o horyzoncie czasowym 2024-2029, jednakże ze zróżnicowanym natężeniem, przy uwzględnieniu terminu końcowego kwalifikowalności kosztów, która przypadnie na koniec grudnia 2029 roku. Stąd też w ostatnim roku przewidziano najmniejszą alokację środków. Przewidziane operacje zostały tak podzielone, żeby ich nabory z poszczególnych programów nie nakładały się na siebie w danym roku.

Zgodnie z przyjętym planem działania w roku **2025** w ramach przedsięwzięcia 1.1 - „Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego” planujemy dofinansowywać małą infrastrukturę publiczną oraz obiekty kulturalne i turystyczne (EFRR).

W tym samym roku w ramach przedsięwzięcia 1.2 – „Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska” zaplanowano nabór na operacje dla sektora publicznego, mające na celu instalacje odnawialnych źródeł energii lub szeroko rozumianą termomodernizację budynków użyteczności publicznej. Są to operacje wymagające tworzenia dokumentacji, a w przypadku fotowoltaiki dodatkowo umów z operatorem systemu dystrybucji. Z uwagi na to chcemy zacząć właśnie od tych naborów, biorąc pod uwagę fakt, że samo rozliczenie może się u beneficjentów przedłużać. W ramach przedsięwzięcia 1.3 - „Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu” - (nazwa obowiązuje w latach 2024-2025) planujemy nabory na trzy rodzaje operacji. Zamierzamy wesprzeć podmioty chcące założyć nową działalność gospodarczą lub rozwinąć istniejące już przedsiębiorstwo na terenie obszaru objętego LSR, a także dofinansowywać inicjatywy w zakresie dodatkowych zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. W przypadku operacji dot. otwarcia nowej lub istniejącej już działalności będziemy premiować te związane z usługami medycznymi, paramedycznymi lub opiekuńczymi.

W roku **2026** zaplanowano nabór w ramach przedsięwzięcia 1.3 „Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu”, dalej dofinansowywać będziemy podmioty chcące założyć nową lub rozwinąć już istniejącą działalność, co sprawi, że wzrośnie rozwój usług lokalnych. Na ten rok zaplanowano także działania w zakresie aktywizacji społeczności na rzecz rozwoju lokalnego, a także różnego rodzaju szkolenia wspierające efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową i klimatyczną. Planowany jest również nabór w zakresie dodatkowych zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne.

W roku **2026** zostanie zrealizowana operacja realizowana w partnerstwie ze stowarzyszeniami z obszaru objętego LSR.

Na rok **2027** LSR przewiduje się kontynuację naboru w ramach przedsięwzięcia 1.3 „Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD, w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu” na inicjatywy na rzecz szeroko rozumianej aktywizacji społecznej. LGD zrealizuje także nabory w ramach przedsięwzięcia 1.1 „Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego” - planujemy dofinansowywać małą infrastrukturę publiczną i przedsięwzięcia 1.2 „Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska” - nabór dla sektora publicznego na operacje na infrastrukturze publicznej, przyczyniające się do zmniejszenia emisji CO₂.

W roku 2028 oraz 2029 nabory odbędą się w przypadku niewykorzystanych środków na którekolwiek z przedsięwzięć.

Szczegółowy podział osiągniętych wskaźników produktu i rezultatu w rozłożeniu na lata, z przyporządkowaniem programu je finansującego określa poniższa tabela.

Tabela 8.1 Plan działania

Cel	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
Cel 1	Poprawa atrakcyjności wsi i małych miasteczek jako miejsca pracy, odpoczynku i życia mieszkańców obszaru LGD													
Przedsięwzięcie 1.1 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego	1.1.1 RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0%	16 szt.	84,21 %	2 szt.	94,74 %	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	EFRR
	1.1.2 Ilość wybudowanych/ zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury	0 szt.	0%	13 szt.	86,67 %	0 szt.	86,67%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.2 Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska	1.2.1 Ilość zrealizowanych operacji na infrastrukturze publicznej przyczyniających się do zmniejszenia emisji CO2	0 szt.	0%	4 szt.	66,67%	0 szt.	66,67%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR

Przedsięwzięcie 1.3 Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD, w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025)	1.3.1 Ilość utworzonych/ wspartych podmiotów świadczących usługi medyczne /paramedyczne lub opiekuńcze (obowiązuje w latach 2024-2025)	0 szt.	0%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	1.3.2 Liczba operacji w zakresie podejmowania działalności gospodarczej					10 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	1.3.3 Liczba operacji w zakresie rozwoju działalności gospodarczej					5 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	1.3.4 Liczba zrealizowanych szkoleń wspierających efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną	0 szt.	0%	0 szt.	0%	20 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	1.3.5 PLFCO01 Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	0 osób	0%	30 osób	37,5 %	50 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	EFS+
	1.3.6 WLWK-PLFCO03 Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem.	0 osób	0%	105 osób	47,73 %	115 osób	100 %	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób.	100%	EFS+
	1.3.7 Liczba inicjatyw w zakresie aktywizacji społeczności na rzecz rozwoju lokalnego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	21 szt.	50%	21 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR

Przedsięwzięcie 1.4 Operacja realizowana w partnerstwie wykorzystująca walory historyczno-przyrodniczo-kulturowe	1.4.1 Liczba zrealizowanych operacji w partnerstwie	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	0%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.1.1	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające /rok)	0 osób	x	1 060 osób	x	770 osób	x	520 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	EFRR
Wskaźnik rezultatu 1.1.2	R.41 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób	x	5 600 osób	x	0 osób	x	5 600 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.2.1	R.27 Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmian klimatu i przystosowania do niej	0 operacji	x	4 operacje	x	0 operacji	x	2 operacje	x	0 operacji	x	0 operacji	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.3.1	R.41 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (obowiązuje w latach 2024-2025)	0 osób	x	15 200 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR

Wskaźnik rezultatu 1.3.2	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektu WPR.					10 szt.	x	0 szt.	x	0 szt.	x	0 szt.	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.3.3	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.					5 przedsiębiorstw	x	0 przedsiębiorstw	x	0 przedsiębiorstw	x	0 przedsiębiorstw	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.3.4	R.1 Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	0 osób	x	0 osób	x	1000 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu specyficzny 1.3.5	Liczba dzieci, które zakończyły udział w projekcie	0 osób	x	21 osób	x	35 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	EFS+

Wskaźnik rezultatu 1.3.6	PLCFCR01 Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 osób	x	73 osoby	x	81 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	EFS+
Wskaźnik rezultatu 1.3.7	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób	x	0 osób	x	240 osób	x	240 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.4.1	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób	x	0 osób	x	20 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR

IX PLAN FINANSOWY

Budżet Lokalnej Grupy Działania zapewnia realizację zaplanowanych efektów, określonych w strategii. Partnerstwo obejmuje obszar z liczbą mieszkańców wynoszącą 51 711. Ilość zamieszkujących determinuje określone kwoty wsparcia o jakie może ubiegać się Stowarzyszenie na nowy okres programowania. Zgodnie z wytycznymi łączny budżet LSR obejmujący zarówno wdrażanie jak i funkcjonowanie w okresie 2023-2029 przewidziano na kwotę **3 547 719,70 euro**. Funduszem wiodącym dla LGD jest Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Kolejnym jest Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+), w planie finansowym przewiduje się także wsparcie w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Konstrukcja budżetu została oparta o model **zrównoważony i systematyczny**, uwzględniając specyfikę danych funduszy i rodzajów finansowanych z nich przedsięwzięć. Taki sposób kierowanego wsparcia wynika z diagnozy, przyjętych priorytetów i ścieżek rozwoju obszaru LGD oraz założonych wskaźników i chęci zapewnienia skutecznego ich osiągnięcia.

Szczegółowy podział funduszy określa poniższa tabela.

Tabela 9.1 – Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 750 000	448 000	673 000	2 871 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	412 500	105 593,60	158 626,10	676 719,70
Razem	2 162 500	553 593,60	831 626,10	3 547 719,70

Źródło: Opracowanie własne

Podział ogólny funduszy w rozbiciu na przedsięwzięcia został wskazany w rozdziale VI - Cele i wskaźniki w Tabeli 6.1 – Cele i przedsięwzięcia.

Rozbicie poszczególnych funduszy na przedsięwzięcia w kolejnych latach przedstawia poniższa tabela. W celu łatwiejszej identyfikacji przedsięwzięć w tabeli 9.2 wskazano także wskaźnik produktu.

Tabela 9.2 – Podział poszczególnych funduszy na lata z wyszczególnieniem przedsięwzięć i przypisanym im wskaźników.

Cel	Poprawa atrakcyjności wsi i małych miasteczek jako miejsca pracy, odpoczynku i życia mieszkańców obszaru LGD							
Przedsięwzięcia	Wskaźniki do przedsięwzięć	do 31.12.2024	do 31.12.2025	do 31.12.2026	do 31.12.2027	do 31.12.2028	do 31.12.2029	Program
Przedsięwzięcie 1.1 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczanej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego	1.1.1 RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0,00	331 484,73	116 515,27	0,00	0,00	0,00	EFRR
	1.1.2 Ilość wybudowanych/zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury	0,00	100 000,00	0,00	100 000,00	0,00	0,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.2 Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska	1.2.1 Ilość zrealizowanych operacji na infrastrukturze publicznej przyczyniających się do zmniejszenia emisji CO2	0,00	270 000,00	0,00	230 000,00	0,00	0,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.3 Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD, w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025)	1.3.1 Ilość utworzonych/wspartych podmiotów świadczących usługi medyczne /paramedyczne lub opiekuńcze (obowiązuje w latach 2024-2025)	0,00	75 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	PS WPR
	1.3.2 Liczba operacji w zakresie podejmowania działalności gospodarczej			260 000,00	0,00	0,00	0,00	PS WPR
	1.3.3 Liczba operacji w zakresie rozwoju działalności gospodarczej			225 000,00	0,00	0,00	0,00	PS WPR

	1.3.4 Liczba zrealizowanych szkoleń wspierających efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną	0,00	0,00	60 000,00	0,00	0,00	0,00	PS WPR
	1.3.5 WLWK - PLFCO01 Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	0,00	244 765,29	428 234,71	0,00	0,00	0,00	EFS+
	1.3.6 WLWK - PLFCO03 Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem.	0,00	0,00	217 500,00	200 000,00	0,00	0,00	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.4 Operacja realizowana w partnerstwie wykorzystująca walory historyczno-przyrodniczo-kulturowe.	1.3.7 Liczba inicjatyw w zakresie aktywizacji społeczności na rzecz rozwoju lokalnego	0,00	0,00	12 500,00	0,00	0,00	0,00	PS WPR
	1.4.1 Liczba zrealizowanych operacji w partnerstwie	0,00	0,00	12 500,00	0,00	0,00	0,00	PS WPR

Źródło: Opracowanie własne

Realizacja założeń LSR odbywać się będzie poprzez działania konkursowe finansowane z trzech różnych funduszy, a także działania aktywizujące lokalną społeczność, podejmowane przez LGD. Wysokość wsparcia udzielanego beneficjentom różnić się będzie w zależności od charakteru interwencji i źródła finansowania.

Zaplanowane w budżecie środki na realizację LSR zostały rozbite w Tabeli 9.3 – Plan wykorzystania budżetu, w którym przypisano konkretne kwoty i stopień realizacji budżetu dla poszczególnych funduszy, przy jednoczesnym określeniu realnych ram czasowych ich realizacji (tabela zamieszczona na końcu rozdziału).

Na rozdział środków na cele i przedsięwzięcia miały wpływ m.in. wyniki spotkań konsultacyjnych, ilość i szacunkowa wartość realizacji wskaźników produktu przypisanych do przedsięwzięć oraz ogólne wytyczne dotyczące budżetu.

Zgodnie z nimi dla sektora publicznego przewidziano nie więcej niż 40% środków budżetowych. Jednocześnie jednostki sektora finansów publicznych będą mogły ubiegać się o wsparcie w maksymalnej wysokości refundacji 75% kosztów kwalifikowanych w przypadku EFRROW i 85% w przypadku EFRR.

Operacje inwestycyjne skierowane - dla podmiotów gospodarczych (EFRROW) otrzymają maksymalne wsparcie do poziomu 65% refundacji kosztów kwalifikowanych. Niektóre operacje mogą otrzymać wsparcie do 100% pokrycia kosztów kwalifikowanych, jednak z zastrzeżeniem wytycznych programowych konkretnych funduszy, w zależności od tego, kto będzie aplikował o środki i z którego programu.

Źródła finansowania i plan działania są bezpośrednio związane z celem i przedsięwzięciami, co przedstawia wyraźnie Tabela 9.2. Operacje przewidziane do wsparcia wpisują się w zakresy interwencji programów, z których będą finansowane, a każde dofinansowane działanie przybliżać będzie do osiągnięcia zaplanowanych rezultatów.

Budżet został skonstruowany w oparciu o trzy wiodące programy i to na nich bazuje strategia w wymiarze osiągnięcia konkretnych wskaźników produktu i rezultatu, jednakże Lokalna Grupa Działania zamierza również w miarę możliwości aplikować o środki zewnętrzne na bieżącą aktywizację społeczną, czy też doszkalanie pracowników i członków stowarzyszenia. Forma osobowości prawnej pozwala Lokalnej Grupie Działania na aplikowanie w różnego rodzaju konkursach skierowanych do NGO. Taką formę konkursową w oparciu o uchwalony program współpracy z organizacjami pozarządowymi praktykują wszystkie jednostki samorządu terytorialnego. W szczególności LGD skupiać się będzie na tych ogłaszanych przez jednostki z województwa wielkopolskiego, ze szczególnym uwzględnieniem powiatu grodziskiego. Szeroko rozumiana aktywizacja społeczna wpisuje się również w szereg konkursów organizowanych z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO) - Priorytet 2 „Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego” oraz Priorytet 3 „Organizacje obywatelskie w życiu publicznym. Rokrocznie też wiele fundacji ogłasza nabory na podobnego typu przedsięwzięcia. Stowarzyszenie będzie śledzić wspomniane programy i fundusze, w celu zwiększenia dostępnych środków i oferty dla mieszkańców i swoich członków.

X MONITORING I EWALUACJA

10.1. Ogólna charakterystyka zasad monitoringu i ewaluacji

Monitorowanie jest procesem, pozwalającym odpowiedzieć na dwa podstawowe pytania: czy strategia jest realizowana i jakie skutki przynosi jej realizacja. Monitoring dotyczy zatem przebiegu realizacji LSR (jej celów, zadań, wskaźników) jak i oceny efektów jej wdrażania. Monitoring polega na szeregu następujących po sobie czynnościach m.in.:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych i informacji o realizacji celów strategicznych;
- okresowe prowadzenie analiz porównawczych i tematycznych;
- przygotowanie cyklicznych raportów ukazujących stopień realizacji strategii;
- ocena osiągniętych rezultatów i określenie stopnia osiągnięcia celów i wykonania działań;
- ocena rozbieżności pomiędzy przyjętym celem i działaniami, a osiągniętymi rezultatami;
- analiza przyczyn rozbieżności oraz identyfikacja obszarów wymagających podjęcia działań interwencyjnych;
- opracowanie rekomendacji dotyczących wprowadzenia niezbędnych zmian w procesie wdrażania;
- planowanie zmian w strategii oraz wdrożenie przyjętych działań (w wyniku rekomendacji).

Monitoring umożliwia bieżącą ocenę realizacji zadań, przypisanych im wskaźników oraz osiągania stawianych w strategii celów, prognozowanie ewentualnych zmian warunków i kierunków realizacji, dokonywanie bieżących korekt i poprawek, podejmowanie działań zabezpieczających i naprawczych czy wreszcie – na podstawie raportu - informowanie stron zaangażowanych we wdrażanie o uzyskanych wynikach i wnioskach. Monitoring spełnia zatem dwie podstawowe funkcje:

- sprawdzającą (systematyczne, najlepiej coroczne, zestawienie wykonanych / zrealizowanych przedsięwzięć w relacji do zapisanych programów / planu) oraz
- korygującą (wprowadzanie zmian do zapisów strategii, wynikających ze szczególnie istotnych okoliczności, których nie dało się przewidzieć w fazie jej tworzenia lub co do których przyjęto niewłaściwe założenie – korekta celów, wskaźników, narzędzi wdrażania).

Monitoring strategii ma być stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian wybranych mierników, mającym na celu zapewnienie informacji na temat słuszności i skuteczności podejmowanych działań oraz ich zmianę w przypadku rozbieżności pomiędzy założeniami, a rezultatami.

Ewaluacja może być rozumiana ogólnie jako „ocena wartości interwencji”, do której to oceny zastosowano odpowiednie kryteria. Ewaluacja to nic innego jak ocena prowadzonych działań lub „sprawdzenie jakości tego, co jest robione”.

Punktem wyjścia jest ewaluacja metodą *ex-ante*, która jest narzędziem szacowania i miała szerokie zastosowanie w konstruowaniu założeń Lokalnej Strategii Rozwoju. Analizując mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia obszaru LGD, ocena *ex-ante* była podstawą do sformułowania założeń LSR. Ocena *ex-ante* koncentrowała się wyłącznie na operacjach znajdujących się w fazie planowania i będzie punktem wyjścia dla ewaluacji prowadzonej w ramach planu metodą *ex-post*.

Przyjęto następujące kryteria ewaluacji *ex-post*:

Skuteczność (*ang. effectiveness*) – kryterium pozwala oszacować, na ile zostały osiągnięte zakładane cele działań, przedsięwzięć, czy celów. Brać pod uwagę trzeba zarówno efekty pozytywne, jak i negatywne.

Trwałość (*ang. sustainability*) – kryterium pozwala ocenić, czy pozytywne efekty będą widoczne, albo mają szansę być widoczne także po zakończeniu operacji. Kryterium to zwykle stosowane jest w ewaluacji *ex-post*, ponieważ określa długoterminowe oddziaływania zakończonych operacji po zakończeniu finansowania.

Trafność (*ang. relevance*) – ocenia się, w jakim stopniu cele odpowiadają potrzebom i priorytetom danego sektora lub regionu.

Efektywność (*ang. efficiency*) – ocenia się tzw. „gospodarność” przedsięwzięć, działań, czy operacji, a więc stosunek poniesionych nakładów (np. rzeczowych, finansowych, ludzkich) do uzyskanych produktów, rezultatów, czy oddziaływania. Stosując kryterium efektywności można analizować, czy założone efekty można było osiągnąć przy wykorzystaniu mniejszych zasobów, czy też wykorzystanie tychże zasobów mogło przynieść większe efekty. Kryterium może także mieć zastosowanie przy benchmarkingu – porównywaniu przeprowadzonych działań z innymi działaniami, które mogą być punktem odniesienia.

Użyteczność (*ang. utility*) – kryterium pozwala ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie operacji, działań, czy przedsięwzięć odpowiada grupom docelowym. Innymi słowy, można dzięki temu ocenić, czy zachodzące zmiany są korzystne z punktu widzenia beneficjentów LSR.

Zatem ewaluacja powinna mieć charakter użytkarny (użytkowy), a jej wynik musi być przydatny do usprawnienia prowadzonych działań, w tym do osiągnięcia lepszych wskaźników. Przede wszystkim zaś musi posiadać konkretnie określony cel, bez którego sensowność jej dokonywania jest wątpliwa. Ewaluacja, poprzez analizę osiągania celów pokazuje poprawne, odpowiednie ich sformułowanie, poprzez właściwe dopasowanie celów do wcześniej przeprowadzonej analizy obszaru, zidentyfikowanego w niej spektrum problemów, hierarchii priorytetów itd.

10.2. Sposób wykorzystania wyników monitoringu i ewaluacji

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco komplementarnie przez Radę i Biuro LGD (monitoring wewnętrzny), a wyniki wskazujące na odchylenia od zakładanych wartości, stanowiących przesłankę do aktualizacji strategii, będą przekazywane Zarządowi w celu podjęcia decyzji co do dalszego procedowania.

Ewaluację przeprowadzać będzie Rada LGD, a w przypadku zaistnienia przesłanek konieczności zmian, będzie formułować niezwłoczny wniosek do Zarządu LGD w celu rozpatrzenia przyczyn i konsekwencji odchyleń oraz przedsięwzięcia działań zaradczych.

10.3. Główne elementy podlegające monitoringu i ewaluacji

Głównymi elementami podlegającymi monitoringowi i ewaluacji, będą:

- stopień osiągnięcia wskaźników LSR – zakres w jakim bieżące poziomy wskaźników wypełniają założone w LSR poziomy,
- budżet – stopień wykorzystania środków finansowych w relacji do zakontraktowanych kwot,
- Plan Działań – zgodność rzeczowa, czasowa i kosztorysowa przedsięwzięć z założeniami,
- Plan Komunikacji – stopień skuteczności przekazu, stopień dotarcia z przekazem do beneficjentów i społeczności lokalnej,
- jakość kapitału społecznego – zakres stopnia integracji i rozwoju społeczeństwa,
- jakość świadczonych usług/doradztwa – stopień zadowolenia mieszkańców z obsługi Biura LGD.

10.4. Procedury monitoringu i ewaluacji

Do celów monitoringowych wykorzystane zostaną następujące narzędzia pomiarowe: ankiety monitorujące, dane pozyskiwane z systemów informatycznych instytucji wdrażających i agencji płatniczej, zestawienia kwartalne, sprawozdania okresowe, opinie pracownicze, dane z ankiet. Ponadto do monitoringu wykorzystane zostaną również wnioski z obserwacji własnych, rozmów z beneficjentami, uwagi od członków Zarządu i pracowników LGD.

Proces monitoringu będzie prowadzony na bieżąco, sukcesywnie po otrzymaniu danych monitoringowych tj. złożenie ankiety monitorującej, otrzymanie danych z systemu informatycznego, przygotowanie sprawozdania okresowego. Gromadzeniem danych zajmować się będą pracownicy LGD.

Procedura monitoringu

Tabela 10.1 Procedura monitoringu

Obszar/ Przedmiot badania	Podmiot odpowiedzialny	Źródła danych i metodyka działania	Czas i okres pomiaru	Ocena
Wskaźniki realizacji LSR	Rada LGD	Analiza danych z raportów	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Stopień w jakim zakresie osiągnane są założone poziomy wskaźników
Budżet		Rejestr danych zewnętrznych/ wewnętrznych	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Stopień wykorzystania środków finansowych w relacji do środków zakontraktowanych
Realizacja Planu Działań		Analiza realizacji konkursów, raportów i sprawozdań beneficjentów	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Badanie poprawności wdrażania LSR
Realizacja Planu Komunikacji	Biuro LGD	Analiza informacji zwrotnej od beneficjentów	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR, co najmniej raz w roku	Badanie skuteczności przekazu dotarcia do grup docelowych
Zainteresowanie stroną internetową	Biuro LGD	Analiza danych związanych z wejściem na stronę LGD	Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Badanie skuteczności przekazu z wykorzystaniem strony internetowej poprzez monitorowanie licznika odwiedzin strony

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych

Procedura ewaluacji śródkresowej i ewaluacji ex post

Tabela 10.2 Ewaluacja śródkresowa i ex post

Obszar badania	Wykonawca	Źródła danych i metodyka działania	Zakres pomiaru
Funkcjonowanie LGD: - realizacja Planu Komunikacji - realizacja Planu Działania - jakość świadczonych usług/doradztwa	Ewaluacja wewnętrzna – Biuro LGD	Analiza wyników ankiet ewaluacyjnych, wywiady z beneficjentami	- zakres przestrzegania terminów, harmonogramu, - zakres stosowania i egzekwowania procedur związanych z realizacją i wdrażaniem LSR, - sumienność prowadzenia dokumentacji, - skuteczność działań informacyjnych, - skuteczność działań komunikacyjnych, - skuteczność działań promocyjnych, - stopień zadowolenia mieszkańców obszaru LGD
Wdrażanie LSR: - stopień osiągania wskaźników, - realizacja budżetu LSR, - realizacja harmonogramu rzeczowo-finansowego, - zakres i stopień oddziaływania strategii na obszar LGD, - jakość kapitału społecznego obszaru LGD	Ewaluacja wewnętrzna – Biuro LGD	Analiza wyników ankiet ewaluacyjnych, wywiady z beneficjentami	- stopień realizacji celów i wskaźników produktu, rezultatu, oddziaływania, - zgodność z harmonogramem, - stopień wykorzystania budżetu, - poziom akceptacji społecznej prowadzonych działań, - ocena kapitału społecznego obszaru LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych

Czas i okres pomiaru ewaluacji śródkresowej:

- I kwartał 2025; Okres objęty pomiarem: od rozpoczęcia realizacji do końca 2024 roku

Czas i okres pomiaru ewaluacji ex post:

- Czas pomiaru: 2029 rok; Okres objęty pomiarem: cały okres wdrażania LSR

10.5. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych z monitoringu

Wszystkie uzyskane w wyniku ewaluacji/monitoringu informacje będą zebrane i poddane szczegółowej analizie oraz zostaną wyciągnięte wnioski i opracowane rekomendacje. Każdy kolejny raport ewaluacyjny, oprócz informacji za dany rok kalendarzowy, będzie uwzględniał stopień wykonania założeń z lat poprzedzających. W efekcie raport dotyczący ostatniego roku wdrażania LSR i funkcjonowania LGD będzie raportem końcowym, zawierającym podsumowanie ogółu działań w ramach wdrażania LSR.

Wszelkie rekomendacje ujęte w rocznym raporcie zostaną rozpatrzone przez Zarząd na pierwszym zebraniu zorganizowanym po przygotowaniu danego raportu. W przypadku wskazania w rocznym raporcie zagrożeń i konieczności wykonania korekt, Zarząd przy współpracy z Radą oraz pracownikami będzie zobowiązany do wprowadzenia metody ewaluacji *on-going* w celu określenia na bieżąco wskazanych niebezpieczeństw. Wybranie metody *on-going* jest w pełni uzasadnione, ponieważ pozwala z jednej strony uniknąć wykonywania korekty na podstawie informacji tylko

z jednego roku (metoda *ex-post*), a z drugiej umożliwia wychwycenie bieżących zagrożeń, np. nieosiągnięcie wskaźnika.

Ponadto, przyjęto wprowadzenie metody tzw. pogłębionej analizy, dokonywanej na poziomie priorytetów, działań czy obszarów tematycznych. Dzięki jej zastosowaniu, uzupełnione zostaną wyniki metody *ex-post*. Wiąże się to ściśle z ekonomicznością działań, gdyż użycie niewłaściwych środków i podjęcie nieadekwatnych działań zostanie szybko zidentyfikowane. Pozwoli to na stosowną korektę, prowadząc do istotnej oszczędności środków, czasu i zasobów ludzkich. W razie potwierdzenia zagrożeń wskazanych w raporcie, jest podstawa do rekomendowania zmian przez Zarząd Walnemu Zebraniu Członków, które może być zwołane w trybie nadzwyczajnym.

XI WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

W pracy nad Lokalną Strategią Rozwoju bazowano na następujących dokumentach:

- 1) Statut Stowarzyszenia.
- 2) Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261)
- 3) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/20115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dot. wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)
- 4) Ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027(Dz. U. z 2023r. poz. 412.)
- 5) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 roku o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. ze zm.)
- 6) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego
- 7) Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. w sprawie przyjęcia "Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030" (M.P. 2019 poz.1060)
- 8) Uchwała nr 34 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2019 r. w sprawie przyjęcia Krajowego programu ograniczania zanieczyszczenia powietrza (M.P. 2019 poz.572)
- 9) Uchwała nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia "Polityki ekologicznej państwa 2030 (M.P. 2019 poz.794)
- 10) Uchwała nr 123 Rady Ministrów z dnia 15 października 2019 r. w sprawie przyjęcia "Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa (M.P. 2019 poz.1150)
- 11) Uchwała nr XVI/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku
- 12) UCHWAŁA NR XXX/220/2021 Rady Powiatu Grodziskiego z dnia 27 kwietnia 2021 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Powiatu Grodziskiego na lata 2021 – 2025

XII ZAŁĄCZNIKI

Wykaz załączników:

1. Cele i przedsięwzięcia – załącznik nr 1
2. Plan działania – załącznik nr 2
3. Budżet LSR – załącznik nr 3
4. Plan wykorzystania budżetu LSR – załącznik nr 4

Załącznik nr 1 – Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1: Poprawa atrakcyjności wsi i małych miasteczek jako miejsca pracy, odpoczynku i życia mieszkańców obszaru LGD.	Grupy docelowe	Sposób realizacji
648 000,00	P.1.1. Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno- przyrodniczego	podmioty sektora publicznego, parafie stowarzyszenia i fundacje	konkurs
500 000,00	P.1.2 Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska	podmioty sektora publicznego	konkurs
1 710 500,00	P.1.3 Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych	podmioty sektora publicznego, parafie, stowarzyszenia i fundacje, osoby fizyczne, rolnicy, podmioty gospodarcze	konkurs

	oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025)		
12 500,00	P.1.4 Operacja realizowana w partnerstwie wykorzystująca walory historyczno-przyrodniczo-kulturowe.	Stowarzyszenia	Konkurs – operacja realizowana w partnerstwie

Załącznik nr 2 - Plan działania

Cel	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
Cel 1	Poprawa atrakcyjności wsi i małych miasteczek jako miejsca pracy, odpoczynku i życia mieszkańców obszaru LGD													
Przedsięwzięcie 1.1 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury przeznaczonej dla różnych grup wiekowych, mieszkańców obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i dziedzictwa historyczno-przyrodniczego	1.1.1 RCO077 Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0 szt.	0%	16 szt.	84,21 %	2 szt.	94,74 %	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	EFRR

	1.1.2 Ilość wybudowanych/ zmodernizowanych obiektów małej infrastruktury	0 szt.	0%	13 szt.	86,67%	0 szt.	86,67%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.2 Działania na rzecz rozwoju OZE, bioróżnorodności, przeciwdziałania zmianom klimatu i środowiska	1.2.1 Ilość zrealizowanych operacji na infrastrukturze publicznej przyczyniających się do zmniejszenia emisji CO2	0 szt.	0%	4 szt.	66,67%	0 szt.	66,67%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.3 Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD, w tym poprzez rozwój usług lokalnych oraz promocję dziedzictwa regionu Wzmacnianie integracji społecznej i wyrównywanie szans społecznych mieszkańców obszaru LGD w tym poprzez rozwój usług medycznych i opiekuńczych oraz promocję dziedzictwa regionu (nazwa obowiązuje w latach 2024 – 2025)	1.3.1 Ilość utworzonych/ wspartych podmiotów świadczących usługi medyczne /paramedyczne lub opiekuńcze (obowiązuje w latach 2024-2025)	0 szt.	0%	2 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	1.3.2 Liczba operacji w zakresie podejmowania działalności gospodarczej					10 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR

1.3.3 Liczba operacji w zakresie rozwoju działalności gospodarczej					5 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
1.3.4 Liczba zrealizowanych szkoleń wspierających efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną	0 szt.	0%	0 szt.	0%	20 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
1.3.5 PLFCO01 Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	0 osób	0%	30 osób	37,5 %	50 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób	100%	EFS+
1.3.6 WLWK-PLFCO03 Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem.	0 osób	0%	105 osób	47,73 %	115 osób	100 %	0 osób	100%	0 osób	100%	0 osób.	100%	EFS+
1.3.7 Liczba inicjatyw w zakresie aktywizacji społeczności na rzecz rozwoju lokalnego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	21 szt.	50%	21 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR

Przedsięwzięcie 1.4 Operacja realizowana w partnerstwie wykorzystująca walory historyczno-przyrodniczo-kulturowe	1.4.1 Liczba zrealizowanych operacji w partnerstwie	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.1.1	RCR077 Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (osoby odwiedzające /rok)	0 osób	x	1 060 osób	x	770 osób	x	520 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	EFRR
Wskaźnik rezultatu 1.1.2	R.41 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0 osób	x	5 600 osób	x	0 osób	x	5 600 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.2.1	R.27 Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmian klimatu i przystosowania do niej	0 operacji	x	4 operacje	x	0 operacji	x	2 operacje	x	0 operacji	x	0 operacji	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.3.1	R.41 Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (obowiązuje w latach 2024-2025)	0 osób	x	15 200 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR

Wskaźnik rezultatu 1.3.2	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektu WPR.					10 szt.	x	0 szt.	x	0 szt.	x	0 szt.	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.3.3	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.					5 przedsiębiorstw	x	0 przedsiębiorstw	x	0 przedsiębiorstw	x	0 przedsiębiorstw	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.3.4	R.1 Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	0 osób	x	0 osób	x	1000 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu specyficzny 1.3.5	Liczba dzieci, które zakończyły udział w projekcie	0 osób	x	21 osób	x	35 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	EFS+

Wskaźnik rezultatu 1.3.6	PLCFCR01 Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 osób	x	73 osoby	x	81 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	EFS+
Wskaźnik rezultatu 1.3.7	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób	x	0 osób	x	240 osób	x	240 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR
Wskaźnik rezultatu 1.4.1	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0 osób	x	0 osób	x	20 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	0 osób	x	PS WPR

Załącznik nr 3 - Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 750 000	448 000	673000	2 871 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	412 500	105593,60	158626,10	676719,70
Razem	2 162 500	553593,60	831 626,10	3 547719,70

Załącznik nr 4 – Plan wykorzystania budżetu LSR

Fundusz	Środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0 %	0	0 %			700 000,00	40 %	700 000,00	80 %	350 000,00	100 %	0	100 %
EFS+	0	0 %	244 765,29	36,37 %			428 234,71	100 %	0	100 %	0	100 %	0	100 %
EFRR	0	0 %	331 484,73	73,99 %			116 515,27	100 %	0,00	100 %	0	100 %	0	100 %
RAZEM	0	0 %	576 250,02	20,07%			1 244 749,98	63,43%	700 000,00	87,81%	350 000,00	100 %	0	100 %